

ALTERRA

WAGENINGEN UR

Ontwikkeling behoefte aan recreatie-activiteiten en relatie met motieven

Analyse vrijetijdsgegevens voor een herijking van recreatietekorten

Alterra-rapport 2034
ISSN 1566-7197

C.M. Goossen, R.J.H.G. Henkens en I. Woltjer

Ontwikkeling behoefte aan recreatie-activiteiten en
relatie met motieven

Dit onderzoek is uitgevoerd binnen het kader van LNV
Projectcode BO-01-005-02

Ontwikkeling behoefte aan recreatie-activiteiten en relatie met motieven

Analyse vrijetijdsgegevens voor een herijking van recreatietekorten

C.M. Goossen, R.J.H.G Henkens, I. Woltjer

Alterra-rapport 2034

Alterra Wageningen UR
Wageningen, 2010

Referaat

C.M. Goossen, R.J.H.G Henkens, I. Woltjer, 2010. *Ontwikkeling behoefte aan recreatie-activiteiten en relatie met motieven; Analyse vrijetijdsgegevens voor een herijking van recreatietekorten*. Wageningen, Alterra, Alterra-rapport 2034, 118 blz.; 11 fig.; 128 tab.; 57 ref.

De vraag die LNV stelt is hoe we de kwaliteit van de leefomgeving kunnen verbeteren en de verbinding tussen stad en platteland kunnen versterken. Er is behoefte aan het herijken van de uitgangspunten waarop het huidige beleid is gebaseerd. Enerzijds de wensen van burgers, anderzijds de benodigde oppervlakte en kwaliteit. Om inzicht in de wensen van burgers te krijgen is door Alterra een nieuwe benadering met 'motieven' ontwikkeld waarmee recreanten gaan recreëren. In dit rapport worden de ontwikkelingen in de vrije tijd beschreven en welke factoren van invloed zijn op druktebeleving. Tevens is met behulp van een dataset geanalyseerd met welk motief recreanten in welk groengebied welke activiteiten ondernemen. Tevens is de bereikbaarheid van groengebieden onderzocht.

Trefwoorden: behoefte, bereikbaarheid, druktebeleving, groengebieden, model, motieven, opvangcapaciteit, recreatie, tekort, vrije tijd

ISSN 1566-7197

Dit rapport is gratis te downloaden van www.alterra.wur.nl (ga naar 'Alterra-rapporten'). Alterra Wageningen UR verstrekt geen gedrukte exemplaren van rapporten. Gedrukte exemplaren zijn verkrijgbaar via een externe leverancier. Kijk hiervoor op www.boomblad.nl/rapportenservice.

© 2010 Alterra Wageningen UR, Postbus 47; 6700 AA Wageningen; Nederland
Telefoon 0317 48 07 00; fax 0317 41 90 00; e-mail info.alterra@wur.nl

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Alterra Wageningen UR.

Alterra B.V. aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen.

Alterra-rapport 2034

Wageningen, mei 2010

Inhoud

Samenvatting	7	
1	Inleiding	11
1.1	Probleemstelling	11
1.2	Achtergrond	11
1.3	Projectdoelstelling	13
1.4	Werkwijze	13
2	Behoefte aan vrijetijdsvoorzieningen	17
2.1	Inleiding	17
2.2	Ontwikkelingen in dagtochten en activiteiten	17
2.3	Activiteiten in de vrije tijd	18
2.4	Ontwikkelingen	21
2.4.1	Demografische ontwikkelingen	21
2.5	Sociaal-culturele ontwikkelingen	22
2.5.1	Economische ontwikkelingen	23
2.5.2	Technologische ontwikkelingen	24
2.5.3	Ruimtelijke ontwikkelingen	25
2.6	Blijvende wetmatigheden	27
2.7	Conclusie	27
3	Opvangcapaciteit	29
3.1	Inleiding	29
3.2	Wandelen	30
3.3	Fietsen	34
3.4	Conclusie	37
4	Recreatiemotieven	39
4.1	Inleiding	39
4.2	Wandelen	40
4.3	Fietsen	44
4.4	Recreëren aan het water	48
4.5	Recreëren niet aan het water	51
4.6	Autotochtje	54
4.7	Toertocht met de motor	56
4.8	Volkstuinieren	59
4.9	Varen met een motorboot	61
4.10	Vissen	64
4.11	Joggen	67
4.12	Mountainbiken	69
4.13	Skaten/skeelers	72
4.14	Wandelsport	75
4.15	Wielrennen	78
4.16	Motieven vergeleken	81
4.17	Conclusie	82

5	Druktebeleving	83
5.1	Inleiding	83
5.2	Factoren die druktebeleving bepalen	83
5.2.1	Persoonlijke factoren	84
5.2.2	Sociale factoren	85
5.2.3	Fysieke factoren	85
5.3	Ontwikkeling van druktenormen	86
5.3.1	Kwalitatieve indeling in drukteklassen: de motiefgroepen	87
5.3.2	Kwantitatieve druktenorm per motiefgroep: onderzoekmethodiek	88
5.4	Conclusie	90
6	Aanbod bij fietsafstand	91
6.1	Inleiding	91
6.2	Bepaling ondergrens groen	91
6.3	Resultaat	92
6.4	Conclusie	93
7	Conclusies en aanbevelingen	95
7.1	Conclusie	95
7.2	Aanbevelingen	96
	Literatuur	99
	Bijlage 1 Bereikbaarheid groengebieden per gemeente	103

Samenvatting

De vraag die LNV stelt is hoe we de kwaliteit van de leefomgeving kunnen verbeteren en de verbinding tussen stad en platteland kunnen versterken. De kwaliteit van groengebieden heeft sterke relaties met de behoeften van recreanten. Binnen het beleidsveld speelt een discussie over de omvang van de tekorten aan groengebieden. Er is behoefte aan het herijken van de uitgangspunten waarop het huidige beleid is gebaseerd. Enerzijds de wensen van burgers, anderzijds de benodigde oppervlakte en kwaliteit. Om inzicht in de wensen van burgers te krijgen is door Alterra een nieuwe benadering met 'motieven' ontwikkeld waarmee recreanten gaan recreëren.

De centrale probleemstelling in dit rapport is of de behoefte aan vrijetijdsvoorzieningen in de loop der jaren veranderd is. Deze probleemstelling is uitgewerkt in de volgende onderzoeksvragen:

1. Welke behoeften heeft de Nederlandse bevolking ten aanzien van vrijetijdsvoorzieningen? Welke recente onderzoeken omtrent behoefte aan vrijetijdsvoorzieningen zijn beschikbaar en welke conclusies kunnen daaruit getrokken worden?
2. Zijn de opvangcapaciteiten behorende bij de verschillende typen groengebieden nog actueel en realistisch genoeg voor beleidsontwikkeling?
3. Is er een verschil in gebruik van het type groen en de motieven waarmee recreanten gaan recreëren?
4. Welke factoren zijn van invloed bij het bepalen van een druktenorm?
5. Welke afstandsnormen tot vrijetijdsvoorzieningen zijn realistisch en op de praktijk toegesneden?

De doelstelling van het rapport is om duidelijkheid te creëren over de huidige vrijetijdswensen en het vrijetijdsgedrag van de Nederlandse bevolking. Dit moet uiteindelijk leiden tot een nieuwe recreatieve vraag-aanbod verhouding.

Elke onderzoeksvraag wordt in een apart hoofdstuk behandeld.

Hoofdstuk 2 behandelt de ontwikkelingen in recreatieve dagtochten en activiteiten van de afgelopen jaren. Tevens wordt vooruitgeblikt en beschreven welke ontwikkelingen mogelijk effect kunnen hebben op het recreatiegedrag in de toekomst. Het CBS-dagtochten onderzoek laat een daling van het aantal dagtochten zien in 2006/2007. Ook het Continu Vrije Tijd Onderzoek (CVTO) laat vanaf 2004 een daling zien in het aantal vrijetijdsactiviteiten buitenshuis. Als reden wordt aangegeven dat het aantal vrijetijdsactiviteiten binnenshuis toeneemt als gevolg van een toename in het computergebruik. Een andere reden zou kunnen zijn dat de enige vrijetijdsactiviteit die niet in de onderzoeken wordt meegenomen, namelijk familiebezoek, toeneemt. Ook de hoeveelheid vrije tijd kan invloed hebben op het recreatiegedrag buitenshuis. Nederlanders kregen vanaf 1985 steeds minder vrije tijd, maar dit is de laatste vijf jaar enigszins gestabiliseerd.

Recreanten lijken de laatste jaren te zappen van de ene beleving naar de andere. De grootste stijgers tussen 1995 en 2006 in de dagtochtenmarkt waren dan ook de activiteiten 'recreatief winkelen', 'uit eten gaan' en 'bezoek aan attractiepunten'. De gegevens laten echter ook zien dat er een bepaalde mate van continuïteit in het recreatiegedrag is. De top 10 van meest ondernomen activiteiten is tussen 2004 en 2008 niet veranderd. Wandelen is de meest ondernomen activiteit in al die jaren (en stijgt zelfs) en ook fietsen staat stevig op een derde plaats in populariteit. Het aantal recreatie-activiteiten die in bos- en natuurgebieden zijn ondernomen is sinds 2004 echter afgenomen. Ook het aantal activiteiten in recreatiegebieden nam af. Deze beweging zien we ook in het agrarisch gebied, maar hersteld zich enigszins. Het aantal activiteiten in stadsparken blijft door de jaren stabiel. Al met al laten de gegevens zien dat er de nodige beweging in recreatie-activiteiten is en lijkt de vraag naar recreatie steeds meer te differentiëren.

Verwacht mag worden dat de daling van het aantal recreatie-activiteiten zal voortzetten als gevolg van:

- afname van de hoeveelheid vrije tijd door zorg en opleiding en toename mobiliteit;
- toename van mensen met een fysieke beperking;
- toename van niet-westerse allochtonen met een ander vrijetijdspatroon;
- toename van computergebruik;
- stijging van de AOW-leeftijd waardoor mensen langer doorwerken.

Voor de toekomst mag verwacht worden dat het gebruik van bos- en natuurgebieden wel zal toenemen. De belangrijkste redenen hiervoor zijn de bevolkingsgroei en de vergrijzing. Het zijn vooral de ouderen die veel fietsen en wandelen en er graag 'even tussen uit' willen in een groene omgeving. Doordat de omvang van de groep ouderen de komende jaren toeneemt, zal ook het bezoek aan bos- en natuurgebieden toenemen.

In hoofdstuk 3 wordt een vergelijking gemaakt tussen de berekende hoeveelheid wandelaars en fietsers in groengebieden (op basis van data uit het CVTO) en de gehanteerde normen waarmee in recreatiemodellen wordt gewerkt. Uit deze modellen blijkt dat er een tekort is aan groengebieden in met name het westen van Nederland. In de modellen wordt gewerkt met de vraag naar wandelen en fietsen op een maatgevende dag (5^e drukste dag in het jaar). In de modellen wordt rekening gehouden met de etniciteit van recreanten in de vraag naar deze activiteiten. Tevens wordt in de modellen gewerkt met het begrip opvangcapaciteit. De recreatieve opvangcapaciteit is het aantal mensen dat per dag op een hectare van een betreffend grondgebruiktype (zoals bos) kunnen wandelen cq. fietsen. Daarvoor zijn normgetallen opgesteld.

Het berekende aantal autochtone wandelaars blijkt groter te zijn dan de veronderstelde vraag. Het aantal niet-westerse allochtonen heeft echter minder gewandeld dan verondersteld. Omdat er meer autochtonen dan allochtonen zijn, zou dit kunnen betekenen dat de berekende tekorten voor wandelen eigenlijk nog groter zijn. Er is ook meer gefietst dan verondersteld. Alleen de niet-westerse allochtonen hebben minder gefietst dan verondersteld, maar daarentegen hebben allochtonen veel meer gefietst. De berekende tekorten voor fietsen zou op basis van deze cijfers dus ook groter zijn.

De gehanteerde normen bij de opvangcapaciteit van verschillende groengebieden voor wandelen is voldoende in vergelijking met de werkelijkheid. Het daadwerkelijk aantal wandelaars per ha voor de verschillende gebieden is meestal lager dan de norm. Alhoewel het gemiddelde over Nederland binnen de norm voor wandelen blijft, zijn er per provincie grote verschillen. Hier wordt in de modellen geen rekening mee gehouden.

Voor Nederland als geheel wordt de veronderstelde norm voor fietsen in bossen niet gehaald en zou het dus veel rustiger zijn. In de Randstedelijke provincies is het echter drukker dan de veronderstelde norm. Of de norm hieraan moet worden aangepast, hangt af van de druktebeleving van de fietsers. Het daadwerkelijk gebruik van natte natuurgebieden en parken door fietsers is tweemaal zo hoog als de veronderstelde norm. Voor droge natuurgebieden ligt het gebruik op de norm. Het daadwerkelijk aantal fietsers in agrarische gebieden ligt lager dan de veronderstelde norm. Ook nu zijn er per provincie grote verschillen.

In hoofdstuk 4 wordt beschreven dat de vraag naar recreatie geoperationaliseerd kan worden door recreanten in te delen naar hun motieven. Uit literatuurstudie blijkt dat er vijf motieven te onderscheiden zijn. Deze motieven zijn 'gezelligheid', 'tussen uit', 'interesse', 'opgaan in een andere wereld' en 'sportieve uitdaging'. Belangrijkste conclusie uit de literatuur is dat mensen steeds met andere motieven gaan recreëren. In het CVTO is gevraagd met welke motieven een activiteit de laatste keer is uitgevoerd. Het blijkt dat het motief Gezelligheid het meest populair is. Alleen bij de meer sportieve recreatie-activiteiten wordt het motief uitdaging het meest genoemd. Bij volkstuinieren scoort het motief Opgaan het hoogste en bij vissen het motief Tussen uit. Desalniettemin wordt elke recreatieactiviteit met een combinatie van motieven uitgevoerd. In de meeste gevallen is er echter wel een hoofdmotief. Alleen bij de activiteiten volkstuinieren, vissen en wandelsport is er geen hoofdmotief dat meer dan 50% scoort. De wandelsport wordt gemiddeld met de

meeste motieven uitgevoerd, namelijk 2,5 motieven. De andere meer sportieve activiteiten zitten daar met gemiddeld 1,9 motieven onder. De overige activiteiten worden met gemiddeld 2,2 motieven ondernomen.

Het type gebied dat gekozen is, is per motief en activiteit zeer verschillend. Dit betekent dat men van een divers aanbod gebruik maakt. Dicht bij huis, zoals de eigen wijk, stadspark en agrarisch gebied zijn belangrijk voor recreatie-activiteiten als wandelen(sport) en vissen waarbij men er even Tussen uit is. Iets verder van huis, zoals agrarische gebieden, rivier en plassen, duinen en bossen zijn belangrijk voor recreatie-activiteiten waarbij Gezelligheid een belangrijke rol speelt, zoals wandelen(sport), fietsen, varen, vissen en wielrennen. Bij de motieven Interesse en Opgaan zijn niet veel relaties met bepaalde type gebieden. Opvallend is wel dat men niet vaak recreatie-activiteiten in de eigen wijk onderneemt met dit motief. Bos- en natuurgebieden hebben voor wandelaars een positieve relatie met het motief Opgaan. Recreatie-activiteiten met het motief Uitdaging vinden vooral plaats in parken, bossen en agrarische gebieden.

Over alle activiteiten heen blijkt er een significante relatie te zijn tussen het motief Gezelligheid en de eigen wijk, de zee, rivier en plassen. Hoe meer men met het motief Gezelligheid activiteiten onderneemt, hoe minder men dat gedaan heeft in de eigen wijk, maar juist wel aan zee en aan rivier en plassen. Deze positieve relatie bestaat ook tussen deze twee gebieden en het motief Tussen uit. Het aanleggen van water(partijen) lijkt dus activiteiten die met de motieven Gezelligheid en Tussen uit worden ondernomen, te bevorderen. Deze twee motieven zijn ook de belangrijkste motieven bij recreatie. Over de activiteiten heen zijn er geen relaties gevonden tussen bepaalde type gebieden en het motief Interesse. Het gaat bij dit motief natuurlijk om de 'verhalen' en die kunnen in principe over elk type gebied verteld worden.

Stedelijke gebieden zoals de eigen wijk en centra van steden en dorpen hebben een negatieve relatie met recreatie-activiteiten die met het motief Opgaan worden ondernomen. Er is wel een positieve relatie tussen agrarische gebieden en (verrassend) recreatiegebieden met recreatie-activiteiten die met het motief Opgaan worden ondernomen. Dat recreatiegebieden genoemd zijn, kan te maken hebben met het feit dat hondenbezitters mogelijk dit motief hebben genoemd. De 'passie' voor de eigen hond kan refereren aan dit motief. En recreatiegebieden zijn wellicht vaak gebruikt om de hond uit te laten. Er is een positieve relatie tussen agrarische gebieden en rivieren en plassen met recreatie-activiteiten die met het motief Uitdaging worden ondernomen. Daarentegen wordt het centrum van een stad of dorp niet veel gebruikt voor activiteiten met dit motief.

Hoofdstuk 5 beschrijft de variabelen die van invloed zijn op druktebeleving. Een veronderstelde druktebeleving is een belangrijk onderdeel van de opvangcapaciteit. Hoe recreanten drukte beleven is in Nederland echter nauwelijks onderzocht. Buitenlandse literatuur laat zien dat drie dimensies invloed hebben op druktebeleving, namelijk de persoonlijke, de sociale en de fysieke dimensie. De persoonlijke dimensie is te verdelen in persoonlijkheid van een recreant, de verwachting en voorkeur en de gewenning en ervaring. Gedrag van anderen en gelijkheid en herkenbaarheid (zoals een groep wielrenners) zijn onderdelen van de sociale dimensie. Tot de fysieke dimensie horen de inrichting van een gebied, de informatieverstrekking, het schaalniveau, maar ook de temperatuur. Het blijkt dat de persoonlijke en sociale dimensie de belangrijkste zijn om druktebeleving te onderzoeken en niet de aantallen. Eén norm zoals nu wordt gebruikt bij de bepaling van de opvangcapaciteit per type gebied werkt niet goed. Er zou in ieder geval een verdeling gemaakt moeten worden naar stedelijkheid en naar motieven.

In hoofdstuk 6 wordt ingegaan op de gehanteerde normafstanden. De minister van LNV voert als beleid dat alle Nederlanders in 2013 binnen 10 minuten fietsafstand in het groen kunnen recreëren. Het groen is echter niet nader gespecificeerd en er is ook geen ondergrens aan het groen gesteld. In dit onderzoek is een ondergrens van 50 ha voor bos- en natuurgebieden en 30 ha voor parken gekozen op basis van daadwerkelijk recreatief gedrag. Dan blijkt dat een zeer klein aantal Nederlanders (3.319) het groen niet binnen 10 minuten fietsen kan

bereiken. Uitgesplitst naar type gebied blijkt dat bijna 1,5 miljoen Nederlanders (9%) het agrarisch gebied en 1,7 miljoen Nederlanders (10%) natuurlijke gebieden niet met deze norm kunnen bereiken.

De resultaten van dit onderzoek leiden tot de volgende beleidsaanbevelingen.

Het tekort aan recreatieruimte zou opnieuw berekend moeten worden met andere, meer op het daadwerkelijk recreatief gedrag van de Nederlanders, toegespitste opvangcapaciteiten. Dit pleit ervoor om model AVANAR provinciaal of wellicht regionaal uit te werken met verschillende 'normen' voor opvangcapaciteit per motief waarmee recreanten recreëren. Maar er moet dan wel eerst onderzocht worden of er een 'norm' per motief kan worden opgesteld.

Door de ontwikkelingen in de vrije tijd zal de overheid groen in en om de stad moeten blijven ontwikkelen en ruimte bieden aan verschillende vormen van recreatie. Dit betekent doorgaan met 16.000 ha groen erbij en meer goed ontsloten kleinschalig landschap. Daarbij is de kwaliteit van groen erg belangrijk en zal moeten aansluiten op de motieven waarmee recreanten gaan recreëren. Groengebieden zullen op bepaalde plaatsen 'Gezelliger' moeten worden ingericht. De overheid kan dit stimuleren door niet alleen subsidie voor bijvoorbeeld het aanleggen van boerenwandelpaden te geven, maar ook voor de aankleding van een wandelpad met bijvoorbeeld kleinschalige landschapselementen. Particulieren zouden kunnen investeren in terrasjes en agrarische verkooppunten.

De beleidsopgave van de toekomst is om in te spelen op de diversiteit van de vraag en afwisseling in het aanbod te creëren. Meer studie is echter nodig om de verdeling en inrichting en beheer van het type groen te kunnen koppelen aan de omvang van de motieven.

Om de bereikbaarheid van de verschillende typen groen te behouden en verder te ontwikkelen, zou er per stedelijk gebied een bereikbaarheidsprofiel moeten worden ontwikkeld. In deze profielen zouden groene aorta's moeten worden gecreëerd die via groene aderen verder vertakt zijn met diverse typen groene gebieden. Deze (slag)aderen moeten planologisch worden beschermd, zodat bij uitdijende steden het groen bereikbaar blijft.

1 Inleiding

1.1 Probleemstelling

De centrale probleemstelling is of de behoefte aan vrijetijdsvoorzieningen in de loop der jaren veranderd is. Deze probleemstelling is uitgewerkt in de volgende onderzoeksvragen:

1. Welke behoeften heeft de Nederlandse bevolking ten aanzien van vrijetijdsvoorzieningen? Welke recente onderzoeken omtrent behoefte aan vrijetijdsvoorzieningen zijn beschikbaar en welke conclusies kunnen daaruit getrokken worden?
2. Zijn de opvangcapaciteiten behorende bij de verschillende typen groengebieden nog actueel en realistisch genoeg voor beleidsontwikkeling?
3. Is er een verschil in gebruik van het type groen en de motieven waarmee recreanten gaan recreëren?
4. Welke factoren zijn van invloed bij het bepalen van een druktenorm?
5. Welke afstandsnormen tot vrijetijdsvoorzieningen zijn realistisch en op de praktijk toegesneden?

1.2 Achtergrond

De vraag die LNV stelt is hoe we de kwaliteit van de leefomgeving kunnen verbeteren en de verbinding tussen stad en platteland kunnen versterken. Het Rijk zorgt voor de ruimtelijke kaders en voor de inrichting van groene gebieden waarbij de focus ligt op het opheffen van groentekorten rond stedelijke gebieden en het ontwikkelen en versterken van de recreatieve toegankelijkheid van het groen. Een beleidsvoornemen is het realiseren van de groene opgave met 16.000 ha en daarmee het verbeteren van de kwaliteit van de leefomgeving. Kwaliteit heeft echter sterke relaties met de behoeften van recreanten. En deze behoeften kunnen veranderen.

Uit eerder onderzoek (Agricola, 2009) blijkt dat inwoners uit de Randstad 25% minder aan recreatie-activiteiten in recreatieve gebieden ondernemen dan inwoners uit de rest van Nederland. De gedachte is dat dit deels voortkomt uit een tekort aan kwantitatieve en kwalitatieve recreatieruimte. De huidige beleidsopgave van 16.000 ha groen voor recreatie probeert deze tekorten op te heffen. Door de toenemende druk op de grondmarkt is het realiseren van de groene opgave echter moeilijker geworden. Deels zou een hogere gebruikskwaliteit van het bestaande aanbod dit tekort kunnen opvangen, maar inzicht in actuele wensen en beleving van recreatieruimte ontbreken. De gebruikskwaliteit zou goed moeten aansluiten bij de behoeften en genormeerd moeten kunnen worden. Daarbij stelt LNV dat het groen wel bereikbaar moet zijn. Als norm wordt gesteld dat iedere Nederlander in 2013 op 10 minuten fietsafstand kan recreëren in het groen. Door Alterra is een nieuwe benadering met 'motieven' waarmee recreanten recreëren ontwikkeld, waarmee ingespeeld kan worden op kwaliteit. Goossen en De Boer (2007) onderscheiden vijf motieven, te weten gezelligheid; tussen uit; interesse; opgaan in andere wereld en uitdaging.

Gezelligheid

Recreanten met het motief 'Gezelligheid' verschillen duidelijk op een aantal punten ten opzichte van recreanten met andere motieven. Zo vinden ze het relatief minder belangrijk dat er veel wandelpaden zijn en informatiepanelen. Ze vinden het relatief belangrijker dat ze overal mogen komen en dat er (verharde) paden zijn. Vogelkijkhutten zijn relatief minder belangrijk evenals laarzenpaden. Het recreatielandschap moet wel voorzieningen bieden, waarbij je de auto makkelijk kunt parkeren. Het uitstapje moet iets te bieden en te beleven hebben, bijvoorbeeld speciaal voor kinderen. Alleen maar wandelen of fietsen is niet goed genoeg.

Ook plekken om te picknicken of barbecueën vinden ze relatief belangrijker evenals speelweiden (bijvoorbeeld om te gebruiken bij een evenement), strandjes en de aanwezigheid van horeca. Een goede bewegwijzering is essentieel en het gebied mag best een keurmerk bezitten, zodat ze weten dat er kwaliteit aanwezig is. In gebieden moet wel regelmatig onderhoud gepleegd worden, het moet er niet te ruig uitzien, maar verzorgd. Ook biodiversiteit vinden ze in verhouding minder belangrijk. De aanwezigheid van veel recreanten is voor deze groep minder een probleem. Dat geldt ook voor omgevingslawaaï en horizonvervuiling. Deze wensen zijn ook terug te vinden in de activiteiten die deze groep onderneemt. Meer dan recreanten met andere motieven spelen ze met kinderen, gaan barbecuen, luieren en zonnen en bezoeken horeca en evenementen. Relatief minder doen ze aan natuurstudie, sporten en struinen.

Tussen uit

Opvallend bij de recreanten met het motief 'Tussen uit' is dat ze vooral een goed netwerk aan on- en halfverharde paden en routes willen hebben en verder niet zoveel overige voorzieningen. De vele bezoekers aan dergelijk voorzieningen wordt ze snel te druk. Dit uit zich ook in de activiteiten. Meer dan recreanten met andere motieven gaat deze groep wandelen en fietsen. Rust en ruimte in de vorm van het ontbreken van omgevingslawaaï en horizonvervuiling zijn dan ook relatief belangrijke kenmerken voor deze groep. De gebieden moeten niet al te aangelegd overkomen, maar ook weer niet te ruig. Een groen decor is belangrijk. Natuurontwikkeling om een habitat te creëren voor zeldzame planten of dieren mag (en ze vinden het ook niet erg als een deel van deze gebieden afgesloten wordt voor recreatief gebruik), maar ze vinden dit relatief minder belangrijk dan recreanten met overige motieven.

Interesse

Een arcadisch landschap met verwijzingen naar het verleden en 'echte natuur' is voor deze recreanten met dit motief relatief belangrijk. In dit landschap moet een goed netwerk van paden aanwezig zijn en allerlei informatie over het landschap en cultuurhistorische uitingen aangeboden worden, evenals rondleidingen. Om van dit landschap te genieten is er ook behoefte aan zitbanken. Meer dan recreanten met andere motieven is deze groep op zoek naar het verhaal achter het aanbod en authenticiteit. In dit arcadisch landschap hoort ook de rust en ruimte zoals het vroeger was. Allerlei 'moderne' voorzieningen is voor deze groep relatief minder belangrijk. Dat trekt alleen maar mensen aan. Een netjes onderhouden landschap wordt relatief minder aantrekkelijk gevonden, er mogen best gebieden zijn waar het wat ruiger en ondoordringbaar is en waar de mens niet mag komen. Deze gebieden kunnen een habitat vormen voor zeldzame planten of dieren. Het voorkomen daarvan vindt deze groep relatief belangrijk. Vogelkijkhutten om deze soorten te zien scoren dan ook. Respect voor de natuur staat relatief hoog aangeschreven. Meer dan overige groepen vindt deze groep dat mensen daarop gewezen mogen worden via allerlei verbod- en gebodsborden en dat er toezicht is op overtredingen. Het 'lezen' van het landschap en cultuurhistorische uitingen gaat het beste via wandelen en fietsen, hetgeen deze groep ook relatief veel doet. Minder dan andere groepen doen ze aan sport en spel.

Opgaan in andere wereld

De recreanten die behoren bij het motief 'opgaan in andere wereld' lijken in wensen op de recreanten met het motief 'interesse'. Ze lijken echter iets meer extremer. Een ruig en ondoordringbaar landschap (wildernis) waar weinig mensen komen, vinden ze relatief belangrijk. Daarentegen vinden ze een netjes aangelegd parklandschap relatief onaantrekkelijk. Meer dan recreanten met andere motieven struinen ze in bos- en natuurgebieden op zoek naar zeldzame planten of dieren. Ook de mogelijkheid om vruchten te plukken vinden ze meer dan andere recreanten belangrijk. Niet-toegankelijke bos- en natuurgebieden vinden ze minder een probleem. Er moeten dan wel vogelkijkhutten zijn om de vogels te kunnen spotten en informatieborden om kennis op te doen of hun eigen kennis te testen. Meer dan andere recreanten vinden ze het aantrekkelijker als er helemaal geen recreatieve voorzieningen zijn. Wel vinden ze het ontbreken van omgevingslawaaï relatief belangrijk. Het aanwezig zijn van een hoge biodiversiteit scoort echter hoog. Minder dan andere groepen doen deze recreanten aan sport en spel, maar relatief veel aan natuurstudie.

Uitdaging

Het landschap en voorzieningen moeten ten dienste staan aan recreanten die met het motief 'uitdaging' recreëren. Inzake wensen tonen ze relatief veel overeenkomsten met recreanten met het motief 'gezelligheid'. Minder dan andere recreanten vindt deze groep het belangrijk dat er rust en ruimte is, biodiversiteit en een 'natuurlijk' landschap. Gebieden moeten toegankelijk zijn; het afsluiten van bos- en natuurgebieden vinden ze relatief minder goed. Een uitgebreid wandelnetwerk is relatief minder aan deze groep besteed, maar ze verlangen wel redelijk veel voorzieningen. Deze voorzieningen moeten dan wel min of meer met sport te maken hebben. Voorzieningen voor natuur en landschap zoals vogelkijkhutten en informatiepanelen vinden ze relatief minder belangrijk. Als activiteiten worden meer dan andere groepen sportactiviteiten genoemd, zoals mountainbiken, kanoën, paardrijden, joggen, skaten en skeeleren. Natuurstudie wordt relatief minder door deze groep gedaan.

De indeling naar deze motieven lijkt veelbelovend, mede gezien het feit dat Staatsbosbeheer ze ook heeft overgenomen. De bijbehorende recreatiebehoefte in kwantiteit en kwaliteit van recreanten met deze motieven is echter nog onvoldoende in beeld gebracht en leidt nog niet tot normen (Goossen et al., 2009).

Daarnaast speelt binnen het beleidsveld een discussie over de omvang van de tekorten van groen. Er is behoefte aan het herijken van de uitgangspunten waarop het huidige beleid is gebaseerd. Enerzijds de wensen van burgers, anderzijds de benodigde oppervlakte en kwaliteit.

In de notitie 'Genieten van buiten' (LNV, 2009) stelt de minister van LNV dan ook de vraag of het huidige recreatiebeleid nog voldoet aan de opgaven en wensen van overmorgen. Wat is de opgave voor het recreatiebeleid voor nu en in de toekomst? Wat gaat er nu al goed met het recreatiebeleid? Welke toekomstige rol zien deelnemers aan het debat voor zichzelf? Wat is er nodig van het Rijk, andere overheden en andere partijen? In nauwe samenwerking met de staatssecretaris van EZ en de minister van VROM heeft de minister van LNV een dialoog met de samenleving gevoerd over het toekomstige recreatiebeleid. Uit de dialoog blijkt dat het realiseren van recreatiegroen in verstedelijkte gebieden urgent blijft. De minister blijft zich dan ook inzetten voor het realiseren en verbeteren van groen in en om de stad. Binnen dit beleid probeert het Rijk meer rekening te houden met de vraag van de recreant. Belangrijk is dan om te weten hoe deze vraag is opgebouwd.

Dit alles betekent dat de huidige berekening van het kwantitatieve tekort kritisch onder de loep mag worden genomen en een aanzet moet worden gegeven om inzicht te bieden in recreatieve kwaliteit op basis van de recreatieve vraag via motieven.

1.3 Projectdoelstelling

Het creëren van duidelijkheid over de huidige vrijetijdswensen en het vrijetijdsgedrag van de Nederlandse bevolking. Dit moet uiteindelijk leiden tot een nieuwe vraag-aanbod verhouding.

1.4 Werkwijze

Veel van de gegevens uit dit rapport zijn afkomstig van het Continu Vrije Tijds Onderzoek (CVTO) of van het CBS dagrecreatie onderzoek.

De vrije tijd wordt in Nederland tweejaarlijks onderzocht door de Stichting CVTO. Vrije tijd wordt in het CVTO (Continu Vrije Tijds Onderzoek) gedefinieerd als: alle (dag)recreatieve activiteiten die worden ondernomen buiten de eigen woning en waarbij men minimaal één uur (inclusief reistijd) van huis is. De volgende activiteiten vallen niet onder de definitie:

- activiteiten mogen geen overnachting omvatten;
- activiteiten die zijn ondernomen tijdens een vakantie;
- bezoek aan familie, vrienden en kennissen.

Het CVTO maakt gebruik van TNS NIPObase, een database van meer dan 220.000 personen die onder andere via hun eigen PC meewerken aan onderzoek. Voor het CVTO worden wekelijks netto (dus de non-response zit hier niet bij) circa 350 personen van nul jaar en ouder ondervraagd over hun vrijetijdsactiviteiten in de afgelopen week. Bij kinderen tot dertien jaar wordt aan de ouders gevraagd om de vragen samen met of namens het kind te beantwoorden. Het CVTO meet een heel jaar lang en biedt inzicht in de vrijetijdsactiviteiten per week (1 april t/m 31 maart). De week waarover men wordt ondervraagd hangt af van het moment waarop men de vragenlijst opent. De vrijetijdsactiviteiten die ondernomen zijn worden bevraagd tot een week geleden, beginnend bij de dag die voor de respondent gisteren was. Omdat de weekmetingen zijn uitgevoerd onder personen met een computer is ter controle geanalyseerd of er verschillen zijn tussen personen met en zonder computer. Daarvoor wordt een eenmalig onderzoek uitgevoerd dat 'jaarmeting' wordt genoemd. Voor de jaarmeting zijn ruim 5.500 Nederlanders ondervraagd van nul jaar en ouder. Circa 500 van deze respondenten hebben schriftelijk aan het onderzoek meegewerkt. Dit betrof respondenten in de leeftijd van 55 jaar en ouder. De jaarmeting heeft als doelen het registreren van de participatie aan en frequentie van de onderscheiden vrijetijdsactiviteiten en ijkings van het wekelijks onderzoek.

De uitkomsten van de jaarmeting zijn gebruikt om de weekmetingen te corrigeren voor een aantal specifieke activiteiten waarbij een verschil is tussen oudere personen met en zonder een computer. Om zowel de weekmeting als de jaarmeting representatief voor de Nederlandse bevolking te maken, zijn ze herwogen op basis van de volgende kenmerken:

- geslacht;
- leeftijd;
- regionale spreiding middels Nielsen;
- mate van stedelijkheid;
- opleiding;
- sociale klasse.

Bij de weging is tevens rekening gehouden met het aantal Nederlanders dat op die dag op vakantie was. Omdat het aantal Nederlanders dat op vakantie is per dag fluctueert, fluctueert eveneens de gewogen populatie tussen 15 en 15,5 miljoen Nederlanders in plaats van een totale bevolking van 16,3 miljoen Nederlanders.

Het CVTO wordt vanaf 2004 uitgevoerd.

Ook het CBS onderzoekt regelmatig het dagrecreatief gedrag van Nederlanders. Om de vijf jaar wordt een dagtochtenonderzoek gehouden. Via <http://statline.cbs.nl/StatWeb/dome/?LA=NL> zijn er gegevens uit 1990, 1995, 2000 en 2006. Het CBS verstaat onder een dagtocht een recreatieve activiteit waarvoor men ten minste twee uur van huis is zonder dat daarbij een overnachting elders plaatsvindt, exclusief bezoeken aan familie of kennissen en exclusief dagtochten vanaf een vakantieadres. Iedere dagtocht staat voor één dagrecreant.

Het Onderzoek Dagrecreatie is een telefonische enquête onder personen woonachtig in Nederland, met uitzondering van de personen die deel uitmaken van de zogeheten institutionele huishoudens (verzorgings- tehuizen, verpleeghuizen enz.). Het onderzoek bestaat uit twee onderdelen. Eerst vindt de werving plaats. Tijdens dit vraaggelsgesprek wordt aan de steekproefpersonen gevraagd of ze bereid zijn om gedurende ongeveer twee weken (van de 1e t/m de 15e of van de 16e t/m de laatste dag van de maand) bij te houden welke dagtochten ze hebben gemaakt. Als ze hiertoe bereid zijn wordt het vraaggelsgesprek voortgezet met enkele algemene vragen over hun deelname aan recreatie-activiteiten en over hun achtergrondkenmerken.

Het tweede deel van het onderzoek bestaat uit twee telefonische peilingen van de ondernomen dagtochten, één over de eerste week en één over de tweede week van de onderzoeksperiode. Per dagtocht worden gegevens verzameld over datum en tijd, vertrekplaats en bestemming, activiteiten, reisgezelschap, vervoer en uitgaven. De dagtochten die worden gemaakt vanaf een vakantiebestemming vallen buiten het kader van het onderzoek.

De doelpopulatie voor het Onderzoek Dagrecreatie zijn alle personen woonachtig in Nederland, ongeacht de leeftijd, waarbij de bevolking in institutionele huishoudens niet wordt waargenomen. Het onderzoek van 2006/'07 duurde een jaar (van 1 oktober 2006 tot en met 30 september 2007) waarbij een opsplitsing plaatsvond in 24 groepen. Iedere twee weken werd een nieuwe groep steekproefpersonen benaderd. Iedere maand gedurende het onderzoek is er voor twee groepen tegelijk een steekproef van personen uit het GBA (Gemeentelijke Basisadministratie persoonsgegevens) getrokken, die groot genoeg is om het uiteindelijke aantal gewenste respondenten te bereiken. Er wordt bij het bepalen van de grootte van de te trekken steekproef o.a. rekening gehouden met uitval door non-respons en uitval, doordat geen telefoonnummers gevonden worden van steekproefpersonen (geheim nummer, mobiel nummer).

Het totale aantal personen dat benaderd is, bedraagt ongeveer 21.500. Uiteindelijk hebben ruim 11.000 mensen bijgehouden welke dagtochten ze in de onderzoeksperiode hebben gemaakt. Van hen hebben er bijna 8.000 daadwerkelijk een of meer dagtochten ondernomen in de desbetreffende twee weken en daarover gerapporteerd. Als de persoon in de steekproef jonger is dan twaalf jaar, dan worden de vragen namens het kind beantwoord door een ouder of verzorger van het kind. Kinderen ouder dan twaalf, maar jonger dan zestien jaar mogen desgewenst zelf de vragen beantwoorden of dit door een ouder of verzorger laten doen. Bij de ophoging naar de totale bevolking wordt de verdeling van de steekproefpersonen aangepast aan de verdeling naar leeftijd en geslacht, stedelijkheid en grootte van het huishouden van de totale bevolking. Deze herweging vindt voor ieder van de 24 groepen afzonderlijk plaats. Op die manier vindt er een ook een correctie plaats voor de lagere respons in de vakantiemaanden.

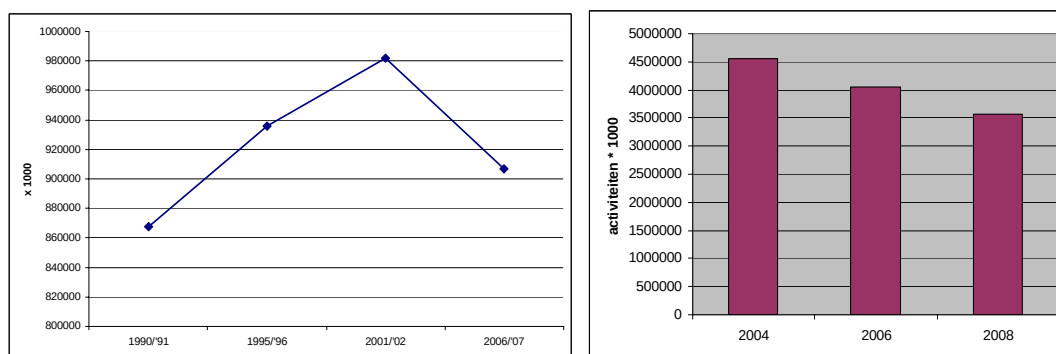
2 Behoefte aan vrijetijdsvoorzieningen

2.1 Inleiding

In dit hoofdstuk worden de ontwikkelingen in dagtochten en activiteiten van de afgelopen jaren beschreven. Tevens wordt vooruitgeblikt en beschreven welke ontwikkelingen mogelijk effect kunnen hebben op het recreatiegedrag in de toekomst.

2.2 Ontwikkelingen in dagtochten en activiteiten

Het CBS-dagtochten onderzoek laat na een aantal jaren van stijging, een daling van het aantal dagtochten zien in 2006/2007 (figuur 1). Ook het CVTO laat vanaf 2004 een daling zien in het aantal vrijetijdsactiviteiten buitenshuis. Als reden wordt aangegeven dat het aantal vrijetijdsactiviteiten binnenshuis toeneemt als gevolg van een toename in het computergebruik.

Figuur 1

Ontwikkeling van recreatieve dagtochten (links CBS) en vrijetijdsactiviteiten (rechts CVTO)

Uit onderzoek (Goossen, 2009) blijkt dat de Nederlander 2% meer thuis is gebleven in zijn vrije tijd tussen 2006 en 2008. Het aantal minuten per dag besteed aan internetten is gestegen van gemiddeld 43 minuten in 2006 tot 80 minuten in 2008. Het lijkt er dus op dat de computer een steeds belangrijkere plaats gaat innemen in de hoeveelheid vrije tijd. Aan andere media (kranten, televisie) wordt echter minder tijd besteed. Per saldo neemt de vrije tijd besteed aan alle media toch toe, van gemiddeld 4,3 uur per dag in 2006 tot 4,9 uur per dag in 2008.

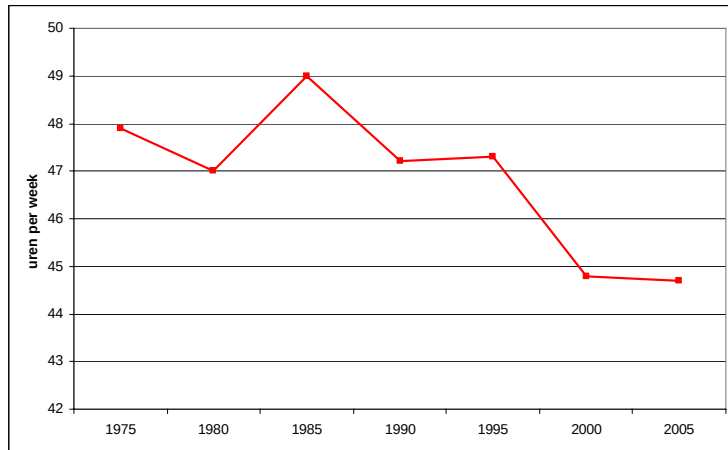
Een andere reden zou kunnen zijn dat de enige vrijetijdsactiviteit die niet in de onderzoeken wordt meegenomen, namelijk familiebezoek, toeneemt. De laatste jaren is met name in de grote steden het aantal niet-westerse allochtonen sterk gestegen. Uit onderzoek van het Sociaal Cultureel Planbureau blijkt dat allochtonen meer tijd besteden aan familiebezoek dan autochtonen (tabel 1).

Tabel 1*Verdeling en familiebezoek in vrije tijd per etniciteit*

Activiteit	Turks	Marokkaans	Surinaams	Antiliaans	Autochtoon
Vrije tijd tussen 06.00 en 24.00 (uur)	6,1	5,9	5,7	5,9	5,5
Regelmatig familiebezoek (%)	30	27	38	38	11

Ook de hoeveelheid vrije tijd kan invloed hebben op het recreatiegedrag buitenshuis.

Nederlanders kregen vanaf 1985 steeds minder vrije tijd, maar is de laatste vijf jaar enigszins gestabiliseerd (figuur 2).

Figuur. 2*Ontwikkeling in hoeveelheid vrije tijd (bron: SCP Tijdsbestedingsonderzoek)*

Aan verplichtingen (betaald werk, opleiding en zorgtaken) werd in 2005 per week drieënhalve uur meer besteed dan in 1975. De hoeveelheid vrije tijd is ongelijk over de bevolking verdeeld. Het gebrek aan vrije tijd concentreert zich bij mensen in de leeftijdsgroep 20-64 jaar (tabel 2), die werk en zorg combineren, en vooral bij tweeverdieners met jonge kinderen (Kenniscentrum Recreatie, 2008).

Tabel 2*Ontwikkeling (1975-2005) in vrije tijd van bevolking van 12 jaar en ouder, in uren per week (excl. verplichte tijd, arbeid, zorg, onderwijs, persoonlijke tijd)*

	1975	1980	1985	1990	1995	2000	2005	Verskil '75-'05
12-19 jr.	44,2	41,6	42,6	39,6	40,9	36,8	41,8	-2,4
20-34 jr.	44,8	43,8	45,0	43,1	42,5	39,4	40,0	-4,8
35-49 jr.	46,9	44,8	46,4	44,3	44,2	41,0	38,1	-8,8
50-64 jr.	50,5	51,5	54,5	55,4	53,9	49,5	49,3	-1,2
65+	57,0	57,4	61,6	59,3	60,7	58,6	58,5	+1,5

Bron: SCP (Tijdsbestedingsonderzoek)

2.3 Activiteiten in de vrije tijd

De behoefte aan vrije tijd blijft echter groot en het aanbod aan recreatievoorzieningen is divers geworden. Ging men vroeger op zondagmorgen naar de kerk en daarna op familiebezoek of een ommetje wandelen, tegenwoordig is de behoefte aan beleving groot geworden. Met name de laatste jaren zijn er allerlei nieuwe trends en wordt het steeds moeilijker om 'bij te blijven'. We zappen door het recreatie-aanbod, ons aangereikt door

de producenten. Pret lijkt hierbij steeds het toverwoord te zijn. Het recreatiegedrag lijkt zich te kenmerken door een grote dynamiek. De ene hype is nog niet uitgewerkt of de volgende dient zich al aan. De 'leisure-parken' lijken als paddenstoelen uit de grond te schieten. Recreanten lijken te zappen van de ene beleving naar de andere. De grootste stijgers tussen 1995 en 2006 in de dagtochtenmarkt waren dan ook de activiteiten 'recreatief winkelen', 'uit eten gaan' en 'bezoek aan attractiepunten' (tabel 3).

Tabel 3

Top10 van meest ondernomen activiteiten (CBS) per jaar in percentage van totaal aantal activiteiten

Activiteit	1990	1995	2001	2006
Recreatief winkelen	14,8	13,8	11,5	14,8
Uit eten gaan	4,7	4,6	5,6	7,0
Verenigingsactiviteiten, hobbyclubs e.d.	10,6	10,4	8,5	6,6
Bezoek attractiepunt	3,2	3,5	4,7	5,4
Wandelen	6,9	6,3	6,7	5,3
Bar/café bezoek	3,7	5,1	5,5	4,7
Toeschouwer/begeleider bij sport	3,1	3,5	3,7	4,2
Bezoek evenementen	3,2	3,4	3,5	4,1
Fietsen	4,3	4,6	4,9	3,8
Bezoek bezienswaardigheid	2,9	2,7	2,9	3,5

Bron: CBS

Het CVTO laat zien dat 'pret'-activiteiten zoals uit eten en winkelen ook bovenaan staan in de deelnamelijst (tabel 4). Toch neemt bijna overal het percentage aan deelname aan een activiteit in de loop der jaren af. Dit lijkt er op te wijzen dat indien het aanbod groter wordt, de spoeling dunner wordt. Recreanten moeten dan kiezen tussen al dat aanbod. De afname zal deels ook te maken hebben met de economische crisis, maar ook met de redenen genoemd in de vorige paragraaf.

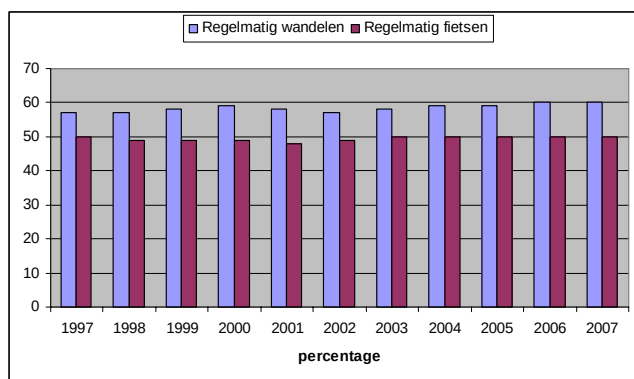
Tabel 4

Deelname (%) Nederlandse bevolking aan vrijetijdsactiviteiten

Vrijetijdsactiviteit	2004	2006	2008
Uit eten in restaurant/eetcafé	79	78	78
Winkelen in binnenstad	75	72	65
Recreatieve wandeling	55*	61	57
Bezoek tuincentrum	59	58	57
Markt bezocht	57	55	47
Op terras zitten	57	54	56
Recreatieve fietstocht	50*	52	50
Winkelen in stadsdeelcentrum	50	50	44
Recreëren aan het water	23*	50	45
Zwemmen in binnenbad	48	46	43

* andere vraagstelling. Bron: CVTO

Toch is wandelen de meest ondernomen activiteit in al die jaren (en stijgt zelfs) en ook fietsen staat stevig op een derde plaats in populariteit (tabel 5). Dit lijkt in contrast te staan met de CBS-gegevens die een sterke daling laten zien. Voor een deel zal dat met de steekproeftrekking te maken hebben (CBS hanteert een ondergrens van minimaal twee uur en CVTO van één uur), maar helemaal te verklaren valt het niet. Met name omdat andere CBS-gegevens (vrijtijdsbesteding uit het POLS (Permanent Onderzoek LeefSituatie)) geen dramatische terugval laten zien (figuur 3), maar eerder een stabilisatie.

Figuur 3

Nederlanders (%) die regelmatig wandelen en fietsen per jaar

De gegevens laten zien dat er dus blijkbaar ook een bepaalde mate van continuïteit in het recreatiegedrag is. Ook de top 10 van meest ondernomen activiteiten is in vier jaar tijd niet veranderd.

Tabel 5

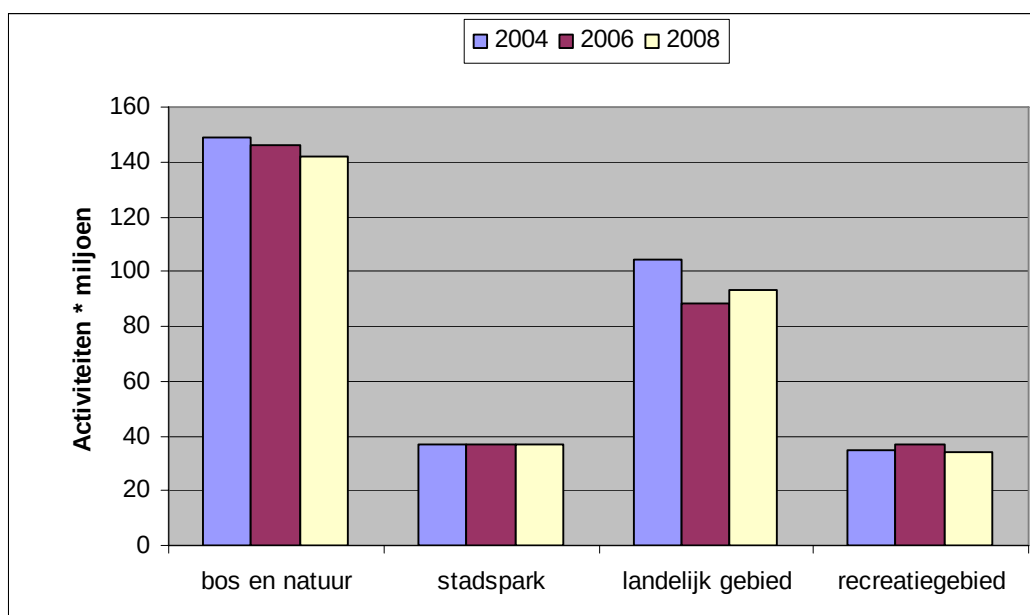
Top10 van meest ondernomen activiteiten (CVTO) per jaar in percentage van totaal aantal activiteiten

Activiteit	2004	2006	2008
Wandeling voor plezier	7,0*	10,5	12,2
Gewinkeld in binnenstad	8,1	6,5	6,1
Fietstocht voor plezier	3,9*	5,1	5,0
Winkelen voor plezier in stadsdeelcentrum of wijkcentrum	5,3	4,6	3,8
Uit eten in restaurant \ eetcafé	4,1	4,2	3,9
Toertochtjes met de auto	3,3	2,9	2,8
Fitness \ aerobic \ steps \ spinning \ etc.	3,0	2,9	3,3
Zwemmen in binnenbad	2,6	2,9	2,7
Markt bezocht	3,6	2,8	2,4
Bar\café bezoek	3,2	2,6	2,7

*andere vraagstelling

Zondagmiddag tussen 14.00 en 15.00 uur is nog steeds populair om te gaan wandelen of fietsen. Deze constante in het recreatiegedrag is groter in omvang dan het meer trendgevoelige zappedrag. Dit trendgevoelige zappedrag krijgt echter wel de meeste publiciteit.

Figuur 4 laat zien dat het aantal activiteiten die in bos- en natuurgebieden zijn ondernomen sinds 2004 is afgenomen. Ook het aantal activiteiten in recreatiegebieden nam af. Deze beweging zien we ook in het agrarisch gebied, maar hersteld zich enigszins. Het aantal activiteiten in stadsparken blijft stabiel.

Figuur 4

Ontwikkeling in aantal recreatie-activiteiten per type gebied (bron: CVTO)

De gegevens laten zien dat er de nodige beweging in recreatie-activiteiten is en lijkt de vraag naar recreatie steeds meer te differentiëren. De beleidsopgave van de toekomst is dan ook om in te spelen op de diversiteit van de vraag en afwisseling in het aanbod en belevingssferen te creëren.

2.4 Ontwikkelingen

De vrijetijdsbehoefte is afhankelijk van een aantal toekomstige ontwikkelingen. Hoe de recreatieve vraag er in de toekomst mogelijk uit zal zien, hangt van de volgende ontwikkelingen af:

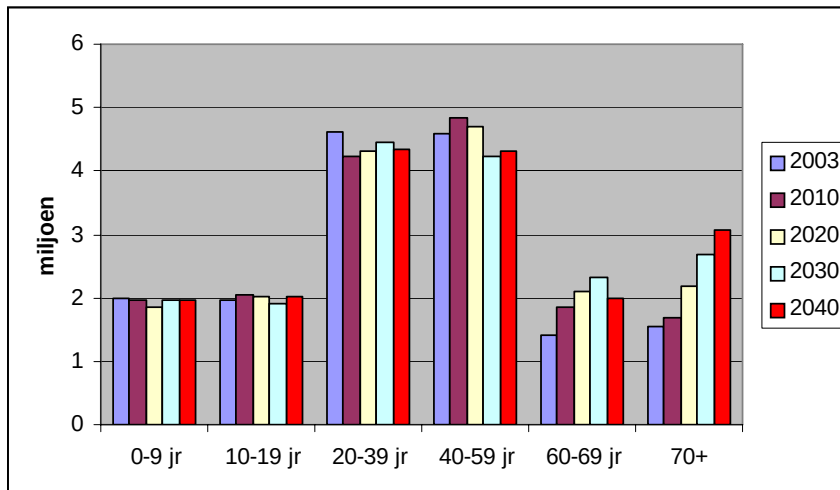
- demografische ontwikkelingen;
- sociaal culturele ontwikkelingen;
- economische ontwikkelingen;
- technologische ontwikkelingen;
- ruimtelijke ontwikkelingen.

2.4.1 Demografische ontwikkelingen

De belangrijkste demografische ontwikkelingen zijn:

- bevolkingsgroei;
- vergrijzing;
- meer alleenstaanden (verdunning huishouden);
- ontgroening.

De Nederlandse bevolking groeit naar 17 à 17,5 miljoen inwoners in 2040 en zal daarna krimpen, volgens de laatste CBS-prognoses (figuur 5). De babyboomers worden bejaard. Circa een kwart van de Nederlandse bevolking is in 2040 ouder dan 65 jaar.

Figuur 5

Groei Nederlandse bevolking naar leeftijd

Men wordt oud(er), maar voelt zich nog jong. De ouderen worden ook liever aangesproken met senioren of jonge ouderen. En het woord vergrijzing wordt vaak vervangen door het woord verzilvering, dat een meer positieve betekenis heeft. Vergrijzing/verzilvering wordt beschouwd als de drijvende kracht achter de groei van recreatie en toerisme. Ouderen willen zo lang mogelijk mobiel blijven en passen hun verplaatsingsgedrag aan naarmate hun gezondheid belemmeringen oplevert. Dat blijkt uit een grootschalig onderzoek naar het verplaatsingsgedrag van ouderen in Nederland, Italië, Hongarije, Finland en Duitsland. Gemiddeld verplaatsen ouderen zich 2,1 keer per dag. Bijna 40% doet dat met de auto, 45% te voet (in Nederland 30%) en 10% per fiets (in Nederland 15%). Het openbaar vervoer is goed voor 8% van de verplaatsingen. Ouderen gaan vooral de deur uit voor bezoek aan winkels (31%), vrienden en bekenden (12%) of om zomaar even te fietsen of te wandelen (11%). Van de mensen van 55 tot 74 jaar reist 40% gemiddeld minder dan één km ver. De belangrijkste reden om minder te gaan reizen is een verslechtering van de gezondheid (Verkeerskunde, 2004). Volgens TNS/NIPO (2005) zal het vakantie- en reisgedrag van senioren in de komende tien jaren flink wijzigen. Senioren gaan meer reizen maken in het buitenland; ze zoeken meer cultuur en comfort. Vakantie heeft een grote prioriteit in het leven van 55-plussers. Een goede communicatie van de juiste Unique Selling points (USP) is voor de verkoop van reizen belangrijk. Door senioren worden de kleinkinderen steeds meer bij de reisplannen betrokken.

De toename van ouderen heeft ook tot gevolg dat er meer alleenstaanden komen. Het aantal eenpersoonshuishoudens stijgt dan ook. Dit komt tevens door het aantal echtscheidingen en het langer zelfstandig wonen van jongeren en ouderen. Ondanks de groei van eenpersoonshuishoudens leeft de meerderheid van de Nederlandse bevolking in een gezin. De gemiddelde gezinsgrootte daalde van 2,57 in 1986 tot 2,3 in 2006 en zal in 2050 uitkomen op 2,1 (NRIT, Trendrapport 2006-2007). Tot 2040 is er weinig verandering in de omvang van jongeren tot twintig jaar. De omvang blijft rond de 2 miljoen. Relatief gezien betekent dit echter wel een afname, ofwel een ontgroening.

2.5 Sociaal-culturele ontwikkelingen

De belangrijkste sociaal-culturele ontwikkelingen zijn:

- individualisering;
- multiculturele bevolking;
- kwaliteitsbewustzijn.

Verwacht wordt dat de hoogtijdagen van de individualisering voorbij zijn. Er wordt gesproken van een afnemende individualisering. Individuen maken steeds meer onderdeel uit van een netwerk. Een individu heeft echter steeds meer netwerken. Individuen behoren dan weer tot de ene (doel)groep, dan weer tot de andere. De behoefte aan sociaal contact is groeiende. Vakanties en dagtochten die in het teken staan van samen met familie, vrienden en kennissen nemen weer in belang toe.

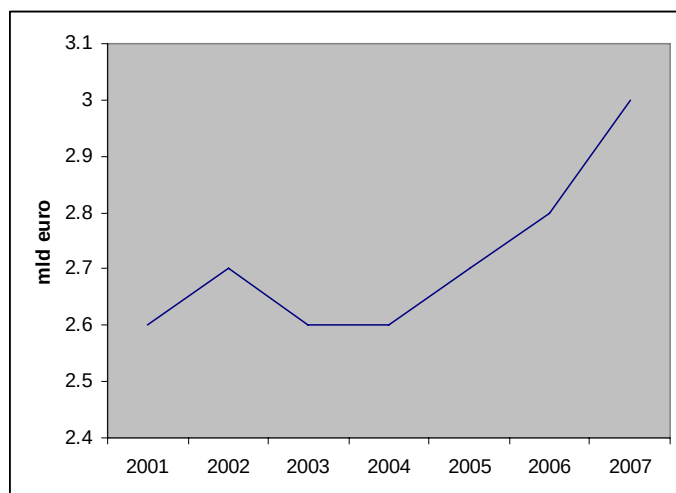
Het aantal allochtonen in Nederland is gestegen tot 3,2 miljoen in 2008, waarvan 1,8 miljoen niet-westers. De niet-westerse allochtonen wonen voor een groot deel in de grote steden. Het vruchtbaarheidscijfer voor allochtone vrouwen is veel hoger dan dat van autochtone vrouwen. Circa 3,3 kinderen per Marokkaanse vrouw en 2,5 voor een Turkse vrouw tegenover 1,7 van een autochtone vrouw. In de afgelopen vijf jaar is de bevolkingsgroep in de leeftijd tot 25 jaar met 140.000 gestegen; maar zonder de niet-westerse allochtonen zou deze met 50.000 zijn afgenomen. Verwacht wordt dat in de grote steden meer dan de helft van allochtone afkomst is in 2010. In Den Haag is nu al 40% van de bevolking allochtoon. De Raad voor het landelijk gebied verwacht dat de grootste groep niet-westerse allochtonen op termijn wordt gevormd door de Aziaten (RLG, 2004).

Zeker in de stad is er sprake van een multiculturele samenleving, waarbij allochtonen een ander recreatiegedrag vertonen dan autochtonen. Parkbezoek (om te wandelen, barbecueën en met de familie bij elkaar te zijn) is groot onder de allochtonen. Gezelligheid is hierbij een belangrijk motief. De verwachting is dat de groep allochtonen een recreatiegedrag vertonen dat langzaam maar zeker steeds meer gaat lijken op het recreatiegedrag van de autochtonen. Een aantal verschillen zal nog blijven bestaan in maatschappelijke participatie, diversiteit in vrijetijdsbesteding, in horecabezoek, in gebruik van parken, in cultuur- en sportdeelname en in het gebruik van de fiets als vervoermiddel (NRIT et al., 2009).

Nederlanders hebben inmiddels een rijke recreatie-ervaring en gaan zeer vaak op vakantie (de hoogste deelname in Europa). Daardoor weten ze wat er 'te koop is' en zijn ze erg kwaliteitsbewust. Men vraagt en verwacht steeds meer maatwerk. De kwaliteit wordt ook verwacht in de openbare ruimte. Door middel van ICT en allerlei recreatiebijdragen in kranten en tijdschriften en op radio en tv worden we ook steeds beter geïnformeerd. En in deze informatiemaatschappij wordt de informatie steeds meer op maat aangeboden. Een voorbeeld hiervan is de website www.daarmoetikzijn.nl waar bezoekers hun ideale gebied kunnen vinden op basis van persoonlijke landschapsvoorkeuren.

2.5.1 Economische ontwikkelingen

De afgelopen jaren is de Nederlander rijker geworden en bezitten we allerlei recreatiegoederen die we ook willen gebruiken. Daarbij is er een enorme industrie ontstaan rond recreatie en toerisme. Het bulkt van de producten en diensten op dit gebied. Het aantal recreatie-activiteiten groeit met de dag.

Figuur 6

Uitgaven aan duurzame recreatiegoederen zoals 2e woning, skibox etc. (CBS/SRT)

De afgelopen jaren is (figuur 6), mede dankzij de economische groei, het aantal recreatiegoederen dat een huishouden bezit sterk gegroeid. In elk huishouden staat minstens één fiets. Voor het wandelen hebben we speciale wandelschoenen. We bezitten meer dan 100.000 kano's, 145.000 zeilboten, 140.000 motorboten etc. In 2006 hebben we voor 2,8 miljard euro aan recreatiegoederen gekocht. En deze recreatiegoederen willen we ook allemaal gebruiken. De producenten spelen handig in op deze ontwikkeling. Het aantal producten en diensten is dan ook sterk gestegen. Het aantal arrangementen is explosief gestegen, van golfweekend tot paard- en wagen trektocht. Elke gemeente heeft haar eigen evenementenkalender, waar vaak massaal mensen op af komen en er veel geld uitgeven. Het lijkt wel of elke activiteit zijn eigen tijdschrift heeft, als je de schappen van Bruna ziet. Als je 'recreatie' bij Google Nederland intikt, krijg je ruim 2.500.000 sites en 3,6 miljoen als je toerisme intikt.

De huidige economische crisis lijkt van korte duur en heeft als gevolg gehad dat Nederlanders wel gewoon op vakantie zijn blijven gaan, maar minder ver en minder duur. Veel Nederlanders zijn in Nederland op vakantie geweest en hebben Nederland (her)ontdekt als vakantieland. Het is nog onduidelijk of dit blijvend is als de economie straks weer gaat aantrekken.

Wat in de toekomst wel een groot effect op recreatie en toerisme kan hebben, zijn de plannen van het huidige Nederlandse kabinet om de pensioengerechtigde leeftijd te verlengen. Dit heeft grote gevolgen voor de hoeveelheid vrije tijd en daarmee de tijd om te kunnen besteden aan recreatie en toerisme.

2.5.2 Technologische ontwikkelingen

De technologische ontwikkelingen maakt het mogelijk steeds meer diensten op maat te produceren. Via deze al dan niet interactieve Location Based Services worden met behulp van GPS allerlei diensten ter plekke aangeboden. De nieuwste trend is Augmented Reality een combinatie van werkelijkheid en virtual reality. Augmented Reality voegt zo realistisch mogelijk computergemaakte beelden toe aan rechtstreekse, reële beelden via de camera van de mobiel. De gegevens worden geprojecteerd in het gezichtsveld van de gebruiker. Het maakt het verschil tussen de reële wereld en de virtuele wereld steeds kleiner en zorgt tevens voor eenvoudige en gebruikersvriendelijke interfaces, ook voor complexe toepassingen. Layar is een Augmented Reality-browser voor de iPhone 3GS en Android. De applicatie gebruikt de gps, kompas en camera van je telefoon om een informatielaag boven op het beeld uit je camera te projecteren. De applicatie komt met

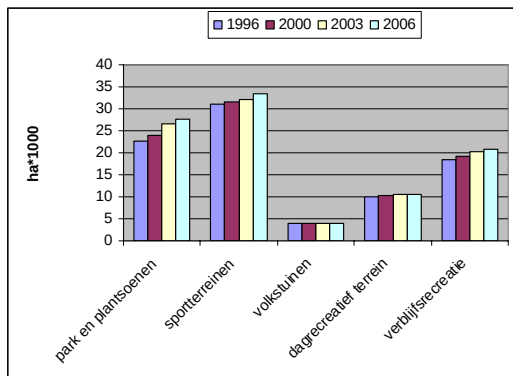
verschillende informatielagen, zoals bijvoorbeeld de richting en afstand van het dichtstbijzijnde café als een recreant in een bos wandelt, met informatie over dat café zoals openingstijden en menukaart, maar ook beoordelingen van andere recreanten.

2.5.3 Ruimtelijke ontwikkelingen

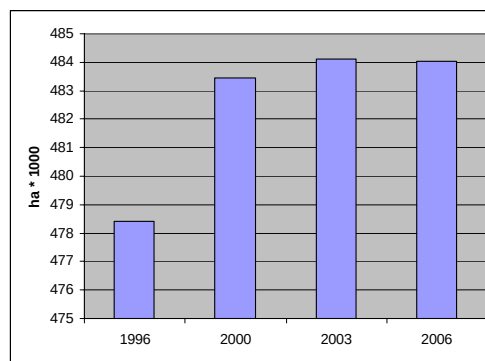
De belangrijkste ruimtelijke ontwikkelingen zijn:

- ontwikkeling van bos- en natuurgebieden en andere functies;
- leisure-projecten.

Recreatie-, bos- en natuurgebieden zijn zeer belangrijke bestemmingsgebieden voor recreanten. In de figuren 7 en 8 is te zien dat na een aanvankelijk stijging in het aantal ha, er de laatste drie jaar een (zeer) lichte daling heeft ingezet. Dit ondanks het gevoerde beleid. Het aantal dagrecreatieterrein is tussen 2003 en 2006 zeer licht gedaald met 6 ha en bos en natuurgebieden met 66 ha. Ook het areaal aan volkstuinten laat een lichte daling zien. Daar staat tegenover dat het aantal ha park en plantsoenen gestegen is met 5.000 ha tussen 1996 en 2006. Dat is gunstig voor de recreatie dicht bij huis. Ook de ruimte voor sport en verblijfsrecreatie neemt toe.

Figuur 7
Ontwikkeling grondgebruik recreatieterrein

Figuur 8
Ontwikkeling grondgebruik bos en natuur

Behalve de recreatie concurreren andere functies als wonen, werken, infrastructuur en landbouw om de beschikbare ruimte. Deze concurrenten vragen grond, maar stellen ook eisen aan de kwaliteit om de functies goed te kunnen uitvoeren. De belangrijkste concurrenten van recreatie die een beroep doen op de beschikbare ruimte zijn:

- verstedelijking;
- infrastructuur;
- landbouw.

De belangrijkste achterliggende krachten voor de toekomstige ruimtevrage vanuit de infrastructuur en verstedelijking, is dat Nederland haar positie als distributieland wil behouden, de groei van de economie en de bevolkingsgroei. Bij voortzetting van de huidige trend zal het areaal bebouwd gebied tot 2040 toenemen met 15 tot 26% (VROM, 2008). Deze ruimteclaim komt niet alleen door meer woningen, maar ook door grotere woningen en een voorkeur om te wonen in stedelijke centra en landelijk gebieden. De ruimteclaims voor wonen lopen vooral op in de Randstad, Brabantse stedenrij en Centraal Nederland; gebieden waar nu al de recreatiedruk op het landelijk gebied groot is. Door de uitdijende steden (woon- en industriegebieden) komt het buitengebied steeds verder weg te liggen. Voor recreanten, met name die in of nabij de centra van steden wonen en minder mobiel zijn, is dit een negatieve ontwikkeling. In de centra wordt de druk om compact te

bouwen steeds groter door de voorkeur van met name jonge, financieel draagkrachtigen om in het centrum te wonen. Dit compacte bouwen kan ten koste gaan van groen en open plekken.

Verwacht wordt dat er in 2020 circa 2 miljoen meer auto's rijden dan in 2004 het geval is (SCP, 2004). Dit betekent een uitbreiding van het wegennet. Ook Schiphol zal blijven groeien, al dan niet op de huidige locatie. En ook de haven van Rotterdam wil groeien, onder andere door meer gebruik te maken van het railverkeer. Technologische ontwikkelingen leiden waarschijnlijk tot een efficiënter gebruik van de bestaande infrastructuur, maar uitbreiding lijkt toch noodzakelijk. Vaak wordt gesteld dat zonder uitbreiding van de infrastructuur de concurrentiepositie van Nederland kan verzwakken als gevolg van de verminderde bereikbaarheid. Maar door de uitbreiding van de infrastructuur wordt ook de bereikbaarheid van het landelijk gebied voor recreanten sterk verminderd als gevolg van de barrièrewerking. Tevens doet een uitbreiding van de infrastructuur een aanslag op de belevingswaarde van het landelijk gebied. De gebieden die nu al nauwelijks stil te noemen zijn (met name in het westen), verliezen daardoor nog meer van hun recreatieve kwaliteit. Dit kan deels gecompenseerd worden door meer groen aan te leggen; enerzijds als geluidsbuffer, maar anderzijds ook om een aantrekkelijker landschap te maken.

Binnen de landbouw is een ontwikkeling gaande in de richting van multifunctioneel ruimtegebruik. Dat kan betekenen dat grond en bedrijfsgebouwen hun agrarische functie gedeeltelijk verliezen, dus vrijkomen voor ander gebruik, bijvoorbeeld recreatie. Of er een functie bij krijgen. Het agrarisch bedrijf vormt het uitgangspunt voor talloze producten en diensten: verkoop aan huis, overnachtingsmogelijkheden, route-arrangementen etc. Een groot deel van de agrarische productieruimte is geschikt als décor voor wandel- en fietstochten. Deze verbredingstendens wordt in het algemeen toegejuicht. Immers, de gebruikswaarde van de groene ruimte neemt erdoor toe en er gaat een positieve impuls van uit voor de concurrentiekracht van regio's en individuele landbouwbedrijven. Bijna alle vormen van agrarisch grondgebruik lenen zich voor dergelijke verbreding.

Aan de andere kant is er binnen de landbouwsector sprake van schaalvergroting. Het aantal boeren vermindert en de bedrijven worden opgekocht door enkele grote bedrijven. Dit zal kunnen leiden tot grootschalige landbouwgebieden waar geen ruimte is voor kleine landschapselementen zoals houtwallen etc. Recreanten waarderen in het algemeen grootschalige landbouwgebieden minder hoog dan kleinschalige gebieden. Enkele vormen van agrarische bedrijvigheid blijven hoe dan ook moeizaam met recreatie te combineren. Hoewel ook in de glastuinbouw gewerkt wordt aan een goede landschappelijke inpassing van bedrijven, zal een concentratiegebied waarschijnlijk niet tot de meest aantrekkelijke recreatielandschappen gaan behoren. Ook de intensieve veehouderij is moeilijk te combineren met recreatie. Niet zozeer vanwege het kwantitatieve ruimtebeslag, maar wel vanwege de kwalitatieve beleving als gevolg van de geurhinder en horizonvervuiling.

Er is een toename aan grootschalige leisure-projecten. Grootschalige leisure-projecten ontstaan steeds vaker aan de rand van stedelijke gebieden en - door groeiende automobiliteit - ook op steeds meer willekeurige locaties. Bij dit soort projecten worden verschillende vormen van recreatief vermaak gecombineerd. Hier ontstaan kansen om hotels te integreren in grote vastgoedprojecten, zoals winkelcentra. Door de combinatie van recreatief vermaak, kan het bestedingseffect - en daarmee het economische belang - worden vergroot. De indirecte of afgeleide opbrengsten en werkgelegenheid zijn vaak veel groter dan de directe. In stedelijke gebieden vormt een combinatie van wonen, werken, winkelen en leisure een grote aantrekkingskracht. Voorbeelden zijn de Kop van Zuid in Rotterdam of het ArenA-gebied in Amsterdam. Ook op het platteland kunnen leisure-activiteiten zoals maneges, golfbanen, wellnesscentra, bed and breakfasts en bungalowparken een nieuwe impuls geven aan de omgeving (NVM, 2009).

2.6 Blijvende wetmatigheden

Ons huis is het centrum van de wereld. Vandaaruit begint elk ommetje, elk dagje uit en elke wereldreis. Afhankelijk van tijd, fysieke mogelijkheden, bezit vervoermiddel, kennis en behoefte aan een recreatieactiviteit is onze actieradius daarbij kleiner of groter en hebben we ook meer of minder ruimte nodig. Voor de belangrijkste recreatievormen (wandelen en fietsen) is een aantal 'wetmatigheden' in het gedrag te onderscheiden waarmee de vrije tijd een ruimtelijke dimensie krijgt. Deze wetmatigheden zullen in de toekomst niet veel veranderen als gevolg van het beperkte tijdsbudget van jongeren en fysieke condities van ouderen.

Fietsen

- 68% van de fietsers fietst niet langer dan 3 uur (42% niet langer dan 2 uur) en maakt een pauze van circa 30 minuten
- de gemiddelde snelheid is 16 km/uur

Wandelen

- 61% wandelt niet langer dan 2 uur
- de gemiddelde snelheid is 4 km/uur
- dit betekent rondjes van 8 km, hemelsbreed circa 2 km vanaf een parkeerplaats cq. eigen woning of verblijfsaccommodatie

Willen we zuinig omgaan met de ruimte en tegelijkertijd de recreant zoveel mogelijk keuzevrijheid bieden, dan ligt het voor de hand om de verschillende groenelementen, het groen op buurniveau tot en met regionaal niveau, de openbare ruimte in de stad en die in het landelijk gebied op een aantrekkelijke wijze met elkaar te verbinden. De recreant kan dan in een beperkt tijdsbestek de stedelijke gezelligheid van de stad verruilen voor de schoonheid van een meer natuurlijke omgeving. Het winkelen afwisselen met uitblazen in een park, met een kind voor op de fiets veilig naar de kinderboerderij en onderweg een ijsje kopen. Het zijn juist die kleine dingen die de kwaliteit van onze leefomgeving bepalen.

2.7 Conclusie

Voor de toekomst mag verwacht worden dat het gebruik van bos- en natuurgebieden zal toenemen. De belangrijkste redenen hiervoor zijn de bevolkingsgroei en de vergrijzing. Het zijn vooral de ouderen die veel fietsen en wandelen en er graag 'even tussen uit' willen in een groene omgeving. Doordat de omvang van de groep ouderen de komende jaren toeneemt, zal ook het bezoek aan bos- en natuurgebieden toenemen.

Daartegenover staat dat de multiculturele samenleving van Nederland een negatieve invloed zal hebben op het bos- en natuurbezoek. Verwacht mag worden dat het parkbezoek wel zal stijgen. Jongere allochtonen gaan evenals hun autochtone leeftijdsgenoten minder vaak wandelen en fietsen in bos- en natuurgebieden. Het is de vraag of de jongere allochtonen dit wel gaan doen naarmate ze ouder worden. Dit recreatiegedrag hebben ze meestal niet meegekregen van hun ouders, in tegenstelling tot hun autochtone leeftijdsgenoten. Daar komt bij dat veel allochtonen in de grote steden wonen waar een tekort geconstateerd is aan bos- en natuurgebieden. Dit alles maakt dat deze (in omvang groeiende) groep een negatief effect kan hebben op de deelnamepercentage aan wandelen en fietsen in bos- en natuurgebieden. Het effect van de vergrijzing is echter vele malen groter.

De rol van de overheid bij deze vrijetijdsontwikkeling zit dus vooral in het ontwikkelen van groen in en om de stad en het ruimte bieden aan verschillende vormen van recreatie. Dat dit een lastige opgave is blijkt uit het

feit dat het aantal ha recreatiegebied en bos en natuurgebieden licht is gedaald. Doordat het bezoek aan deze gebieden is gestegen, mag geconcludeerd worden dat het drukker geworden is in deze gebieden. Of dit een effect heeft op de waardering is tot nu toe onduidelijk.

Algemeen kan worden gesteld dat het draagvlak voor natuur toeneemt als er een enige mate van kennis over de natuur is. Deze kennis wordt opgedaan bij een bezoek aan de natuur. De groeiende groep allochtonen gebruiken de natuur veel minder. De kans dat het draagvlak voor natuur onder allochtonen daarmee daalt, is daarom niet onrealistisch.

De gegevens laten een daling van het aantal recreatie-activiteiten zien. Men heeft minder tijd of er minder tijd voor over om aan recreatie buitenshuis te doen. Wel zien we een meer divers gedrag. Men onderneemt meer andere activiteiten dan alleen wandelen en fietsen. In Amerika bestaat inmiddels het verschijnsel dat men met een laptop in een park gaat werken. De activiteit werken is geen onderdeel van het CVTO, maar het lijkt er wel op dat ook in Nederland deze gebieden multifunctioneel worden gebruikt.

Verwacht mag worden dat de daling van het aantal recreatie-activiteiten zal voortzetten als gevolg van:

- afname van de hoeveelheid vrije tijd door zorg en opleiding en toename mobiliteit;
- toename van mensen met een fysieke beperking;
- toename van niet-westerse allochtonen met een ander vrijetijdspatroon;
- toename van computergebruik;
- stijging van de AOW-leeftijd waardoor mensen langer doorwerken.

De beleidsopgave van de toekomst is dan ook om in te spelen op de diversiteit van de vraag en afwisseling in het aanbod te creëren.

3 Opvangcapaciteit

3.1 Inleiding

Bij een vraag-aanbod analyse voor recreatie wordt veelal uitgegaan van het door Alterra ontwikkelde AVANAR-model (Vries et al., 2004) en het BRAM-model van Kenniscentrum Recreatie (Van der Aa, B en R. Berkers, 2008). AVANAR staat voor Afstemming Vraag en Aanbod Natuur als Recreatieruimte. Het model berekent in hoeverre het aanbod aan groene recreatieruimte is afgestemd op de vraag naar vooral wandel- en fietstochten. De vraag wordt afgeleid uit een deelnamepercentage van de bevolking op een maatgevende dag (meestal de vijfde drukste dag van het jaar). Het aanbod bestaat uit grondgebruiksklassen omgerekend naar recreatieve opvangcapaciteit (tabel 6). De recreatieve opvangcapaciteit is het aantal mensen dat per dag op een hectare van het betreffende grondgebruiktype de betreffende recreatieactiviteit kan beoefenen. De afstemming vindt plaats binnen door het beleid bepaalde 'normafstanden'. De maatgevende dag is de dag waarop er voldoende aanbod beschikbaar moet zijn om in de lokale vraag te voorzien.

Tabel 6

Gehanteerde recreatieve opvangcapaciteiten (in aantal deelnemers per dag, per ha) van aanbodcategorieën voor drie activiteiten (Vries et al., 2004)

Type Grondgebruik	Wandelen	Fietsen	Landgebonden* stationaire recreatie
Parken en plantsoenen	8	2	90
Dagrecreatief terrein**	0	0	100
Bos	9	3	0
Droog natuurlijk terrein	6	2	0
Strand	8	0	0
Nat natuurlijk terrein	3	1	0
Agrarisch gebied:			
- hoog ontsloten en besloten	0,6	1,8	0
- hoog ontsloten en open	0,3	0,9	0
- gemiddeld ontsloten en besloten	0,2	1	0
- gemiddeld ontsloten en open	0,1	0,5	0
- laag ontsloten en besloten	0	0,4	0
- laag ontsloten en open	0	0,2	0

* gebruik van park of recreatieterrein om te zitten/spelen/picknicken/zonnen etc., exclusief activiteiten aan het water (amfibische recreatie)

** exclusief het water en grotere bos- en natuurgebieden binnen het terrein (CBS-definitie)

Gevoeligheidsanalyses (Vries et al., 2004) laten zien dat de resultaten sterk afhankelijk zijn van de gehanteerde, deels normatieve invoerwaarden zoals de opvangcapaciteit, de veronderstelde vraag en de gehanteerde afstandnorm. Er wordt dan ook aanbevolen om vooral aan de empirische onderbouwing van de invoerwaarden te werken.

Recreatieterrein is gedefinieerd als een terrein bestemd voor recreatief gebruik.

Park en plantsoen is gedefinieerd als een terrein met groenvoorziening in gebruik voor ontspanning. Tot park en plantsoen wordt gerekend:

- terrein voor het publiek opengesteld, bestaande uit gazons, speel- en
- ligweiden, paden, bosschages, bloemperken, heesterbeplanting en waterpartijen;

- groenstroken.

Delen van het park die zijn te typeren als bos (ook indien groter dan één hectare) worden als park of plantsoen geclassificeerd. Agrarisch terrein is gedefinieerd als een terrein bestemd voor agrarische gebruik.

Op basis van het CVTO 2006/2007 is achterhaald hoeveel mensen op de 5e drukste wandeldag hebben gewandeld en hoeveel mensen er op de 5e drukste fietsdag zijn gaan fietsen. Daarbij is gekeken naar de provincie als bestemming en naar de type gebieden zoals in tabel 6 zijn onderscheiden. Daarnaast zijn gegevens van het CBS gebruikt om het aantal ha per provincie van de onderscheiden gebieden te achterhalen. Opgemerkt moet worden dat het strand bij het CBS ook als droog natuurlijk gebied is gedefinieerd. In het CVTO zijn dus de wandelingen en fietstochten aan het strand opgeteld bij de onderscheiden activiteiten bij de andere droge natuurgebieden (heide-, zand- en duingebieden).

Uit de cijfers van het CVTO blijkt dat van alle Nederlanders 16% op de 5^e drukste wandeldag (zondag 18 februari 2007) zijn gaan wandelen. Op de 5^e drukste wandeldag wandelen dan circa 2,5 miljoen Nederlanders. Op de 5^e drukste dag (zaterdag 24 juni 2006) heeft 8,5% van alle Nederlanders gefietst. Op deze dag waren er bijna 1,4 miljoen fietsers. In AVANAR wordt een onderscheid gemaakt tussen autochtonen¹ en niet-westerse allochtonen bij de deelname aan wandelen en fietsen op de 5^e drukste dag. In Nederland wonen in 2007 circa 1,74 miljoen niet-westerse allochtonen en 14,6 miljoen autochtonen.

Tabel 7

Veronderstelde en daadwerkelijke deelname (%) op 5^e drukste dag van autochtonen en niet-westerse allochtonen per activiteit

Activiteit	AVANAR		CVTO	
	autochtoon	niet-westers allochtoon	autochtoon	niet-westers allochtoon
Wandelen	10,4	15,6	15,8	13,5
Fietsen	6,7	3,7	9,0	2,7

Uit tabel 7 blijkt dat het daadwerkelijk aantal autochtone wandelaars groter is dan de veronderstelde deelname in AVANAR. Ofwel de huidige vraag is groter dan verondersteld in AVANAR. Het aantal niet-westerse allochtonen heeft echter minder gewandeld dan verondersteld. Dit alles zou kunnen betekenen dat de berekende tekorten voor wandelen groter zijn. Er is ook meer gefietst dan verondersteld. Alleen de niet-westerse allochtonen hebben minder gefietst dan verondersteld, maar daarentegen hebben allochtonen veel meer gefietst. De berekende tekorten voor fietsen zou op basis van deze cijfers dus ook groter zijn.

3.2 Wandelen

Aan de respondenten is gevraagd in welk type gebied de laatste wandeling, in de week dat ze met het onderzoek hebben meegedaan, heeft plaatsgevonden. Nederland telt circa 345.000 ha bos. Hieruit blijkt dat op de 5^e drukste dag (zondag 25 februari 2007) gemiddeld twee personen per ha bos aanwezig zijn (tabel 8). De opvangcapaciteit voor wandelen is negen personen per ha bos. Gemiddeld zijn er dus minder wandelaars dan de norm. Er is echter wel een groot verschil per provincie als bestemmingsgebied om te wandelen, zoals uit tabel 8 blijkt. Daarbij moet worden opgemerkt dat de meeste wandelaars in de eigen provincie wandelen. Elke provincie kent zijn eigen 5^e drukste wandeldag. Dit is meestal een zondag.

¹ Inclusief westerse allochtonen

Tabel 8*Aantal wandelaars per ha bos op 5^e drukste dag per provincie*

Bestemmings-provincie	Wandelaars op 5e drukste wandeldag in het bos	Oppervlakte bos in ha	Wandelaars/ha/dag	Datum
Groningen	25109	7539	3.3	Zondag 28-5-06
Friesland	69679	11507	6.1	Vrijdag 30-3-07
Drenthe	76472	32582	2.3	Zondag 4-3-07
Overijssel	119428	34933	3.4	Zondag 8-10-06
Flevoland	41696	17710	2.4	Zondag 29-10-06
Gelderland	218280	93499	2.3	Zondag 25-6-06
Utrecht	93488	18463	5.1	Zondag 11-3-07
Noord-Holland	115054	13058	8.8	Zondag 17-12-06
Zuid-Holland	84693	7907	10.7	Zaterdag 28-10-06
Zeeland	25421	3712	6.8	Woensdag 30-8-06
Noord-Brabant	226197	71866	3.1	Zondag 9-7-06
Limburg	138444	31925	4.3	Donderdag 8-6-06
Totaal	646783	344701	1.9	Zondag 25-2-07

Tabel 9*Aantal wandelaars per ha nat natuurgebied op 5^e drukste dag per provincie*

Bestemmings-provincie	Wandelaars op 5e drukste wandeldag in nat natuurgebied	Oppervlakte Nat natuurgebied in ha	Wandelaars/ha/dag	Datum
Groningen	0	4500	0.0	
Friesland	36219	13220	2.7	Maandag 6-11-06
Drenthe	37711	3557	10.6	Zondag 11-2-07
Overijssel	61449	7528	8.2	Dinsdag 4-7-06
Flevoland	29327	4153	7.1	Vrijdag 2-6-06
Gelderland	36184	1220	29.7	Zaterdag 18-11-06
Utrecht	44335	613	72.3	Donderdag 1-6-06
Noord-Holland	31917	3401	9.4	Dinsdag 20-2-07
Zuid-Holland	51130	3564	14.3	Zondag 23-4-06
Zeeland	0	5826	0.0	
Noord-Brabant	12584	5852	2.2	Zondag 17-12-06
Limburg	39247	899	43.7	Zondag 16-4-06
Totaal	86666	54333	1.6	Zaterdag 6-1-07

Uit tabel 8 blijkt dat met name in die provincies met de grootste tekorten (volgens AVANAR), het daadwerkelijk aantal wandelaars in een bos op de 5^e drukste dag redelijk overeenkomt met de norm van negen wandelaars per ha.

Uit tabel 9 blijkt dat de veronderstelde opvangcapaciteit voor natte natuurgebieden iets hoger ligt dan het daadwerkelijk aantal wandelaars dat per ha nat natuurgebied gaat wandelen. Er zijn echter grote verschillen tussen de provincies. In de één van de 52 weken dat respondenten mee hebben gedaan, hebben ze niet in natte natuurgebieden in Groningen en Zeeland gewandeld. Daarentegen waren er erg veel wandelaars in de (beperkte hoeveelheid) natte natuurgebieden in de provincie Utrecht. Wat ook op valt is dat de 5e drukste dag in een nat natuurgebied op bijna elke dag in de week plaats kan vinden.

Tabel 10*Aantal wandelaars per ha droog natuurgebied op 5^e drukste dag per provincie*

Bestemmings-provincie	Wandelaars op 5^e drukste wandeldag in droog natuurgebied	Oppervlakte droog natuurgebied in ha	Wandelaars /ha/dag	Datum
Groningen	18387	2190	8.4	Zaterdag 30-9-06
Friesland	31145	14169	2.2	Dinsdag 7-11-06
Drenthe	50522	7355	6.9	Zaterdag 27-1-07
Overijssel	53680	4002	13.4	Zaterdag 23-9-06
Flevoland	27118	770	35.2	Zondag 2-4-06
Gelderland	75838	19232	3.9	Dinsdag 19-12-06
Utrecht	63495	1457	43.6	Donderdag 23-11-06
Noord-Holland	81507	14149	5.8	Dinsdag 16-1-07
Zuid-Holland	110857	9353	11.9	Zondag 25-3-07
Zeeland	50658	3913	12.9	Donderdag 20-4-06
Noord-Brabant	69896	6069	11.5	Zaterdag 22-4-06
Limburg	48395	2333	20.7	Zondag 25-3-07
Totaal	236914	84992	2.8	Zondag 28-5-06

De CBS-Bodemstatistiek maakt geen onderscheid tussen stranden en droge natuurlijke gebieden. Sterker nog, stranden zijn bij het CBS onderdeel van droge gebieden. Daarom is het gebruik van stranden om te wandelen uit het CVTO ook meegenomen bij de berekening. Toch is alleen de opvangcapaciteit voor droge natuurgebieden (zes personen per ha) genomen als vergelijk

².

Uit tabel 10 blijkt dat het totaal over de provincies daadwerkelijk gebruik in droge natuurgebieden (inclusief strand) lager ligt dan de opvangcapaciteit voor wandelen in droge gebieden. Maar per provincie ligt het gebruik (behalve in de provincie Friesland) veel hoger dan de veronderstelde opvangcapaciteit. Maar ook zijn er provinciaal grote verschillen. In Flevoland en Utrecht wandelen veel meer mensen op de 5^e drukste in dit soort gebieden dan de opvangcapaciteit aangeeft.

In AVANAR is het agrarisch gebied verdeeld naar de mate van ontsluiting en de mate van ruimtelijkheid in besloten en open landschap. Tabel 11 geeft hiervan de verdeling.

De bijbehorende opvangcapaciteit voor wandelen is vervolgens toegekend cq gemiddeld als een type ontsluiting en ruimtelijkheid meer dan 50% bedraagt.

² De opvangcapaciteiten van droge natuurgebieden en stranden mag je niet optellen, hooguit middelen. Maar omdat de meeste provincies geen (Noordzee)stranden hebben, is gekozen voor alleen droge natuurgebieden.

Tabel 11*Aantal wandelaars per ha agrarisch gebied op 5^e drukste dag per provincie*

Bestemmings- provincie	Wandelaars op 5 ^e drukste wandeldag in agrarisch gebied	Oppervlakte agrarisch gebied in ha	Wandelaars /ha/dag	Datum
Groningen	64480	188723	0.3	Zondag 28-5-06
Friesland	102772	261933	0.4	Zondag 4-3-07
Drenthe	50313	191367	0.3	Dinsdag 16-5-06
Overijssel	78224	241334	0.3	Zondag 14-1-07
Flevoland	35007	100179	0.3	Dinsdag 5-12-06
Gelderland	97291	303568	0.3	Zondag 15-10-06
Utrecht	89162	82598	1.1	Zaterdag 15-4-06
Noord-Holland	96212	159555	0.6	Donderdag 15-3-07
Zuid-Holland	116483	159651	0.7	Zaterdag 16-12-06
Zeeland	39398	138459	0.3	Maandag 2-1-07
Noord-Brabant	86383	310662	0.3	Maandag 8-1-07
Limburg	98647	131528	0.8	Zondag 16-4-06
Totaal	305010	2269557	0.1	Zondag 14-1-07

In de provincie Gelderland bestaat het agrarisch gebied voor 33% uit een besloten landschap met een hoge mate van ontsluiting en voor 28% uit een gemiddeld besloten landschap met een hoge mate van ontsluiting. De bijbehorende opvangcapaciteiten bedragen respectievelijk 0.2 en 0.6. Vervolgens is het gemiddelde van 0.4 toegekend.

Tabel 12*Verdeling (%) type agrarisch gebied en bijbehorende normatieve opvangcapaciteit voor wandelen*

Provincie	Laag/ open	Laag/ dicht	Midden/ open	Midden/ dicht	Hoog/ open	Hoog/ dicht	opvangcapaciteit	
							Wandelen	Fietsen
Groningen	39.3	6.2	26.0	7.1	12.4	9.0	0.1	0.3
Friesland	40.5	6.7	24.9	8.7	10.1	9.1	0.1	0.3
Drenthe	21.5	13.6	16.0	17.6	9.1	22.3	0.3	1.0
Overijssel	15.7	8.2	17.2	18.1	10.8	30.0	0.4	1.4
Flevoland	39.5	10.0	27.7	10.2	6.0	6.6	0.1	0.3
Gelderland	10.9	10.8	13.4	20.7	11.5	32.9	0.4	1.4
Utrecht	28.6	13.6	14.7	13.1	9.6	20.4	0.3	1.0
Noord-Holland	45.5	6.4	23.8	5.3	12.2	6.9	0.1	0.3
Zuid-Holland	32.5	7.2	24.3	7.1	17.2	11.6	0.1	0.3
Zeeland	26.5	8.7	28.5	13.1	11.3	11.9	0.1	0.3
Noord-Brabant	10.6	9.0	12.9	20.2	9.4	38.0	0.4	1.4
Limburg	3.6	6.7	7.9	22.4	9.4	50.1	0.6	1.4
Totaal	24.4	8.8	19.1	14.4	10.9	22.4	0.3	0.8

Wanneer tabel 12 vergeleken wordt met tabel 11 dan blijkt dat in provincies met een open agrarisch landschap met een opvangcapaciteit van 0.1 het aantal wandelaars op de 5^e drukste dag hoger is dan de norm. Het aantal wandelaars in Drenthe komt overeen met de norm. In de overgebleven provincies is het wandelen groter dan de norm en met name in de provincie Utrecht. In deze analyse is niet meegenomen waar de wandelaars precies wandelen. Zoals uit tabel 12 blijkt komen alle typen agrarische gebieden in de provincies voor. De berekening zou eigenlijk opnieuw gedaan moeten worden waarbij de bestemmingsgemeente als uitgangspunt zou moeten gelden. Of de opvangcapaciteit opgeschroefd kan worden, hangt af van de druktebeleving van de wandelaars. Als ze het niet te druk vinden, dan zou de opvangcapaciteit bijgesteld kunnen worden.

Tabel 13*Aantal wandelaars per ha stadspark op 5^e drukste dag per provincie*

Bestemmings- provincie	Wandelaars op 5 ^e drukste wandeldag in stadsparken	Oppervlakte stadspark in ha	Wandelaars /ha/dag	Datum
Groningen	57154	1311	43.6	Zondag 19-11-06
Friesland	49819	935	53.3	Woensdag 3-1-07
Drenthe	21291	837	25.4	Maandag 13-11-06
Overijssel	68078	1812	37.6	Dinsdag 3-10-06
Flevoland	53093	1422	37.3	Zondag 30-4-06
Gelderland	86892	2939	29.6	Maandag 15-1-07
Utrecht	69052	1724	40.1	Zondag 26-11-06
Noord-Holland	106105	4523	23.5	Zondag 17-9-07
Zuid-Holland	115516	5991	19.3	Zondag 18-6-06
Zeeland	19936	753	26.5	Zondag 16-4-06
Noord-Brabant	74334	3772	19.7	Donderdag 24-8-06
Limburg	60310	1697	35.5	Zondag 5-11-06
Totaal	240254	27716	8.7	Zondag 25-3-07

Uit de vergelijking tussen het aantal wandelaars op de 5^e drukste dag in een stadspark (tabel 13) en de normatieve opvangcapaciteit, blijkt dat er per provincie veel meer wandelaars zijn dan de norm aangeeft. Opvallend is dat het aantal wandelaars op de 5^e drukste dag voor heel Nederland wel overeenkomt met de norm. Het verschil zit in het feit dat elke provincie zijn eigen 5^e drukste dag kent. In die provincie is het dan 'druk', terwijl het in de overige provincies op die dag niet druk is.

3.3 Fietsen

Aan de respondenten is gevraagd in welk type gebied de laatste fietstocht, in de week dat ze met het onderzoek hebben meegedaan, heeft plaatsgevonden. Het overzicht staat in tabel 14.

Uit tabel 14 blijkt een groot verschil tussen de provincies. De veronderstelde norm is drie fietsers per ha bos. De helft van de provincies zit daar boven en de andere helft zit daaronder. Voor Nederland als geheel wordt de veronderstelde norm niet gehaald en zou het dus veel rustiger zijn. In de Randstedelijke provincies is het echter drukker dan de veronderstelde norm. Of de norm hieraan moet worden aangepast, hangt af van de druktebeleving van de fietsers.

Tabel 14*Aantal fietsers per ha bos op 5^e drukste dag per provincie*

Bestemmings- provincie	Fietsers op 5e drukste fietsdag in het bos	Oppervlakte bos in ha	Fietsers/ ha/dag	Datum
Groningen	43839	7539	5.8	Zondag 28-5-06
Friesland	71457	11507	6.2	Woensdag 6-12-06
Drenthe	62621	32582	1.9	Woensdag 16-6-06
Overijssel	81768	34933	2.3	Zaterdag 27-5-06
Flevoland	37701	17710	2.1	Zaterdag 4-2-07
Gelderland	108670	93499	1.2	Woensdag 13-9-06
Utrecht	73775	18463	4.0	Maandag 19-6-06
Noord-Holland	86145	13058	6.6	Woensdag 17-5-06
Zuid-Holland	52777	7907	6.7	Zondag 11-6-06
Zeeland	21995	3712	5.9	Zondag 10-9-06
Noord-Brabant	134200	71866	1.9	Woensdag 24-5-06
Limburg	70121	31925	2.2	Zaterdag 25-2-07
Totaal	306699	344701	0.9	Zaterdag 20-5-06

In de provincies Gelderland, Utrecht, Zuid-Holland en Limburg zijn natte natuurgebieden een populaire fietsbestemming (tabel 15), want er zijn relatief veel fietsers op de 5^e drukste dag heen gegaan. In Friesland en Zeeland, twee provincies met relatief veel natte natuurgebieden, zijn weinig tot geen fietsers geweest op de 5^e drukste dag. Voor Nederland als geheel ligt het daadwerkelijk gebruik van natte natuurgebieden door fietsers tweemaal zo hoog als de veronderstelde norm.

Tabel 15*Aantal fietsers per ha nat natuurgebied op 5^e drukste dag per provincie*

Bestemmings- provincie	Fietsers op 5e drukste fietsdag in nat natuurgebied	Oppervlakte Nat natuur- gebied in ha	Fietsers/ ha/dag	Datum
Groningen	28859	4500	6.4	Zondag 7-5-06
Friesland	22002	13220	1.7	Zondag 18-6-06
Drenthe	24281	3557	6.8	Zondag 11-3-07
Overijssel	25350	7528	3.4	Zondag 30-7-06
Flevoland	13710	4153	3.3	Maandag 12-3-07
Gelderland	29374	1220	24.1	Zondag 23-7-06
Utrecht	22107	613	36.1	Zondag 17-9-06
Noord-Holland	23347	3401	6.9	Zondag 25-6-06
Zuid-Holland	61482	3564	17.3	Zaterdag 24-3-07
Zeeland	0	5826	0.0	
Noord-Brabant	21118	5852	3.6	Zondag 30-7-06
Limburg	27356	899	30.4	Zaterdag 28-10-06
Totaal	116479	54333	2.1	Donderdag 8-6-06

Landelijk gezien komt het aantal fietsers in droge natuurgebieden (tabel 16) overeen met de veronderstelde norm. Maar ook hier zijn grote verschillen per provincie, met Utrecht als koploper. In de provincies Noord- en Zuid-Holland, met relatief veel strand, is het rustiger met fietsers, maar nog altijd boven de norm.

Tabel 16*Aantal fietsers per ha droog natuurgebied op 5^e drukste dag per provincie*

Bestemmings-provincie	Fietzers op 5 ^e drukste fietsdag in droog natuurgebied	Oppervlakte droog natuurgebied in ha	Fietzers /ha/dag	Datum
Groningen	25109	2190	11.5	Zondag 28-5-06
Friesland	24159	14169	1.7	Dinsdag 26-9-06
Drenthe	24281	7355	3.3	Zondag 11-3-07
Overijssel	47518	4002	11.9	Donderdag 27-4-06
Flevoland	12281	770	15.9	Zaterdag 14-10-06
Gelderland	51510	19232	2.7	Zaterdag 19-8-06
Utrecht	38023	1457	26.1	Zondag 17-9-06
Noord-Holland	77969	14149	5.5	Donderdag 5-10-06
Zuid-Holland	79929	9353	8.5	Maandag 27-11-06
Zeeland	52882	3913	13.5	Zondag 17-9-06
Noord-Brabant	59669	6069	9.8	Zondag 3-12-06
Limburg	23321	2333	10.0	Zondag 17-12-06
Totaal	132934	84992	1.6	Zondag 18-6-06

De meeste fietsers fietsen in het agrarisch gebied, zo blijkt uit onderzoek (Goossen, 2008). Het is daarom interessant om te vergelijken hoe de veronderstelde norm zich verhoudt met het daadwerkelijk gebruik op de 5^e drukste dag. Daarvoor is tabel 17 gebruikt. Landelijk gezien ligt het daadwerkelijk fietsgebruik lager dan de veronderstelde norm. Indien de daadwerkelijke hoeveelheid fietsers op de 5^e drukste dag als norm zou worden gehouden, dan zou het tekort voor fietsen toenemen. Er zijn echter verschillen tussen de provincies. Groningen, Friesland, Flevoland, Utrecht en Zeeland zitten op ongeveer de veronderstelde norm. In de provincies Noord- en Zuid-Holland wordt meer gefietst in het agrarisch gebied op de 5^e drukste dag dan de veronderstelde norm aangeeft. In de overige provincies wordt minder gefietst.

Tabel 17*Aantal fietsers per ha agrarisch gebied op 5^e drukste dag per provincie*

Bestemmings-provincie	Fietzers op 5 ^e drukste fietsdag in agrarisch gebied	Oppervlakte agrarisch gebied in ha	Fietzers /ha/dag	Datum
Groningen	70912	188723	0.4	Zondag 18-6-06
Friesland	95226	261933	0.4	Vrijdag 2-2-07
Drenthe	50428	191367	0.3	Vrijdag 12-1-07
Overijssel	99795	241334	0.4	Vrijdag 14-7-06
Flevoland	37728	100179	0.4	Zondag 24-9-06
Gelderland	101494	303568	0.3	Zondag 10-12-06
Utrecht	98603	82598	1.2	Maandag 1-1-07
Noord-Holland	109814	159555	0.7	Dinsdag 27-3-07
Zuid-Holland	147822	159651	0.9	Zaterdag 22-4-06
Zeeland	60566	138459	0.4	Dinsdag 9-5-06
Noord-Brabant	148919	310662	0.5	Zondag 11-3-07
Limburg	84282	131528	0.6	Woensdag 13-9-06
Totaal	459454	2269557	0.2	Zondag 2-7-06

In Nederland wordt meer gefietst op de 5^e drukste dag in het park dan de veronderstelde norm, namelijk twee keer zoveel. En ook in alle provincies is het parkbezoek met de fiets groter dan de norm (tabel 18). Het is echter niet bekend of de fietsers het te druk vinden in het park om te fietsen.

Tabel 18*Aantal fietsers per ha stadspark op 5^e drukste dag per provincie*

Bestemmings- provincie	Fietsers op 5 ^e drukste fietsdag in stadsparken	Oppervlakte stadspark in ha	Fietsers /ha/dag	Datum
Groningen	28859	1311	22.0	Zondag 7-5-06
Friesland	31731	935	33.9	Vrijdag 22-12-06
Drenthe	19263	837	23.0	Zondag 9-4-06
Overijssel	21493	1812	11.9	Zondag 21-1-07
Flevoland	43412	1422	30.5	Zaterdag 15-4-06
Gelderland	53233	2939	18.1	Zondag 21-5-06
Utrecht	43738	1724	25.4	Zondag 20-8-06
Noord-Holland	63649	4523	14.1	Donderdag 14-9-06
Zuid-Holland	62136	5991	10.4	Woensdag 10-5-06
Zeeland	0	753	0.0	
Noord-Brabant	32851	3772	8.7	Zondag 11-6-06
Limburg	29344	1697	17.3	Zaterdag 4-11-06
Totaal	111797	27716	4.0	Maandag 24-4-06

3.4 Conclusie

Het daadwerkelijke aantal autochtone wandelaars is groter dan de veronderstelde norm. Ofwel de huidige vraag is groter dan in het AVANAR-model wordt verondersteld. Het aantal niet-westerse allochtonen heeft echter minder gewandeld dan verondersteld. Omdat er meer autochtonen dan allochtonen zijn, zou dit alles kunnen betekenen dat de berekende tekorten voor wandelen eigenlijk groter zijn. Dit zou kunnen betekenen dat er nog meer bossen (heeft de hoogste opvangcapaciteit) zouden moeten worden aangelegd.

Er is ook meer gefietst dan verondersteld. Alleen de niet-westerse allochtonen hebben minder gefietst dan verondersteld, maar daarentegen hebben allochtonen veel meer gefietst. De berekende tekorten voor fietsen zou op basis van deze cijfers dus ook groter zijn.

De gehanteerde normen bij de opvangcapaciteit van verschillende gebieden voor wandelen is voldoende in vergelijking met de werkelijkheid. Het daadwerkelijk aantal wandelaars per ha voor de verschillende gebieden is meestal lager dan de norm. Het gemiddeld over alle provincies daadwerkelijk aantal wandelaars in parken komt overeen met de norm. Alhoewel het gemiddelde meestal binnen de norm voor wandelen blijft, zijn er per provincie grote verschillen. Hier wordt in AVANAR geen rekening mee gehouden.

Voor Nederland als geheel wordt de veronderstelde norm voor fietsen in bossen niet gehaald en zou het dus veel rustiger zijn. In de Randstedelijke provincies is het echter drukker dan de veronderstelde norm. Of de norm hieraan moet worden aangepast, hangt af van de druktebeleving van de fietsers. Het daadwerkelijk gebruik van natte natuurgebieden en parken door fietsers is tweemaal zo hoog als de veronderstelde norm. Voor droge natuurgebieden ligt het gebruik op de norm. Het daadwerkelijk aantal fietsers in agrarische gebieden ligt lager dan de veronderstelde norm. Ook nu zijn er per provincie grote verschillen.

Of de normen die bij de opvangcapaciteit moeten worden aangepast, hangt voor een groot deel af van de druktebeleving van de wandelaars en fietsers. Hierover is niet veel bekend in Nederland. In hoofdstuk 5 wordt hier nader op ingegaan. De druktebeleving is ook afhankelijk van het motief waarmee recreanten gaan recreëren. Gegevens over type gebieden en de motieven worden in het volgende hoofdstuk beschreven.

4 Recreatiemotieven

4.1 Inleiding

De zoektocht naar 'belevissen' wordt steeds meer beschouwd als de primaire drijfveer achter veel recreatie-activiteiten. Wat willen recreanten beleven? Naar welke ervaringen en betekenissen zijn ze op zoek? De beleidsopgave van de toekomst is dan ook om in te spelen op de diversiteit van de vraag en afwisseling in het aanbod te creëren. De diversiteit van de vraag kan geoperationaliseerd worden door recreanten in te delen naar hun motieven om te recreëren. Uit literatuurstudie (Goossen en De Boer, 2008) blijkt dat er vijf motieven te onderscheiden zijn. Deze motieven zijn 'gezelligheid', 'tussen uit', 'interesse', 'opgaan in een andere wereld' en 'sportieve uitdaging'. Het motief 'tussen uit' is op landelijk schaal het meest populair (34%), gevolgd door 'gezelligheid' (27%). De motiefgroepen 'interesse' en 'opgaan' zijn ongeveer even groot (15%) en het motief 'uitdaging' is in omvang het kleinst (9%). Belangrijkste conclusie uit de literatuur is dat mensen steeds met andere motieven gaan recreëren. De ene keer gaan ze voor de gezelligheid en de andere keer willen ze volledig opgaan in de natuur. Dit betekent dat als men verschillende doelgroepen wil aanspreken men deels bij dezelfde personen terecht komt. Dit neemt niet weg dat als men tot een (tijdelijke) groep behoort, daar een voorkeur voor een bepaalde activiteit in een bepaalde omgeving uit voortvloeit.

In de periode 19 mei 2008 tot en met 13 november 2008 is de vraag naar motieven in het CVTO gesteld. Gevraagd is met welke motieven een activiteit de laatste keer is uitgevoerd. Bij de volgende activiteiten is de motiefvraag gevraagd: recreëren aan het water, recreëren niet aan het water, wandelen, fietsen, toertochtje met de auto, toertochtje met de motor, tocht met rondvaartboot, volkstuintieren, kanoen, roeien, surfen, varen met motorboot, zeilen, vissen, joggen, mountainbiken, skeeleren, wandelsport en wielrennen. Indien in een week meer keren gewandeld is, is de motiefvraag alleen bij de laatste wandeling gevraagd. Het is dus niet te achterhalen of men telkens met een ander motief is gaan wandelen in de afgelopen week. Soms valt de 'laatste keer' niet in de onderzoeksweek. Men heeft bijvoorbeeld drie weken geleden voor het laatst gefietst of twee maanden geleden. Deze tijdsperiode is niet bekend. Omdat de tijdsperiode niet bekend is, zijn deze gegevens bij de analyse niet meegenomen omdat de kans bestaat dat men niet meer precies weet wat toen de motieven waren. De kans is dan groot dat men in zijn 'algemeenheid' de verdeling van de motieven invult. Tabel 19 laat zien dat er toch nog veel "laatste keren" niet in de onderzoeksweek zijn gevallen.

De gegevens zijn ongewogen door het CVTO opgeleverd. Dit wil zeggen dat ze nog niet representatief gemaakt zijn voor de Nederlandse bevolking. Voor het onderzoeken van relaties is dit niet erg. Bij absolute aantallen moet echter rekening worden gehouden met dit feit. In het algemeen zijn er kleine verschillen tussen gewogen en ongewogen uitkomsten.

Tabel 19*Verdeling respondenten naar activiteit per tijdsperiode*

Activiteit	OnderzoekswEEK		Niet in onderzoekswEEK		Totaal
	N	%	N	%	
Recreëren aan water	670	93	52	7	722
Recreëren niet aan water	707	95	36	5	743
Wandelen	2096	93	150	7	2246
Fietsen	1480	90	164	10	1644
Autotocht	794	94	55	6	849
Motortocht	116	97	4	3	120
Rondvaarttocht	45	87	7	13	52
Naar volkstuin	185	92	15	8	200
Kanoen	33	87	5	13	38
Roeien	33	100	0	0	33
Surfen	10	91	1	9	11
Varen met motorboot	111	90	12	10	123
Vissen	188	94	11	6	199
Zeilen	35	92	3	8	38
Joggen	264	87	38	13	302
Mountainbiken	78	92	7	8	85
Skeeleren	89	91	9	9	98
Wandelsport	461	92	39	8	500
Wielrennen	77	97	2	3	79

Belangrijk is ook om te realiseren dat de respondenten maar één week hebben meegedaan. Als het in die week toevallig slecht weer is, zullen ze wellicht niet gewandeld hebben, terwijl ze dat mogelijk wel doen als het mooi weer was geweest. De gegevens over een activiteit vallen dus lager uit dan wanneer gevraagd zou worden hoe vaak men in een jaar de activiteit onderneemt.

Bij de volgende activiteiten is de motiefvraag nader geanalyseerd omdat daar voldoende respondenten zijn: wandelen, fietsen, recreëren aan het water, recreëren niet aan het water, toertochtje met de auto, toertocht met de motor, volkstuin, varen met motorboot, vissen, joggen, mountainbiken, skeeleren, wandelsport en wielrennen.

4.2 Wandelen

In het CVTO hebben 4.853 respondenten in een voorafgaande week minimaal een keer gewandeld. Van alle respondenten (16.011) is dit 30%. Deze respondenten hebben in totaal 10.232 wandelingen gemaakt oftewel gemiddeld 2,1 wandelingen per week. In het halfjaar dat de motiefvraag heeft meegelopen in het onderzoek, hebben 2.096 respondenten in een voorafgaande week minimaal een keer gewandeld.

Tabel 20*Verdeling (%) van het gemiddelde motief waarmee wandeltocht gemaakt is*

Motief	Gemiddeld	Standaarddeviatie
Gezelligheid	44,6	32,7
Tussen uit	26,6	28,0
Interesse	6,9	12,3
Opgaan	7,7	14,0
Uitdaging	14,1	22,1

Tabel 20 geeft aan dat het motief Gezelligheid het meest wordt genoemd bij wandelen. De standaarddeviatie (ofwel de spreiding) is erg groot. Dat betekent dat een aantal wandelaars voor 100% met het motief Gezelligheid gaan, maar ook dat een aantal zonder (0%) dit motief gaan wandelen. Ook het motief Uitdaging wordt veel genoemd. Wellicht is dit in de vorm van wandelsport. Een activiteit die nog later aan bod komt. Uit tabel 21 blijkt dat er betekenisvolle verschillen tussen de motieven zijn. Er zijn meestal significante negatieve relaties. Dat wil zeggen dat als men meer met één bepaald motief de activiteit beoefent, men minder met een ander motief deze activiteit beoefent. Dit geldt met name bij de motieven Gezelligheid en Even tussen uit. Dit 'meer van het één en minder van het ander' is alleen niet het geval bij de motieven Interesse en Opgaan. Deze hebben een positieve relatie met elkaar. Meer met het één en ook meer met het ander.

Tabel 21

Onderlinge relaties tussen de motieven bij de wandeltocht

Motief	Gezelligheid	Tussen uit	Interesse	Opgaan	Uitdaging
Gezelligheid	1				
Tussen uit	-.575**	1			
Interesse	-.243**	-.159**	1		
Opgaan	-.316**	-.156**	.166**	1	
Uitdaging	-.417**	-.227**	-.102**	-.062**	1

** p < 0.01

Uit tabel 22 blijkt dat 21% slechts één motief heeft gehad, waarbij 13% alleen met het motief gezelligheid is gaan wandelen en 5% met alleen het motief Tussen uit. Circa 2% is alleen met het motief Uitdaging gaan wandelen en alleen met het motief Interesse cq Opgaan beide circa 0,5%. Dat betekent dat een combinatie van motieven het meest voorkomt (79%).

Tabel 22

*Combinatie van motieven bij de laatste wandeltocht**

Combinatie	Frequentie	Percentage	Combinatie	Frequentie	Percentage
1	45	2,1	10001	99	4,7
10	10	0,5	10010	24	1,1
11	11	0,5	10011	27	1,3
100	7	0,3	10100	18	0,9
101	2	0,1	10101	16	0,8
110	5	0,2	10110	32	1,5
111	6	0,3	10111	30	1,4
1000	113	5,4	11000	297	14,2
1001	73	3,5	11001	145	6,9
1010	23	1,1	11010	42	2,0
1011	27	1,3	11011	60	2,9
1100	10	0,5	11100	85	4,1
1101	10	0,5	11101	59	2,8
1110	14	0,7	11110	104	5,0
1111	16	0,8	11111	419	20,0
10000	267	12,7	Totaal	2096	100

- 10000 = Gezelligheid; 1000 = Tussen uit; 100 = Interesse; 10 = Opgaan; 1 = Uitdaging. De code 10100 betekent dat de respondent het motief Gezelligheid en het motief Interesse heeft gekozen

Het blijkt dat 20% met alle motieven is gaan wandelen. Dit is een apart resultaat, omdat uit de literatuur bekend is dat bepaalde motieven (met name Gezelligheid en Opgaan) niet goed samen gaan. Wellicht moet dit resultaat worden opgevat als een soort 'weet niet (meer)' of 'kan niet kiezen'.

Een combinatie met het motief Gezelligheid (69,5%) komt het meeste voor bij de gemaakte wandeltocht. Ook een combinatie met het motief Tussen uit komt veelvuldig voor (66%). Een combinatie met Interesse scoort 39,4% en met Opgaan 40%. Een combinatie met Uitdaging ten slotte wordt in bijna 48% van de gevallen genoemd. De combinatie Gezelligheid en Tussen uit komt het meest voor, namelijk 14%.

In tabel 23 staat De top 5 van belangrijkste motieven van de laatste wandeltocht. Deze top 5 heeft betrekking op bijna een meerderheid (44%) van de gemaakte wandeltochten. De motieven Gezelligheid en/of Tussen uit komen altijd voor. Weliswaar komt de keuze voor alle motieven het meest voor, maar dat is een aparte, zoals eerder gesteld. Vandaar dat deze niet is opgenomen in de tabel.

Tabel 23

Verdeling (%) van de belangrijkste motieven bij wandeltocht

Motieven	N	%
Gezelligheid en Tussen uit	297	14,2
Alleen Gezelligheid	267	12,7
Gezelligheid, Tussen uit, Interesse	145	6,9
Alleen Tussen uit	113	5,4
Gezelligheid, Tussen uit, Interesse en Opgaan	104	5,0
Totaal	926	44,2

Uit tabel 24 blijkt dat een combinatie van twee motieven het meest voorkomt (27%) bij de laatst gemaakte wandeltocht. Gemiddeld heeft men met 2,3 motieven gewandeld (indien de 'aparte' combinatie met alle motieven wordt weggelaten).

Tabel 24

Verdeling (%) van het aantal motieven bij de wandeltocht

Aantal motieven	N	%
1	442	21,1
2	562	26,8
3	404	19,3
4	269	12,8
5	419	20,0
Totaal	2096	100

Zoals gesteld hebben de meeste wandelaars met een combinatie van motieven gewandeld. Om te onderzoeken of er wel een hoofdmotief is, is geselecteerd op een percentage van meer dan 50% bij een motief. Dan blijkt dat de meerderheid (53%) in ieder geval een hoofdmotief heeft gehad om te gaan wandelen. Uit tabel 25 blijkt dan vervolgens dat 32% van de wandelaars in ieder geval Gezelligheid als hoofdmotief had om te gaan wandelen.

Tabel 25*Verdeling (%) van het hoofdmotief bij de wandeltocht*

Hoofdmotief	Wandelen (N=2096)	Percentage
Gezelligheid	677	32,3
Tussen uit	264	12,6
Interesse	17	0,8
Opgaan	30	1,4
Uitdaging	118	5,6
Totaal	1106	52,8

Uit tabel 26 blijkt dat indien men meer met het motief Interesse gaat wandelen, de wandeling langer duurt. Daarentegen duurt de wandeling korter als men meer met het motief Tussen uit gaat wandelen. Gemiddeld duurt een wandeltocht (inclusief rusten) 122 minuten.

Tabel 26*Onderlinge relaties tussen de motieven en de tijdsduur van de wandeling*

Motief	Tijdsduur
Tussen uit	-.045*
Interesse	.064**

** p < 0.01; * p < 0.05

Wellicht bieden bepaalde type gebieden een belevingssfeer die beter past bij een bepaald motief. Om dat te onderzoeken is gekeken of er relaties zijn tussen bepaalde motieven en bepaalde type gebied. De beste ingang om deze relatie te onderzoeken is om naar de respondent te kijken. Met welk motief is een type gebied bezocht. Omdat de respondent 100% kan verdelen is hierbij alleen gekeken naar het hoofdmotief (meer dan 50%). In bepaalde gebieden (zoals natte natuurgebieden) bleken er dan te weinig respondenten over om betrouwbare uitspraken te doen.

Tabel 27*Verdeling (%) gemiddeld motief per type gebied bij de wandeltocht*

Type gebied	Gezelligheid	Tussen uit	Interesse	Opgaan	Uitdaging	N
Eigen wijk	45,1	28,7	6,1	6,2	14,0	595
Zee	48,0	26,8	6,3	7,4	11,4	61
Rivier, plas, meer	43,8	28,5	5,6	7,9	14,2	92
Agrarisch gebied	39,5	26,7	7,6	9,1	17,1	276
Recreatiegebied	50,1	24,2	7,0	6,9	12,1	122
Natte natuurgebieden	40,0	20,7	14,8	15,1	9,4	29
Duingebieden	43,1	22,2	6,1	11,3	17,3	69
Bos	45,9	25,6	7,8	8,7	12,0	483
Heidegebied	44,2	26,9	6,5	12,0	10,3	62
Centrum stad/dorp	46,8	25,9	6,8	5,4	15,0	322
Stadspark	44,3	29,6	6,9	7,5	11,7	218
Andere omgeving	40,3	25,5	8,6	8,4	17,2	168

Vandaar dat het type gebied als ingang is gekozen. Maar ook nu moet worden bedacht dat het aantal respondenten (zie tabel 27) in bepaalde gebieden niet erg groot is. De meeste wandelingen zijn in de eigen wijk gemaakt (tabel 27), gevolgd door wandelingen in een bos. Ook een centrum van een stad of dorp blijkt een veel gemaakte wandelbestemming te zijn, evenals het agrarisch gebied en een stadspark. Veel minder wandelingen zijn er in natte natuurgebieden gemaakt. Een reden hiervoor zou kunnen zijn dat er niet heel veel natte natuurgebieden in Nederland zijn en daarom relatief weinig wandelaars trekt.

Wanneer naar de relatie tussen motief en het type gebied wordt gekeken om in te wandelen, dan blijkt dat voor het motief 'gezelligheid' in verhouding vooral een recreatiegebied wordt bezocht. Een nat natuurgebied wordt met dit motief minder bezocht en er is een (zwakke) negatieve relatie met agrarische gebieden. Hoe meer een wandelaar met het motief 'gezelligheid' gaat wandelen, hoe minder een agrarisch gebied gekozen wordt. De verschillen tussen de type gebieden is maximaal 11%. Dit zijn belangrijke resultaten, aangezien het motief 'gezelligheid' het belangrijkste motief bij wandelen is en wandelen de meest populaire recreatievorm.

Wat opvalt bij het motief 'Tussen uit' is dat alle gebieden tussen de 20 en 30% zitten. Het verschil bedraagt maximaal 9%. Met het motief 'tussen uit' wordt met name een stadspark bezocht om te wandelen, gevolgd door de eigen wijk. Hieruit blijkt dat gebieden dicht bij huis populaire bestemmingen zijn om met dit motief te gaan wandelen. Dit resultaat is ook in eerder onderzoek aangetoond (Goossen et al, 2009) en benadrukt het belang van 'het ommetje'.

Opvallend bij het motief 'Interesse' is dat één gebied er duidelijk uitspringt, namelijk natte natuurgebieden. Er is ook een significante relatie tussen dit motief en dit type gebied. Maar er moet wel gewezen worden op het feit dat maar 29 wandelaars een nat natuurgebied hebben bezocht. Een rivier of plas is het minst bezocht om met dit motief te wandelen. Er is een negatieve significante (maar zwakke) relatie met de 'eigen wijk'.

Tabel 28

Relaties tussen motieven en type gebieden bij de wandeltocht

Type gebied	Gezelligheid	Tussen uit	Interesse	Opgaan	Uitdaging
Eigen wijk		.046*	-.045*	-.067**	
Agrarisch gebied	-.061**				.052**
Natte natuurgebieden			.076**	.062**	
Duingebieden				.048*	
Bos					-.052*
Heidegebied				.054*	
Centrum stad/dorp				-.067**	

*p < 0.05; ** p < 0.01

Bij het motief 'opgaan' is het maximale verschil tussen de type gebieden 10%. De drie natuurgebieden (heide, duin en natte natuurgebieden) scoren beter om met dit motief te wandelen dan een centrum van een stad of dorp. Met deze type gebieden is ook een positieve respectievelijk negatieve significante relatie. Ook bestaat er een negatieve significante relatie met de eigen wijk en het motief 'opgaan'.

Een positieve significante relatie bestaat tussen een agrarisch gebied en het motief 'uitdaging' om te wandelen. Een duingebied wordt echter het meest gekozen, terwijl natte natuurgebieden niet in trek waren bij dit motief. Het verschil tussen beide type gebieden is bijna 8%. Opvallend is de negatieve significante relatie tussen wandelen met het motief 'uitdaging' en een bos. Hoe meer men met het motief 'uitdaging' gaat wandelen, hoe minder men voor een bos kiest.

4.3 Fietsen

In de onderzoeksperiode hebben 2.535 respondenten gefietst, ofwel 16%. In totaal hebben ze 4.140 fietstochten gemaakt; gemiddeld 1,6 keer per week. In het halfjaar dat de motiefvraag heeft meegelopen in het onderzoek, hebben 1.480 respondenten in een voorafgaande week minimaal een keer gefietst.

Tabel 29*Verdeling (%) van het gemiddelde motief waarmee fietstocht gemaakt is*

Motief	Gemiddeld	Standaarddeviatie
Gezelligheid	45,2	34,4
Tussen uit	21,7	25,1
Interesse	6,9	12,7
Opgaan	6,0	11,5
Uitdaging	20,2	25,5

Tabel 29 geeft aan dat het motief Gezelligheid het meest wordt genoemd bij fietsen. De standaarddeviatie (ofwel de spreiding) is ook nu erg groot. Ook het motief Uitdaging wordt veel genoemd. Wellicht is dit in de vorm van wielrennen en/of mountainbiken. Twee activiteiten die nog later aan bod komen.

Uit tabel 30 blijkt dat er ook betekenisvolle verschillen tussen de motieven bij een fietstocht zijn. Er zijn meestal significante negatieve relaties. Dat wil zeggen dat als men meer met één bepaald motief heeft gefietst, men minder met een ander motief gefietst heeft. Dit geldt met name bij de motieven Gezelligheid en Even tussen uit. Het beeld komt overeen met de resultaten bij de gemaakte wandeltocht.

Tabel 30*Onderlinge relaties tussen de motieven bij de fietstocht*

Motief	Gezelligheid	Tussen uit	Interesse	Opgaan	Uitdaging
Gezelligheid	1				
Tussen uit	-.553**	1			
Interesse	-.270**	-.086**	1		
Opgaan	-.298**	-.066*	.214**	1	
Uitdaging	-.537**	-.166**	-.144**	-.091**	1

** p < 0.01; * p < 0.05

Uit tabel blijkt dat 23% van de respondenten één motief heeft gehad bij het fietsen, waarbij 15% alleen met het motief gezelligheid is gaan fietsen en 4% met alleen het motief Tussen uit. Ook 4% is alleen met het motief Uitdaging gaan fietsen en alleen met het motief Interesse 0,5% en het motief Opgaan 0,1%. Dat betekent dat een combinatie van motieven het meest voorkomt (77%). Het blijkt dat ook nu 20% met alle motieven is gaan fietsen, waarbij het lastig is om dit resultaat te interpreteren. Een combinatie met het motief Gezelligheid (64%) komt het meeste voor bij de gemaakte fietstocht. Ook een combinatie met het motief Tussen uit komt veelvuldig voor (63%). Een combinatie met Interesse scoort 38% en met Opgaan 36%. Een combinatie met Uitdaging ten slotte wordt in bijna 58% van de gevallen genoemd.

De combinatie Gezelligheid, Tussen uit en Opgaan komt met 9,5% het meest voor.

Tabel 31*Combinatie van motieven bij de laatste fietstocht**

Combinatie	Frequentie	Percentage	Combinatie	Frequentie	Percentage
1	58	3,9	10001	107	7,2
10	2	0,1	10010	10	0,7
11	4	0,3	10011	16	1,1
100	8	0,5	10100	16	1,1
101	1	0,1	10101	14	0,9
110	2	0,1	10110	12	0,8
111	8	0,5	10111	17	1,1
1000	58	3,9	11000	112	7,6
1001	85	5,7	11001	140	9,5
1010	11	0,7	11010	17	1,1
1011	22	1,5	11011	46	3,1
1100	4	0,3	11100	40	2,7
1101	16	1,1	11101	60	4,1
1110	5	0,3	11110	40	2,7
1111	30	2,0	11111	298	20,1
10000	221	14,9	Totaal	1480	100

* 10000 = Gezelligheid; 1000 = Tussen uit; 100 = Interesse; 10 = Opgaan; 1 = Uitdaging. De code 10100 betekent dat de respondent het motief Gezelligheid en het motief Interesse heeft gekozen.

In tabel 31 staat De top 5 van belangrijkste motieven van de laatste fietstocht. Deze top 5 heeft betrekking op 43% van de gemaakte fietstochten. Opvallend is dat alleen de motieven Gezelligheid, Tussen uit en Uitdaging voorkomen.

Tabel 32*Verdeling (%) van de belangrijkste motieven bij fietstocht*

Motieven	N	%
Alleen Gezelligheid	221	14,9
Gezelligheid, Tussen uit, Uitdaging	140	9,5
Gezelligheid en Tussen uit	112	7,6
Gezelligheid, Uitdaging	107	7,2
Tussen uit en Uitdaging	85	5,7
Totaal	638	43,1

Uit tabel 32 blijkt dat een combinatie van twee motieven net het meest voorkomt (24%) bij de laatst gemaakte fietstocht. Gemiddeld heeft men met 2,8 motieven gefietst, inclusief alle motieven en 2,3 exclusief alle motieven.

Tabel 33*Verdeling (%) van het aantal motieven bij de fietstocht*

Aantal motieven	N	%
1	347	23,4
2	352	23,8
3	290	19,6
4	193	13,0
5	298	20,1
Totaal	1480	100

Om te onderzoeken of er wel een hoofdmotief is, is ook nu geselecteerd op een percentage van meer dan 50% bij een motief. Dan blijkt dat de meerderheid (53%) in ieder geval een hoofdmotief heeft gehad om te gaan fietsen. Uit tabel 34 blijkt dan vervolgens dat 35% van de fietsers in ieder geval Gezelligheid als hoofdmotief had om te gaan fietsen.

Tabel 34

Verdeling (%) van het hoofdmotief bij de fietstocht

Hoofdmotief	Fietsen (N=1480)	Percentage
Gezelligheid	519	35,1
Tussen uit	121	8,2
Interesse	12	0,8
Opgaan	10	0,7
Uitdaging	129	8,7
Totaal	791	53,4

Uit tabel 35 blijkt dat indien men meer met het motief Interesse of Opgaan gaat fietsen, de fietstocht langer duurt. Daarentegen duurt de fietstocht korter als men meer met het motief Tussen uit gaat fietsen. Gemiddeld duurt een fietstocht (inclusief rusten) 141 minuten.

Tabel 35

Onderlinge relaties tussen de motieven en de tijdsduur van de wandeling

Motief	Tijdsduur
Tussen uit	-.063*
Interesse	.085**
Opgaan	.061*

** p < 0.01; * p < 0.05

Wellicht bieden bepaalde type gebieden een belevingssfeer dat beter past bij een bepaald motief bij het fietsen. Om dat te onderzoeken is wederom gekeken of bepaalde motieven in bepaalde type gebieden meer voorkomen. Het meest is in een agrarisch gebied gefietst, maar ook in de centra van steden en dorpen, de eigen wijk en in bosgebieden. Natte natuurgebieden hebben de minste fietsers aangetrokken.

Tabel 36

Verdeling (%) gemiddeld motief per type gebied bij de fietstocht

Type gebied	Gezelligheid	Tussen uit	Interesse	Opgaan	Uitdaging	N
Eigen wijk	49,1	21,2	6,4	5,3	18,0	258
Zee	42,8	25,0	7,0	5,8	19,4	49
Rivier, plas, meer	41,1	20,5	8,3	5,3	24,8	59
Agrarisch gebied	44,3	22,7	6,6	5,9	20,5	533
Recreatiegebied	43,6	21,8	7,6	7,8	19,2	99
Natte natuurgebieden	46,4	20,3	10,0	7,3	15,9	29
Duingebieden	49,6	23,0	7,4	6,1	13,8	55
Bos	44,8	20,8	8,1	6,8	19,5	245
Heidegebied	47,8	23,7	5,8	4,9	17,8	39
Centrum stad/dorp	47,0	23,4	6,2	4,2	19,2	314
Stadspark	47,2	17,7	10,6	5,3	19,1	56
Andere omgeving	41,3	21,0	7,2	7,5	23,0	191

De laatst ondernomen fietstocht met het motief Gezelligheid is in verhouding vooral in heide- en duingebieden ondernomen en relatief weinig langs een rivier of plas. Als men meer met het motief Gezelligheid is gaan

fietsen, dan heeft men meer de eigen wijk bezocht. Waarschijnlijk kan dit worden verklaard doordat de eigen woning vaak het startpunt is van een fietstocht en men dus automatisch door de eigen wijk fietst.

De meeste fietstochten met het motief Tussen uit bezoeken de zee. Er is echter niet heel veel verschil tussen de typen gebieden en dit motief. In alle gebieden wordt gemiddeld rond de 20% met dit motief gefietst, met uitzondering van stadsparken.

De laatst ondernomen fietstocht met het motief Interesse vond vooral plaats in een stadspark en in natte natuurgebieden en relatief weinig in heidegebieden. Hoe meer met dit motief gefietst is, hoe meer een stadspark bezocht is.

Met het motief Opgaan wordt in verhouding een recreatiegebied vaak genoemd. Dit is opvallend omdat een recreatiegebied vaak niet een sfeer van wildernis heeft. Wellicht is het beperkte aantal respondenten hier de oorzaak van. Ook natte natuurgebieden en andere omgevingen worden in verhouding vaak bezocht. Centra van steden en dorpen zijn minder populair, waarmee ook een negatieve relatie bestaat.

Rivieren en plassen zijn populaire bestemmingen om een uitdagende fietstocht te maken. Duingebieden zijn minder in trek bij dit motief.

Tabel 37

Relaties tussen motieven en type gebieden bij de fietstocht

Type gebied	Gezelligheid	Tussen uit	Interesse	Opgaan	Uitdaging
Eigen wijk	.051*				
Centrum stad/dorp				-.084**	
Stadspark			.058*		

* $p < 0.05$; ** $p < 0.01$

4.4 Recreëren aan het water

In de onderzoeksperiode hebben 1.014 respondenten aan het water gerecreëerd, ofwel 6%. In totaal hebben ze 1.536 van deze activiteiten ondernomen; gemiddeld 1,5 keer per week. In het halfjaar dat de motiefvraag heeft meegelopen in het onderzoek, hebben 670 respondenten in een voorafgaande week minimaal een keer aan het water gerecreëerd. Met recreëren aan het water worden vooral meer stationaire activiteiten als zitten, spelen met kinderen, zwemmen en zonnen bedoeld.

Tabel 38

Verdeling (%) van het gemiddelde motief waarmee aan het water is gerecreëerd

Motief	Gemiddeld	Standaarddeviatie
Gezelligheid	52,7	31,6
Tussen uit	24,8	25,5
Interesse	6,3	12,3
Opgaan	5,6	10,2
Uitdaging	10,6	18,1

Overduidelijk is Gezelligheid het belangrijkste motief waarmee respondenten aan het water hebben gerecreëerd (tabel 38). Het motief Opgaan komt het minste voor bij deze activiteit. Ook het motief Interesse is niet erg populair.

Uit tabel 39 blijkt dat veel motieven bij het recreëren aan het water onderscheidend zijn. Er zijn meestal significante negatieve relaties. Dat wil zeggen dat als men meer met één bepaald motief aan het water heeft gerecreëerd, men dat minder met een ander motief heeft gedaan. Dit geldt met name bij de motieven Gezelligheid en Even tussen uit. De motieven Interesse en Opgaan hangen positief met elkaar samen. Bij Opgaan is er ook een positieve relatie met het motief Uitdaging.

Tabel 3*Onderlinge relaties tussen de motieven bij recreëren aan het water*

Motief	Gezelligheid	Tussen uit	Interesse	Opgaan	Uitdaging
Gezelligheid	1				
Tussen uit	-,580**	1			
Interesse	-,392**	-,156**	1		
Opgaan	-,406**	-,108**	,310**	1	
Uitdaging	-,436**	-,228**		,088*	1

** p < 0.01; * p < 0.05

Uit tabel blijkt dat 24% van de respondenten één motief heeft gehad bij het recreëren aan het water, waarbij 18% alleen met het motief gezelligheid en 4% met alleen het motief Tussen uit. Recreëren aan het water met alleen het motief Opgaan is niet gedaan. Dit betekent dat een combinatie van motieven het meest voorkomt (76%). Het blijkt dat ook nu weer 20% met alle motieven is gaan recreëren aan het water, waarbij het lastig is om dit resultaat te interpreteren. Een combinatie met het motief Gezelligheid (73%) komt het meeste voor bij het verblijf aan het water. Ook een combinatie met het motief Tussen uit komt veelvuldig voor (68%). Een combinatie met Interesse cq Opgaan scoren 34%. Een combinatie met Uitdaging ten slotte wordt in bijna 41% van de gevallen genoemd.

De combinatie Gezelligheid en Tussen uit komt het meest voor, namelijk 23%.

Tabel 40*Combinatie van motieven bij het laatste verblijf aan het water **

Combinatie	Frequentie	Percentage	Combinatie	Frequentie	Percentage
1	7	1,0	10001	26	3,9
10	0	0	10010	4	,6
11	2	,3	10011	5	,7
100	4	,6	10100	3	,4
101	2	,3	10101	5	,7
110	0	0	10110	2	,3
111	1	,1	10111	5	,7
1000	29	4,3	11000	153	22,8
1001	6	,9	11001	51	7,6
1010	1	,1	11010	16	2,4
1011	3	,4	11011	14	2,1
1100	1	,1	11100	18	2,7
1101	2	,3	11101	17	2,5
1110	4	,6	11110	37	5,5
1111	1	,1	11111	132	19,7
10000	119	17,8	Totaal	670	100,0

* 10000 = Gezelligheid; 1000 = Tussen uit; 100 = Interesse; 10 = Opgaan; 1 = Uitdaging. De code 10100 betekent dat de respondent het motief Gezelligheid en het motief Interesse heeft gekozen.

In tabel 41 staat De top 5 van belangrijkste motieven van het laatste verblijf aan het water. Deze top 5 heeft betrekking op een meerderheid (58%) van deze activiteit. Opvallend is dat alle motieven voorkomen.

Tabel 41*Verdeling (%) van de belangrijkste motieven bij recreëren aan het water*

Motieven	N	%
Gezelligheid en Tussen uit	153	22,8
Alleen Gezelligheid	119	17,8
Gezelligheid, Tussen uit, Uitdaging	51	7,6
Gezelligheid, Tussen uit, Interesse, Opgaan	37	5,5
Alleen Tussen uit	29	4,3
Totaal	389	58

Uit tabel 42 blijkt dat een combinatie van twee motieven het meest voorkomt (30%) bij recreëren aan het water. Gemiddeld heeft men dit met 2,7 motieven gedaan, inclusief de combinatie van alle vijf motieven en 2,2 exclusief de combinatie van alle motieven.

Tabel 42*Verdeling (%) van het aantal motieven bij recreëren aan het water*

Aantal motieven	N	%
1	159	23,7
2	198	29,6
3	107	16,0
4	74	11,0
5	132	19,7
Totaal	670	100

Om te onderzoeken of er wel een hoofdmotief is, is ook nu geselecteerd op een percentage van meer dan 50% bij een motief. Dan blijkt dat de meerderheid (52%) in ieder geval een hoofdmotief heeft gehad om te recreëren aan het water. Uit tabel 43 blijkt dan vervolgens dat 39% van de recreanten in ieder geval Gezelligheid als hoofdmotief had.

Tabel 43*Verdeling (%) van het hoofdmotief bij recreëren aan het water*

Hoofdmotief	Aan het water (N=670)	Percentage
Gezelligheid	265	39,5
Tussen uit	57	8,5
Interesse	5	0,7
Opgaan	3	0,4
Uitdaging	17	2,5
Totaal	347	51,8

Onderzocht is of er een verschil is bij het type gebied waar men heen gegaan is om te recreëren aan het water. De natuurgebieden zijn nauwelijks genoemd als bestemming en ook stedelijke gebieden komen weinig voor. Het zijn uiteraard vooral de waterrijke gebieden, zoals de zee, een plas en recreatiegebied waar deze activiteit is ondernomen.

Er zijn geen grote verschillen tussen het type gebied en het motief, behalve bij het motief Tussen uit. De zee trekt in verhouding tot een recreatiegebied meer recreanten met dit motief. Deze relatie is ook significant zoals uit tabel 45 blijkt. Opvallend is dat de zee een negatieve relatie heeft met de motieven Opgaan en Uitdaging.

Tabel 44*Verdeling (%) gemiddeld motief per type gebied bij recreëren aan het water*

Type gebied	Gezelligheid	Tussen uit	Interesse	Opgaan	Uitdaging	N
Eigen wijk	65,5	12,7	8,4	7,0	6,4	32
Zee	54,5	28,0	5,2	4,2	8,1	206
Rivier, plas, meer	52,4	25,2	5,7	5,5	11,2	239
Agrarisch gebied	42,6	27,9	8,6	8,6	12,3	38
Recreatiegebied	55,8	20,1	6,6	6,1	11,3	93
Natte natuurgebieden	56,2	8,1	8,1	10,6	16,9	8
Duingebieden	61,9	10,4	7,1	9,1	11,6	16
Bos	51,1	14,3	8,6	9,7	16,3	19
Heidegebied	34,3	11,4	18,6	18,6	17,1	7
Centrum stad/dorp	51,9	20,4	5,8	11,5	10,4	26
Stadspark	40,9	31,2	9,1	10,3	8,5	17
Andere omgeving	46,6	25,7	7,3	5,2	15,2	22

Tabel 45*Relaties tussen motieven en type gebieden# bij recreëren aan het water*

Type gebied	Gezelligheid	Tussen uit	Interesse	Opgaan	Uitdaging
Eigen wijk	.091*	-.111**			
Zee		.082*		-.092*	-.085*
Agrarisch gebied	-.083*				
Centrum stad/dorp				.121**	

alleen gebieden waar minimaal 25 respondenten zijn geweest

*p < 0.05; ** p < 0.01

4.5 Recreëren niet aan het water

In de onderzoeksperiode hebben 1.232 respondenten niet aan het water gerecreëerd, ofwel 8%. Recreëren niet aan het water wil zeggen dat men in een park of bos gerust heeft, met kinderen gespeeld of geluierd, zitten lezen etc. In ieder geval meer stationaire vormen van openluchtrecreatie. In totaal hebben ze 2.111 van deze activiteiten ondernomen; gemiddeld 1,7 keer per week. In het halfjaar dat de motiefvraag heeft meegelopen in het onderzoek, hebben 707 respondenten in een voorafgaande week minimaal een keer niet aan het water gerecreëerd.

Gezelligheid is het belangrijkste motief waarmee respondenten hebben gerecreëerd (tabel 46). Het motief Interesse komt het minste voor bij deze activiteit.

Tabel 46*Verdeling (%) van het gemiddelde motief waarmee niet aan het water is gerecreëerd*

Motief	Gemiddeld	Standaarddeviatie
Gezelligheid	52,4	31,7
Tussen uit	23,2	24,7
Interesse	7,4	11,5
Opgaan	8,1	13,7
Uitdaging	8,9	16,9

Uit tabel 47 blijkt dat veel motieven bij het recreëren niet aan het water onderscheidend zijn. Er zijn meestal significante negatieve relaties. Dat wil zeggen dat als men meer met één bepaald motief niet aan het water heeft gerecreëerd, men dat minder met een ander motief heeft gedaan. Dit geldt met name bij de motieven Gezelligheid en Even tussen uit. De motieven Interesse en Opgaan hangen ook nu weer positief met elkaar samen.

Tabel 47*Onderlinge relaties tussen de motieven bij recreëren niet aan het water*

Motief	Gezelligheid	Tussen uit	Interesse	Opgaan	Uitdaging
Gezelligheid	1				
Tussen uit	-,605**	1			
Interesse	-,364**	-,097**	1		
Opgaan	-,412**	-,117**	,175**	1	
Uitdaging	-,409**	-,166**			1

** p < 0.01; * p < 0.05

Uit tabel blijkt dat 22% van de respondenten één motief heeft gehad bij het recreëren niet aan het water, waarbij 17% alleen met het motief gezelligheid en 3% met alleen het motief Tussen uit. Dit betekent dat een combinatie van motieven het meest voorkomt (78%). Het blijkt dat ook nu weer 20% met alle motieven is gaan recreëren niet aan het water, waarbij het lastig blijft om dit resultaat te interpreteren. Een combinatie met het motief Gezelligheid (73%) komt het meeste voor bij een verblijf niet aan het water. Ook een combinatie met het motief Tussen uit komt veelvuldig voor (66%). Een combinatie met Interesse scoort in 44% van alle gevallen en Opgaan scoort 42%. Een combinatie met Uitdaging ten slotte wordt in bijna 39% van de gevallen genoemd. De combinatie Gezelligheid en Tussen uit komt ook nu weer het meest voor, namelijk 15%.

Tabel 48*Combinatie van motieven bij het laatste verblijf niet aan het water **

Combinatie	Frequentie	Percentage	Combinatie	Frequentie	Percentage
1	7	0,99	1000	20	2,83
10	1	0,14	10010	13	1,84
11	0	0	10011	4	0,57
100	1	0,14	10100	13	1,84
101	0	0	10101	6	0,85
110	1	0,14	10110	9	1,27
111	2	0,28	10111	11	1,56
1000	25	3,54	11000	107	15,13
1001	7	0,99	11001	30	4,24
1010	5	0,71	11010	22	3,11
1011	4	0,57	11011	25	3,54
1100	4	0,57	11100	39	5,52
1101	1	0,14	11101	24	3,39
1110	4	0,57	11110	56	7,92
1111	3	0,42	11111	139	19,66
10000	124	17,54	Totaal	707	100

* 10000 = Gezelligheid; 1000 = Tussen uit; 100 = Interesse; 10 = Opgaan; 1 = Uitdaging. De code 10100 betekent dat de respondent het motief Gezelligheid en het motief Interesse heeft gekozen.

In tabel 49 staat De top 5 van belangrijkste motieven van het laatste verblijf niet aan het water. Deze top 5 heeft betrekking op net een meerderheid (50%) van deze activiteit. Opvallend is dat alle motieven voorkomen.

Tabel 49*Verdeling (%) van de belangrijkste motieven bij recreëren niet aan het water*

Motieven	N	%
Alleen Gezelligheid	124	17,5
Gezelligheid en Tussen uit	107	15,1
Gezelligheid, Tussen uit, Interesse, Opgaan	56	7,9
Gezelligheid, Tussen uit, Interesse	39	5,5
Gezelligheid, Tussen uit, Uitdaging	30	4,2
Totaal	356	50,4

Uit tabel 50 blijkt dat een combinatie van twee motieven net het meest voorkomt (24%) bij het recreëren niet aan het water. Gemiddeld heeft men dit met 2,9 motieven gedaan, inclusief de combinatie van alle vijf motieven en 2,4 exclusief de combinatie van alle motieven.

Tabel 50*Verdeling (%) van het aantal motieven bij recreëren niet aan het water*

Aantal motieven	N	%
1	158	22,3
2	170	24,0
3	121	17,1
4	119	16,8
5	139	19,7
Totaal	707	100

Om te onderzoeken of er wel een hoofdmotief is, is ook nu geselecteerd op een percentage van meer dan 50% bij een motief. Dan blijkt dat de meerderheid (53%) in ieder geval een hoofdmotief heeft gehad om ergens te recreëren maar niet aan het water. Uit tabel 51 blijkt dan vervolgens dat 40% van de recreanten in ieder geval Gezelligheid als hoofdmotief had.

Tabel 51*Verdeling (%) van het hoofdmotief bij recreëren niet aan het water*

Hoofdmotief	Niet aan het water (N=707)	Percentage
Gezelligheid	284	40,2
Tussen uit	54	7,6
Interesse	2	0,3
Opgaan	12	1,7
Uitdaging	21	3,0
Totaal	373	52,8

Ook nu is onderzocht of er een verschil is bij het type gebied waar men heen gegaan is om te recreëren. De natuurgebieden zijn nauwelijks genoemd als bestemming en ook de waterrijke gebieden komen weinig voor. Het zijn vooral de bossen waar men heen gegaan is, maar ook een stadspark of de eigen wijk. De stadsparken doen het relatief goed bij het motief Gezelligheid, en bossen juist minder. Bossen trekken in verhouding relatief veel recreanten met het motief Tussen uit. De eigen wijk trekt juist relatief veel recreanten met het motief Interesse, maar heeft een negatieve relatie met het motief Tussen uit. Agrarische gebieden zijn in verhouding vooral in trek bij recreanten met de motieven Opgaan en Uitdaging. De relatie met Uitdaging is ook significant.

Tabel 52*Verdeling (%) gemiddeld motief per type gebied bij recreëren niet aan het water*

Type gebied	Gezelligheid	Tussen uit	Interesse	Opgaan	Uitdaging	N
Eigen wijk	55,1	17,7	8,8	6,6	11,8	88
Zee	48,3	38,7	4,7	4,3	4,0	15
Rivier, plas, meer	51,1	21,3	8,8	8,2	10,5	37
Agrarisch gebied	51,0	19,2	7,7	9,2	12,8	73
Recreatiegebied	48,4	25,2	8,8	8,7	8,9	52
Natte natuurgebieden	58,6	14,1	10,9	8,2	8,2	11
Duingebieden	62,2	17,8	3,7	11,0	5,3	20
Bos	52,1	25,4	7,2	8,6	6,7	254
Heidegebied	39,2	31,0	8,5	12,2	9,1	26
Centrum stad/dorp	50,2	23,1	9,8	9,5	7,3	52
Stadspark	55,9	23,7	5,9	5,4	9,1	89
Andere omgeving	51,6	20,9	8,2	10,1	9,2	84

Tabel 53*Relaties tussen motieven en type gebieden# bij recreëren niet aan het water*

Type gebied	Gezelligheid	Tussen uit	Interesse	Opgaan	Uitdaging
Eigen wijk		-.086*			
Agrarisch gebied					.081*
Bos					-.091*
Stadspark				-.076*	

alleen gebieden waar minimaal 25 respondenten zijn geweest

*p < 0.05; ** p < 0.01

4.6 Autotochtje

In de onderzoeksperiode hebben 1.692 respondenten een autotochtje gemaakt, ofwel 10%. In totaal hebben ze 2.341 autotochten ondernomen; gemiddeld 1,4 keer per week. In het halfjaar dat de motiefvraag heeft meegelopen in het onderzoek, hebben 794 respondenten in een voorafgaande week minimaal een keer een autotochtje gemaakt.

Tabel 54*Verdeling (%) van het gemiddelde motief van het autotochtje*

Motief	Gemiddeld	Standaarddeviatie
Gezelligheid	62,8	31,2
Tussen uit	20,3	23,2
Interesse	8,9	15,4
Opgaan	4,7	10,6
Uitdaging	3,3	8,3

Gezelligheid is wederom verreweg het belangrijkste motief waarmee respondenten een autotochtje hebben gemaakt (tabel 54). Het motief Uitdaging is niet erg populair bij deze activiteit.

Uit tabel 55 blijkt dat veel motieven bij het maken van een autotochtje onderscheidend zijn. Dit geldt met name bij de motieven Gezelligheid en Tussen uit. De motieven Interesse, Opgaan en Uitdaging hangen positief met elkaar samen.

Tabel 55*Onderlinge relaties tussen de motieven bij recreëren niet aan het water*

Motief	Gezelligheid	Tussen uit	Interesse	Opgaan	Uitdaging
Gezelligheid	1				
Tussen uit	-,670**	1			
Interesse	-,514**	-,092**	1		
Opgaan	-,431**		,161**	1	
Uitdaging	-,373**		,125**	,203**	1

** p < 0.01; * p < 0.05

Uit tabel 56 blijkt dat 32% van de respondenten één motief heeft gehad bij de recreatieve autotocht, waarbij 28% alleen met het motief gezelligheid. Dit betekent dat een combinatie van motieven het meest voorkomt (68%). Het blijkt dat 16% met alle motieven een autotochtje heeft gemaakt. Een combinatie van alle vijf motieven is moeilijk te interpreteren, omdat dit ook kan betekenen dat men geen keuze heeft kunnen maken. Een combinatie met het motief Gezelligheid (66%) komt het meeste voor bij de gemaakte recreatieve autotocht. Ook een combinatie met het motief Tussen uit komt veelvuldig voor (61%). Een combinatie met Interesse scoort in 42% van alle gevallen en Opgaan scoort 37%. Een combinatie met Uitdaging ten slotte wordt in 21% van de gevallen genoemd.

De combinatie Gezelligheid en Tussen uit komt ook nu weer het meest voor, namelijk 21%.

Tabel 56*Combinatie van motieven bij de laatste recreatieve autotocht **

Combinatie	Frequentie	Percentage	Combinatie	Frequentie	Percentage
1	1	0,1	10001	3	0,4
10	2	0,3	10010	6	0,8
11	0	0	10011	1	0,1
100	8	1,0	10100	23	2,9
101	0	0	10101	7	0,9
110	1	0,1	10110	11	1,4
111	1	0,1	10111	3	0,4
1000	23	2,9	11000	168	21,2
1001	1	0,1	11001	8	1,0
1010	1	0,1	11010	12	1,5
1011	0	0	11011	5	0,6
1100	5	0,6	11100	79	9,9
1101	0	0	11101	13	1,6
1110	2	0,3	11110	63	7,9
1111	0	0	11111	124	15,6
10000	223	28,1	Totaal	794	100

* 10000 = Gezelligheid; 1000 = Tussen uit; 100 = Interesse; 10 = Opgaan; 1 = Uitdaging, De code

10100 betekent dat de respondent het motief Gezelligheid en het motief Interesse heeft gekozen.

In tabel 57 staat De top 5 van de belangrijkste motieven van de laatst gemaakte recreatieve autotocht. Deze top 5 heeft betrekking op een ruime meerderheid (70%) van deze activiteit. Opvallend is dat het motief Gezelligheid altijd voorkomt.

Tabel 57*Verdeling (%) van de belangrijkste motieven bij autotocht*

Motieven	N	%
Alleen Gezelligheid	223	28,1
Gezelligheid en Tussen uit	168	21,2
Gezelligheid, Tussen uit, Interesse	79	9,9
Gezelligheid, Tussen uit, Interesse, Opgaan	63	7,9
Gezelligheid, Interesse	23	2,9
Totaal	556	70,0

Uit tabel 58 blijkt dat een autotocht met één motief het meest voorkomt (32%). Gemiddeld heeft men een autotocht gemaakt met 2,5 motieven, inclusief de combinatie van alle vijf motieven en 2,0 exclusief de combinatie van alle motieven.

Tabel 58*Verdeling (%) van aantal motieven bij de laatst gemaakte autotocht*

Aantal motieven	N	%
1	257	32,4
2	208	26,2
3	121	15,2
4	84	10,6
5	124	15,6
Totaal	794	100

Uit tabel 59 blijkt dat de meerderheid (61%) in ieder geval één hoofdmotief heeft gehad bij het maken van een autotocht. Bij deze activiteit zijn geen gegevens met betrekking tot het type gebied.

Tabel 59*Verdeling (%) van het hoofdmotief bij laatst gemaakte autotocht*

Hoofdmotief	Autotocht (N=794)	Percentage
Gezelligheid	421	53,0
Tussen uit	45	5,7
Interesse	12	1,5
Opgaan	5	0,6
Uitdaging	2	0,2
Totaal	485	61,1

4.7 Toertocht met de motor

In de onderzoeksperiode hebben 197 respondenten een toertocht met de motor gemaakt, ofwel 1%. In totaal hebben ze 250 toertochten met de motor ondernomen; gemiddeld 1,3 keer per week. In het halfjaar dat de motiefvraag heeft meegelopen in het onderzoek, hebben 116 respondenten in een voorafgaande week minimaal een keer een toertocht met de motor gemaakt.

Tabel 60*Verdeling (%) van het gemiddelde motief van het toertocht met de motor*

Motief	Gemiddeld	Standaarddeviatie
Gezelligheid	42,7	35,4
Tussen uit	37,4	35,4
Interesse	5,3	12,7
Opgaan	2,0	4,6
Uitdaging	12,7	21,7

Gezelligheid is het belangrijkste motief waarmee respondenten een toertocht met de motor hebben gemaakt (tabel 60), maar ook Tussen uit scoort goed. Het motief Opgaan is minder gekozen.

Uit tabel 61 blijkt dat veel motieven bij het maken van een toertocht met de motor onderscheidend zijn. Dit geldt zeer sterk bij de motieven Gezelligheid en Tussen uit. Hoe meer men met Gezelligheid een toertocht met de motor maakt, hoe minder vaak het motief Tussen uit is gekozen en vice versa. De motieven Interesse en Opgaan hangen wederom positief met elkaar samen.

Tabel 61*Onderlinge relaties tussen de motieven bij toertocht met de motor*

Motief	Gezelligheid	Tussen uit	Interesse	Opgaan	Uitdaging
Gezelligheid	1				
Tussen uit	-,712**	1			
Interesse	-,224*	-,188*	1		
Opgaan		-,224*	,320**	1	
Uitdaging	-,321**	-,313**			1

** $p < 0.01$; * $p < 0.05$

Uit tabel 62 blijkt dat 27% van de respondenten één motief heeft gehad bij de recreatieve toertocht met de motor, waarbij 14% alleen met het motief Tussen uit. Dit betekent dat een combinatie van motieven het meest voorkomt (73%). Het blijkt dat 9% met alle vijf motieven een toertocht met de motor heeft gemaakt. Een combinatie met het motief Tussen uit (63%) komt het meeste voor bij de gemaakte recreatieve toertocht met de motor. Ook een combinatie met het motief Gezelligheid komt veelvuldig voor (58%) evenals een combinatie met het motief Uitdaging (40%). Een combinatie met Interesse scoort in 28% van alle gevallen en Opgaan scoort 18%. De combinatie Gezelligheid en Tussen uit (21%) komt het meest.

Tabel 62*Combinatie van motieven bij de laatste recreatieve toertocht met de motor **

Combinatie	Frequentie	Percentage	Combinatie	Frequentie	Percentage
1	2	1,7	10001	6	5,2
10	0	0	10010	0	0
11	0	0	10011	0	0
100	0	0	10100	1	0,9
101	2	1,7	10101	0	0
110	0	0	10110	2	1,7
111	0	0	10111	1	0,9
1000	16	13,8	11000	24	20,7
1001	8	6,9	11001	11	9,5
1010	0	0	11010	1	0,9
1011	2	1,7	11011	1	0,9
1100	4	3,4	11100	4	3,4
1101	0	0	11101	4	3,4
1110	0	0	11110	2	1,7
1111	1	0,9	11111	11	9,5
10000	13	11,2	Totaal	116	100

* 10000 = Gezelligheid; 1000 = Tussen uit; 100 = Interesse; 10 = Opgaan; 1 = Uitdaging, De code

10100 betekent dat de respondent het motief Gezelligheid en het motief Interesse heeft gekozen.

In tabel 63 staat De top 5 van de belangrijkste motieven van de laatst gemaakte recreatieve toertocht met de motor. Deze top 5 heeft betrekking op een ruime meerderheid (62%) van deze activiteit. Opvallend is dat het motieven Interesse en Opgaan niet voorkomen.

Tabel 63*Verdeling (%) van de belangrijkste motieven bij toertocht met de motor*

Motieven	N	%
Gezelligheid en Tussen uit	24	20,7
Alleen Tussen uit	16	13,8
Alleen Gezelligheid	13	11,2
Gezelligheid, Tussen uit, Uitdaging	11	9,5
Tussen uit en Uitdaging	8	6,9
Totaal	72	62,1

Uit tabel 64 blijkt dat een toertocht met de motor met twee motieven het meest voorkomt (39%). Gemiddeld heeft men een toertocht met de motor gemaakt met 2,3 motieven, inclusief de combinatie van alle vijf motieven en 2,1 exclusief de combinatie van alle motieven.

Tabel 64*Verdeling (%) van aantal motieven bij de laatst gemaakte toertocht met de motor*

Aantal motieven	N	%
1	31	26,7
2	45	38,8
3	20	17,2
4	9	7,8
5	11	9,5
Totaal	116	100

Uit tabel 65 blijkt dat de meerderheid (66%) in ieder geval één hoofdmotief heeft gehad bij het maken van een toertocht met de motor.

Tabel 65

Verdeling (%) van het hoofdmotief bij laatst gemaakte toertocht met de motor

Hoofdmotief	Toertocht met de motor (N=116)	Percentage
Gezelligheid	40	34,4
Tussen uit	30	25,9
Interesse	2	1,7
Opgaan	0	0
Uitdaging	5	4,3
Totaal	77	66,4

Bij deze activiteit zijn geen gegevens met betrekking tot het type gebied.

4.8 Volkstuinieren

In het CVTO zijn 317 respondenten in een voorafgaande week minimaal een keer naar de volkstuin gegaan. Van alle respondenten (16.011) is dit 2%. Deze respondenten hebben dat in totaal 745 keer gedaan oftewel gemiddeld 2,3 per week. In het halfjaar dat de motiefvraag heeft meegelopen in het onderzoek, zijn 185 respondenten in een voorafgaande week minimaal een keer naar de volkstuin geweest.

Tabel 66

Verdeling (%) van het gemiddelde motief van volkstuinieren

Motief	Gemiddeld	Standaarddeviatie
Gezelligheid	19,6	27,2
Tussen uit	27,1	30,3
Interesse	13,1	19,1
Opgaan	35,9	33,0
Uitdaging	4,4	9,4

Tabel 66 geeft aan dat het motief Opgaan het meest wordt genoemd bij volkstuinieren. Ook het motief Tussen uit wordt veel genoemd. Uit tabel 67 blijkt dat de motieven onderscheidend zijn. Er zijn alleen significante negatieve relaties. Dat wil zeggen dat als men meer met één bepaald motief de activiteit beoefend, men minder met een ander motief deze activiteit beoefend. Dit geldt met name bij de motieven Opgaan en Even tussen uit. Dit keer is er ook een negatieve significante relatie tussen Interesse en Opgaan.

Tabel 67

Onderlinge relaties tussen de motieven bij volkstuinieren

Motief	Gezelligheid	Tussen uit	Interesse	Opgaan	Uitdaging
Gezelligheid	1				
Tussen uit	-.344**	1			
Interesse	-.164*	-.207**	1		
Opgaan	-.395**	-.513**	-.248**	1	
Uitdaging				-.212**	1

** p < 0.01; *p < 0.05

Uit tabel 68 blijkt dat 25% slechts één motief heeft gehad, waarbij 11% alleen met het motief Opgaan is gaan volkstuinieren en 7% met alleen het motief Tussen uit. Dat betekent dat een combinatie van motieven het

meest voorkomt (75%). Het blijkt dat 17% met alle vijf motieven de laatste keer naar de volkstuin is geweest. Wellicht moet dit resultaat worden opgevat als een soort 'weet niet (meer)' of 'kan niet kiezen'. Een combinatie met het motief Opgaan (66%) komt het meeste voor bij het volkstuinieren. Ook een combinatie met het motief Tussen uit komt veelvuldig voor (58%). Een combinatie met Interesse scoort 51% en met Gezelligheid 49%. Een combinatie met Uitdaging ten slotte wordt in bijna 27% van de gevallen genoemd. De combinatie Tussen uit, Interesse en Opgaan komt het meest voor, namelijk 9%.

In tabel 69 staat De top 5 van belangrijkste motieven waarmee de recreanten de laatste keer naar de volkstuin zijn geweest. Deze top 5 heeft betrekking op 44%. Opvallend is dat het motief Uitdaging niet genoemd is bij de top 5 van belangrijkste motieven.

Tabel 68

*Combinatie van motieven bij het volkstuinieren**

Combinatie	Frequentie	Percentage	Combinatie	Frequentie	Percentage
1	0	0	10001	0	0
10	21	11,4	10010	11	5,9
11	0	0	10011	2	1,1
100	3	1,6	10100	1	0,5
101	0	0	10101	1	0,5
110	7	3,8	10110	9	4,9
111	1	0,5	10111	0	0
1000	13	7,0	11000	4	2,2
1001	2	1,1	11001	0	0
1010	13	7,0	11010	6	3,2
1011	2	1,1	11011	4	2,2
1100	2	1,1	11100	3	1,6
1101	2	1,1	11101	1	0,5
1110	17	9,2	11110	17	9,2
1111	3	1,6	11111	31	16,8
10000	9	4,9	Totaal	185	100

* 10000 = Gezelligheid; 1000 = Tussen uit; 100 = Interesse; 10 = Opgaan; 1 = Uitdaging. De code 10100 betekent dat de respondent het motief Gezelligheid en het motief Interesse heeft gekozen

Tabel 69

Verdeling (%) van de belangrijkste motieven bij volkstuinieren

Motieven	N	%
Alleen Opgaan	21	11,4
Tussen uit, Interesse, Opgaan	17	9,2
Gezelligheid, Tussen uit, Interesse en Opgaan	17	9,2
Tussen uit en Opgaan	13	7,0
Alleen Tussen uit	13	7,0
Totaal	81	43,8

Uit tabel 70 blijkt dat één motief het meest voorkomt (25%) bij de laatste keer dat men naar de volkstuin is geweest. Ook drie motieven komen redelijk veel voor (23%). Dat betekent dat men gemiddeld met 2,8 motieven naar een volkstuin is geweest, inclusief de combinatie met alle vijf motieven en 2,3 exclusief de combinatie met alle vijf motieven.

Tabel 70*Verdeling (%) van het aantal motieven bij volkstuinieren*

Aantal motieven	N	%
1	46	24,9
2	40	21,6
3	43	23,2
4	25	13,5
5	31	16,8
Totaal	185	100

Om te onderzoeken of er een hoofdmotief is, is geselecteerd op een percentage van meer dan 50% bij een motief. Dan blijkt dat bijna de helft (49%) in ieder geval een hoofdmotief heeft gehad om naar de volkstuin te gaan. Uit tabel 71 blijkt dan vervolgens dat 24% van de recreanten in ieder geval Opgaan als hoofdmotief had. Het motief Uitdaging komt niet voor als hoofdmotief bij volkstuinieren.

Tabel 71*Verdeling (%) van het hoofdmotief bij volkstuinieren*

Hoofdmotief	Volkstuinieren (N=185)	Percentage
Gezelligheid	16	8,6
Tussen uit	24	13,0
Interesse	5	2,7
Opgaan	45	24,3
Uitdaging	0	0
Totaal	90	48,6

Bij deze activiteit zijn geen gegevens met betrekking tot het type gebied.

4.9 Varen met een motorboot

In de onderzoeksperiode zijn 147 respondenten met een motorboot gaan varen, ofwel 0,9%. In totaal hebben ze 195 van deze boottochten ondernomen; gemiddeld 1,3 keer per week. In het halfjaar dat de motiefvraag heeft meegelopen in het onderzoek, zijn 111 respondenten in een voorafgaande week minimaal een keer gaan varen met een motorboot.

Tabel 72*Verdeling (%) van het gemiddelde motief van de motorboottocht*

Motief	Gemiddeld	Standaarddeviatie
Gezelligheid	58,4	31,8
Tussen uit	22,1	27,5
Interesse	6,8	12,2
Opgaan	5,4	10,6
Uitdaging	7,3	13,7

Overduidelijk is Gezelligheid het belangrijkste motief waarmee respondenten zijn gaan varen (tabel 72). Het motief Opgaan komt het minste voor bij deze activiteit.

Uit tabel 73 blijkt dat veel motieven bij het varen met een motorboot vooral onderscheidend zijn met het motief Gezelligheid. Er zijn meestal significante negatieve relaties. Dit geldt met name bij de motieven Gezelligheid en Even tussen uit. De motieven Interesse en Opgaan hangen positief met elkaar samen.

Tabel 73*Onderlinge relaties tussen de motieven bij de motorboottocht*

Motief	Gezelligheid	Tussen uit	Interesse	Opgaan	Uitdaging
Gezelligheid	1				
Tussen uit	-,696**	1			
Interesse	-,388**		1		
Opgaan	-,331**		,321**	1	
Uitdaging	-,320**				1

** p < 0.01; * p < 0.05

Uit tabel blijkt dat 46% van de respondenten één motief heeft gehad bij het varen met een motorboot, waarbij 22% alleen met het motief Gezelligheid. Varen met een motorboot met alleen het motief Interesse, Opgaan of Uitdaging is niet gedaan. Dit betekent dat een combinatie van motieven het meest voorkomt (54%). Het blijkt dat 14% met alle vijf motieven zijn gaan varen, waarbij het lastig is om dit resultaat te interpreteren. Een combinatie met het motief Gezelligheid (70%) komt het meeste voor bij het varen met een motorboot. Ook een combinatie met het motief Tussen uit komt veelvuldig voor (55%). Een combinatie met Interesse cq Opgaan scoren 32%. Een combinatie met Uitdaging ten slotte wordt in bijna 35% van de gevallen genoemd. De combinatie Gezelligheid en Tussen uit komt met 20% het meest voor.

Tabel 74*Combinatie van motieven bij de laatste motorboottocht **

Combinatie	Frequentie	Percentage	Combinatie	Frequentie	Percentage
1	0	0	10001	8	7,2
10	0	0	10010	3	2,7
11	0	0	10011	1	0,9
100	0	0	10100	5	4,5
101	1	0,9	10101	0	0
110	0	0	10110	2	1,8
111	0	0	10111	1	0,9
1000	5	4,5	11000	22	19,8
1001	1	0,9	11001	5	4,5
1010	1	0,9	11010	2	1,8
1011	0	0	11011	3	2,7
1100	0	0	11100	2	1,8
1101	0	0	11101	3	2,7
1110	1	0,9	11110	5	4,5
1111	0	0	11111	16	14,4
10000	24	21,6	Totaal	111	100

* 10000 = Gezelligheid; 1000 = Tussen uit; 100 = Interesse; 10 = Opgaan; 1 = Uitdaging. De code 10100 betekent dat de respondent het motief Gezelligheid en het motief Interesse heeft gekozen.

In tabel 75 staat De top 3 van belangrijkste motieven van de laatste motorboottocht. Deze top 3 heeft betrekking op bijna de helft (49%) van deze activiteit.

Tabel 75*Verdeling (%) van de belangrijkste motieven bij de motorboottocht*

Motieven	N	%
Alleen Gezelligheid	24	21,6
Gezelligheid en Tussen uit	22	19,8
Gezelligheid en Uitdaging	8	7,2
Totaal	54	48,6

Uit tabel 76 blijkt dat varen met één motief het meest voorkomt (46%). Gemiddeld vaart men met 2,3 motieven, inclusief de combinatie van alle vijf motieven en 1,9 exclusief de combinatie van alle motieven.

Tabel 76

Verdeling (%) van het aantal motieven bij de motorboottocht

Aantal motieven	N	%
1	51	45,9
2	19	17,1
3	13	11,7
4	12	10,8
5	16	14,4
Totaal	111	100

Om te onderzoeken of er wel een hoofdmotief is, is ook nu geselecteerd op een percentage van meer dan 50% bij een motief. Dan blijkt dat net de meerderheid (51%) in ieder geval een hoofdmotief heeft gehad om te varen. Uit tabel 77 blijkt dan dat 43% van de recreanten in ieder geval Gezelligheid als hoofdmotief had.

Tabel 77

Verdeling (%) van het hoofdmotief bij de motorboottocht

Hoofdmotief	Varen met motorboot (N=111)	Percentage
Gezelligheid	48	43,2
Tussen uit	8	7,2
Interesse	0	0
Opgaan	0	0
Uitdaging	1	0,9
Totaal	57	51,3

Er is onderzocht of er een verschil is bij het type gebied waar men heen gegaan is om te varen. De bos en natuurgebieden zijn uiteraard niet genoemd als bestemming (met uitzondering van natte natuurgebieden) en ook stedelijke gebieden komen weinig voor. Het zijn uiteraard vooral de waterrijke gebieden, zoals de zee, een plas en recreatiegebied waar deze activiteit in ondernomen. Gezelligheid is het meest genoemd als motief. Plassen en meren trekken in verhouding weinig recreanten met het motief Interesse. Deze relatie is ook negatief significant zoals uit tabel 79 blijkt.

Tabel 78

Verdeling (%) gemiddeld motief per type gebied bij motorboottocht

Type gebied	Gezelligheid	Tussen uit	Interesse	Opgaan	Uitdaging	N
Eigen wijk	98,3	0	0	1,7	0	3
Zee	43,3	20,6	13,9	10,0	12,2	9
Rivier, plas, meer	60,5	25,3	3,8	4,1	6,3	65
Agrarisch gebied	43,6	32,9	7,9	12,9	2,9	7
Recreatiegebied	59,0	22,0	6,5	6,0	6,5	10
Natte natuurgebieden	62,7	21,8	6,4	7,3	1,8	11
Duingebieden	0	0	0	0	0	0
Bos	0	0	0	0	0	0
Heidegebied	0	0	0	0	0	0
Centrum stad/dorp	64,0	18,0	8,0	10,0	0	5
Stadspark	40,0	40,0	10,0	0	10,0	1
Andere omgeving	42,7	24,7	11,0	7,0	14,7	15

Tabel 79*Relaties tussen motieven en type gebieden# bij motorboottocht*

Type gebied	Gezelligheid	Tussen uit	Interesse	Opgaan	Uitdaging
Rivier, plas, meer			-.290**		
Andere omgeving					.213*

alleen gebieden waar minimaal 15 respondenten zijn geweest

*p < 0.05; ** p < 0.01

4.10 Vissen

In de onderzoeksperiode zijn 265 respondenten gaan vissen, ofwel 2% van alle respondenten. In totaal zijn ze 404 keer gaan vissen; gemiddeld 1,5 keer per week. In het halfjaar dat de motiefvraag heeft meegelopen in het onderzoek, zijn 188 respondenten in een voorafgaande week minimaal één keer gaan vissen.

Tabel 80*Verdeling (%) van het gemiddelde motief bij vissen*

Motief	Gemiddeld	Standaarddeviatie
Gezelligheid	30,1	30,1
Tussen uit	33,8	32,4
Interesse	5,8	9,6
Opgaan	13,5	21,2
Uitdaging	16,9	23,3

De verdeling over de motieven is bij deze activiteit anders dan bij andere recreatie-activiteiten. Tussen uit is het belangrijkste motief, maar in verhouding tot de score bij andere activiteiten, scoren Opgaan en Uitdaging ook goed (tabel 80). Het motief Interesse komt het minste voor bij deze activiteit. Uit tabel 81 blijkt dat de motieven Gezelligheid en Tussen uit bij vissen onderscheidend zijn met andere motieven. Er zijn significante negatieve relaties.

Tabel 81*Onderlinge relaties tussen de motieven bij vissen*

Motief	Gezelligheid	Tussen uit	Interesse	Opgaan	Uitdaging
Gezelligheid	1				
Tussen uit	-,502**	1			
Interesse		-.258**	1		
Opgaan	-,298**	-.297**		1	
Uitdaging	-,288**	-.367**			1

** p < 0.01; * p < 0.05

Uit tabel 82 blijkt dat 23% van de respondenten één motief heeft gehad bij het vissen, waarbij 13% alleen met het motief Tussen uit. Vissen met alleen het motief Interesse is niet gedaan.

Tabel 82*Combinatie van motieven bij de laatste keer dat men is gaan vissen **

Combinatie	Frequentie	Percentage	Combinatie	Frequentie	Percentage
1	4	2,1	10001	8	4,3
10	4	2,1	10010	2	1,1
11	2	1,1	10011	3	1,6
100	0	0	10100	1	0,5
101	1	0,5	10101	1	0,5
110	0	0	10110	2	1,1
111	1	0,5	10111	1	0,5
1000	24	12,8	11000	16	8,5
1001	7	3,7	11001	11	5,9
1010	6	3,2	11010	3	1,6
1011	7	3,7	11011	8	4,3
1100	1	0,5	11100	4	2,1
1101	2	1,1	11101	4	2,1
1110	0	0	11110	8	4,3
1111	4	2,1	11111	41	21,8
10000	12	6,4	Totaal	188	100

* 10000 = Gezelligheid; 1000 = Tussen uit; 100 = Interesse; 10 = Opgaan; 1 = Uitdaging. De code 10100 betekent dat de respondent het motief Gezelligheid en het motief Interesse heeft gekozen.

Dit betekent dat een combinatie van motieven het meest voorkomt (77%). Het blijkt dat 22% met alle vijf motieven zijn gaan varen, waarbij het lastig is om dit resultaat te interpreteren. Een combinatie met het motief Tussen uit (65%) komt het meeste voor bij vissen. Ook een combinatie met het motief Gezelligheid komt veelvuldig voor (60%). Een combinatie met Uitdaging scoort 54%. Een combinatie met Opgaan 47% ten slotte wordt in bijna 38% van de gevallen een combinatie met Interesse genoemd.

De combinatie Gezelligheid en Tussen uit komt het meest voor, namelijk 8,5%. In tabel 83 staat De top 5 van belangrijkste motieven van de laatste keer dat men is gaan vissen. Deze top 5 heeft betrekking op 38% van deze activiteit. Dit betekent dat er veel wisselende combinaties zijn geweest bij de vissers.

Tabel 83*Verdeling (%) van de belangrijkste motieven bij vissen*

Motieven	N	%
Alleen Tussen uit	24	12,8
Gezelligheid en Tussen uit	16	8,5
Alleen Gezelligheid	12	6,4
Gezelligheid, Tussen uit, Uitdaging	11	5,9
Gezelligheid en Uitdaging	8	4,3
Totaal	71	37,9

Uit tabel 84 blijkt dat zowel één motief als twee motieven het meest voorkomen (23%) bij het vissen. Ook drie combinaties komt veel voor (22%). Gemiddeld vist men met 2,9 motieven, inclusief de combinatie van alle vijf motieven en 2,3 exclusief de combinatie van alle motieven.

Tabel 84 Verdeling (%) van het aantal motieven bij vissen

Aantal motieven	N	%
1	44	23,4
2	44	23,4
3	34	18,1
4	25	13,3
5	41	21,8
Totaal	188	100

Om te onderzoeken of er wel een hoofdmotief is, is ook nu geselecteerd op een percentage van meer dan 50% bij een motief. Dan blijkt dat net geen meerderheid (48%) in ieder geval een hoofdmotief heeft gehad om te vissen. Uit tabel 85 blijkt dan vervolgens dat 19% van de vissers in ieder geval Tussen uit als hoofdmotief had.

Tabel 85

Verdeling (%) van het hoofdmotief bij vissen

Hoofdmotief	Vissen (N=188)	Percentage
Gezelligheid	33	17,6
Tussen uit	36	19,1
Interesse	0	0
Opgaan	9	4,8
Uitdaging	13	6,9
Totaal	91	48,4

Er is onderzocht of er een verschil is bij het type gebied waar men heen gegaan is om te vissen. De bos- en natuurgebieden zijn uiteraard niet of nauwelijks genoemd als bestemming en ook centra van stedelijke gebieden en stadsparken komen weinig voor. Het zijn uiteraard vooral de waterrijke gebieden, zoals de zee, een plas en recreatiegebied waar deze activiteit in ondernomen. Maar vooral de eigen wijk is populair om te gaan vissen en een 'andere omgeving'. In de eigen wijk is het motief Tussen uit verreweg het meest genoemd. Plassen en meren en de zee trekken in verhouding veel vissers met het motief Gezelligheid. De relatie tussen Tussen uit en eigen wijk is ook significant zoals uit tabel 87 blijkt, evenals de relatie Uitdaging en andere omgeving.

Tabel 86

Verdeling (%) gemiddeld motief per type gebied bij vissen

Type gebied	Gezelligheid	Tussen uit	Interesse	Opgaan	Uitdaging	N
Eigen wijk	25,3	51,7	1,9	6,6	14,5	32
Zee	36,4	23,6	13,6	8,9	17,5	14
Rivier, plas, meer	33,7	29,4	5,6	14,3	17,0	71
Agrarisch gebied	32,6	38,8	5,0	15,6	7,9	17
Recreatiegebied	22,1	40,8	7,5	17,9	11,7	12
Natte natuurgebieden	43,3	26,7	10,0	10,0	10,0	3
Duingebieden	0	0	0	0	0	0
Bos	66,0	13,0	7,0	4,0	10,0	5
Heidegebied	0	0	0	0	0	0
Centrum stad/dorp	22,5	43,7	6,3	20,0	7,5	4
Stadspark	10,0	55,6	1,7	13,9	18,9	9
Andere omgeving	25,3	25,5	6,7	17,1	25,3	29

Tabel 87*Relaties tussen motieven en type gebieden# bij vissen*

Type gebied	Gezelligheid	Tussen uit	Interesse	Opgaan	Uitdaging
Eigen wijk		.251**	-.185*	-.149*	
Andere omgeving					.156*

alleen gebieden waar minimaal 25 respondenten zijn geweest

*p < 0.05; ** p < 0.01

4.11 Joggen

In de onderzoeksperiode zijn 540 respondenten gaan joggen cq hardlopen, ofwel 3% van alle respondenten. In totaal zijn ze 948 keer gaan joggen; gemiddeld 1,8 keer per week. In het halfjaar dat de motiefvraag heeft meegelopen in het onderzoek, zijn 264 respondenten in een voorafgaande week minimaal een keer gaan joggen.

Tabel 88*Verdeling (%) van het gemiddelde motief bij joggen*

Motief	Gemiddeld	Standaarddeviatie
Gezelligheid	9,2	17,0
Tussen uit	16,3	21,2
Interesse	1,9	5,7
Opgaan	2,2	5,9
Uitdaging	70,4	29,5

Zoals mag worden verwacht is het motief Uitdaging verreweg het belangrijkste motief waarmee respondenten zijn gaan joggen (tabel 88). Tussen uit is ook nog een redelijk belangrijk motief. Interesse en Opgaan scoren als motief het laagst.

Uit tabel 89 blijkt dat het motief Uitdaging bij joggen onderscheidend is met andere motieven. Er zijn alleen maar significante negatieve relaties. Dus hoe meer Uitdaging als motief is gekozen, hoe minder een ander motief is gekozen. Deze relatie is vooral sterk met het motief Tussen uit.

Tabel 89*Onderlinge relaties tussen de motieven bij joggen*

Motief	Gezelligheid	Tussen uit	Interesse	Opgaan	Uitdaging
Gezelligheid	1				
Tussen uit		1			
Interesse	.277**		1		
Opgaan	.122**		.511**	1	
Uitdaging	-.593**	-.682**	-.478**	-.394**	1

** p < 0.01; * p < 0.05

Uit tabel 90 blijkt dat 34% van de respondenten één motief heeft gehad bij het joggen, waarbij 32% alleen met het motief Uitdaging. Joggen met alleen het motief Interesse of Opgaan is niet gedaan. Dit betekent dat een combinatie van motieven het meest voorkomt (66%). Het blijkt dat 10% met alle vijf motieven zijn gaan joggen, waarbij het lastig is om dit resultaat te interpreteren. Een combinatie met het motief Uitdaging (64%) komt het meeste voor bij joggen. Ook een combinatie met het motief Tussen uit komt veelvuldig voor (54%). Een combinatie met Gezelligheid scoort 34%. Een combinatie met Opgaan 16% en ten slotte wordt in bijna 14%

van de gevallen een combinatie met Interesse genoemd. De combinatie Gezelligheid, Tussen uit en Uitdaging komt het meest voor, namelijk 10%.

Tabel 90

*Combinatie van motieven bij de laatste keer dat men is gaan joggen **

Combinatie	Frequentie	Percentage	Combinatie	Frequentie	Percentage
1	85	32,2	10001	24	9,1
10	0	0	10010	0	0
11	2	0,8	10011	2	0,8
100	0	0	10100	1	0,4
101	0	0	10101	2	0,8
110	0	0	10110	0	0
111	1	0,4	10111	0	0
1000	4	1,5	11000	1	0,4
1001	72	27,3	11001	27	10,2
1010	7	2,7	11010	0	0
1011	1	0,4	11011	3	1,1
1100	0	0	11100	0	0
1101	0	0	11101	5	1,9
1110	1	0,4	11110	1	0,4
1111	0	0	11111	25	9,5
10000	1	0,4	Totaal	264	100

* 10000 = Gezelligheid; 1000 = Tussen uit; 100 = Interesse; 10 = Opgaan; 1 = Uitdaging. De code 10100 betekent dat de respondent het motief Gezelligheid en het motief Interesse heeft gekozen.

In tabel 91 staat De top 5 van belangrijkste motieven van de laatste keer dat men is gaan joggen. Deze top 5 heeft betrekking op 81% van deze activiteit.

Tabel 91

Verdeling (%) van de belangrijkste motieven bij joggen

Motieven	N	%
Alleen Uitdaging	85	32,2
Tussen uit en Uitdaging	72	27,3
Gezelligheid, Tussen uit, Uitdaging	27	10,2
Gezelligheid en Uitdaging	24	9,1
Gezelligheid, Tussen uit, Interesse, Uitdaging	5	1,9
Totaal	213	80,7

Uit tabel 92 blijkt dat twee motieven het meest voorkomen (38%) bij het joggen. Gemiddeld jogt men met 2,2 motieven, inclusief de combinatie van alle 5 motieven en 1,9 exclusief de combinatie van alle motieven.

Tabel 92

Verdeling (%) van het aantal motieven bij joggen

Aantal motieven	N	%
1	90	34,1
2	100	37,9
3	40	15,2
4	9	3,4
5	25	9,5
Totaal	264	100

Om te onderzoeken of er wel een hoofdmotief is, is ook nu geselecteerd op een percentage van meer dan 50% bij een motief. Dan blijkt dat een ruime meerderheid (76%) in ieder geval een hoofdmotief heeft gehad om te joggen. Uit tabel 93 blijkt dan vervolgens dat 69% van de joggers in ieder geval Uitdaging als hoofdmotief had.

Tabel 93

Verdeling (%) van het hoofdmotief bij joggen

Hoofdmotief	Joggen (N=264)	Percentage
Gezelligheid	7	2,6
Tussen uit	11	4,2
Interesse	0	0
Opgaan	0	0
Uitdaging	182	68,9
Totaal	200	75,7

Er is onderzocht of er een verschil is bij het type gebied waar men heen gegaan is om te joggen. De eigen wijk is het meest populair, gevolgd door het bos en het agrarisch gebied. Ook een 'andere omgeving' scoort relatief hoog. Het stadspark is minder populair dan verwacht. In al deze gebieden is Uitdaging het meest genoemde motief bij joggen. Bossen scoren relatief laag met dit motief en stadsparken relatief hoog.

Tabel 9

Verdeling (%) gemiddeld motief per type gebied bij joggen

Type gebied	Gezelligheid	Tussen uit	Interesse	Opgaan	Uitdaging	N
Eigen wijk	9,6	14,8	1,8	1,7	72,2	83
Zee	3,3	6,7	3,3	3,3	83,3	6
Rivier, plas, meer	8,8	12,7	0,8	0	77,7	13
Agrarisch gebied	7,0	21,1	0,9	1,9	69,1	50
Recreatiegebied	5,7	23,6	0,7	1,1	68,9	14
Natte natuurgebieden	0	25,0	0	0	75,0	1
Duingebieden	15,0	26,0	5,0	3,0	51,0	10
Bos	8,5	17,3	1,9	3,4	68,9	54
Heidegebied	0	20,0	0	0	80,0	1
Centrum stad/dorp	3,6	18,8	0	0	77,6	25
Stadspark	3,0	15,6	1,6	1,2	78,6	25
Andere omgeving	15,3	13,7	2,8	2,7	65,5	39

Tabel 95

Relaties tussen motieven en type gebieden# bij joggen

Type gebied	Gezelligheid	Tussen uit	Interesse	Opgaan	Uitdaging
Andere omgeving	.148*				.156*

alleen gebieden waar minimaal 25 respondenten zijn geweest

*p < 0.05; ** p < 0.01

4.12 Mountainbiken

In de onderzoeksperiode zijn 142 respondenten gaan mountainbiken, ofwel 1% van alle respondenten. In totaal zijn ze 188 keer gaan mountainbiken; gemiddeld 1,3 keer per week. In het halfjaar dat de motiefvraag heeft meegelopen in het onderzoek, zijn 78 respondenten in een voorafgaande week minimaal een keer gaan mountainbiken.

Tabel 96*Verdeling (%) van het gemiddelde motief bij mountainbiken*

Motief	Gemiddeld	Standaarddeviatie
Gezelligheid	9,5	16,9
Tussen uit	16,0	21,3
Interesse	2,4	5,4
Opgaan	3,8	8,1
Uitdaging	68,2	31,1

Zoals mag worden verwacht is het motief Uitdaging verreweg het belangrijkste motief waarmee respondenten zijn gaan mountainbiken (tabel 96). Tussen uit is ook nog een redelijk belangrijk motief. Interesse en Opgaan scoren als motief het laagst.

Uit tabel 97 blijkt dat het motief Uitdaging bij mountainbiken onderscheidend is met andere motieven. Er zijn alleen maar significante negatieve relaties. Dus hoe meer Uitdaging als motief is gekozen, hoe minder een ander motief is gekozen. Deze relatie is vooral sterk met het motief Tussen uit.

Uit tabel 98 blijkt dat 38% van de respondenten één motief heeft gehad bij het mountainbiken, waarbij 36% alleen met het motief Uitdaging. Mountainbiken met alleen het motief Interesse of Opgaan is niet gedaan.

Tabel 97*Onderlinge relaties tussen de motieven bij mountainbiken*

Motief	Gezelligheid	Tussen uit	Interesse	Opgaan	Uitdaging
Gezelligheid	1				
Tussen uit		1			
Interesse			1		
Opgaan	.236*		.583**	1	
Uitdaging	-.554**	-.664**	-.563**	-.552**	1

** $p < 0.01$; * $p < 0.05$

Dit betekent dat een combinatie van motieven het meest voorkomt (62%). Het blijkt dat 14% met alle vijf motieven is gaan mountainbiken. Een combinatie met het motief Uitdaging (60%) komt het meeste voor bij mountainbiken. Ook een combinatie met het motief Tussen uit komt veelvuldig voor (53%). Een combinatie met Gezelligheid scoort 38%. Een combinatie met Opgaan 24% en ten slotte wordt in bijna 22% van de gevallen een combinatie met Interesse genoemd. De combinatie Tussen uit en Uitdaging komt het meest voor, namelijk 15%.

Tabel 98*Combinatie van motieven bij de laatste keer dat men is gaan mountainbiken **

Combinatie	Frequentie	Percentage	Combinatie	Frequentie	Percentage
1	28	35,9	10001	6	7,7
10	0	0	10010	0	0
11	0	0	10011	0	0
100	0	0	10100	0	0
101	0	0	10101	0	0
110	0	0	10110	1	1,3
111	0	0	10111	0	0
1000	1	1,3	11000	0	0
1001	12	15,4	11001	7	9,0
1010	4	5,1	11010	0	0
1011	0	0	11011	2	2,6
1100	0	0	11100	0	0
1101	1	1,3	11101	3	3,8
1110	0	0	11110	0	0
1111	1	1,3	11111	11	14,1
10000	1	1,3	Totaal	78	100

* 10000 = Gezelligheid; 1000 = Tussen uit; 100 = Interesse; 10 = Opgaan; 1 = Uitdaging. De code 10100 betekent dat de respondent het motief Gezelligheid en het motief Interesse heeft gekozen.

In tabel 99 staat De top 3 van belangrijkste motieven van de laatste keer dat men is gaan mountainbiken. Deze top 3 heeft betrekking op 60% van deze activiteit.

Tabel 99*Verdeling (%) van de belangrijkste motieven bij mountainbiken*

Motieven	N	%
Alleen Uitdaging	28	35,9
Tussen uit en Uitdaging	12	15,4
Gezelligheid, Tussen uit, Uitdaging	7	9,0
Totaal	47	60,3

Uit tabel 100 blijkt dat één motief het meest voorkomt (38%) bij het mountainbiken. Gemiddeld maakt men met 2,4 motieven een mountainbiketocht, inclusief de combinatie van alle vijf motieven en 1,9 exclusief de combinatie van alle motieven.

Tabel 100*Verdeling (%) van het aantal motieven bij mountainbiken*

Aantal motieven	N	%
1	30	38,5
2	18	23,1
3	13	16,7
4	6	7,7
5	11	14,1
Totaal	78	100

Om te onderzoeken of er wel een hoofdmotief is, is ook nu geselecteerd op een percentage van meer dan 50% bij een motief. Dan blijkt dat een ruime meerderheid (71%) in ieder geval een hoofdmotief heeft gehad om te mountainbiken. Uit tabel 101 blijkt dan vervolgens dat 64% van de mountainbikers in ieder geval Uitdaging als hoofdmotief had.

Tabel 101*Verdeling (%) van het hoofdmotief bij mountainbiken*

Hoofdmotief	Mountainbiken (N=78)	Percentage
Gezelligheid	2	2,6
Tussen uit	3	3,8
Interesse	0	0
Opgaan	0	0
Uitdaging	50	64,1
Totaal	55	70,5

Er is onderzocht of er een verschil is bij het type gebied waar men heen gegaan is om te mountainbiken. Het bos is het meest populair, gevolgd door het agrarisch gebied. In deze gebieden is Uitdaging het meest genoemde motief bij mountainbiken.

Tabel 102*Verdeling (%) gemiddeld motief per type gebied bij mountainbiken*

Type gebied	Gezelligheid	Tussen uit	Interesse	Opgaan	Uitdaging	N
Eigen wijk	8,7	26,2	3,1	3,8	58,1	8
Zee	50,0	15,0	0	10,0	25,0	2
Rivier, plas, meer	0	10,0	0	5,0	85,0	1
Agrarisch gebied	3,4	22,8	3,7	4,7	65,3	16
Recreatiegebied	0	5,0	3,3	0	91,7	3
Natte natuurgebieden	18,3	8,3	6,7	11,7	55,0	3
Duingebieden	18,3	11,7	3,3	6,7	60,0	6
Bos	7,5	14,1	2,1	3,6	72,7	40
Heidegebied	12,5	4,2	3,3	5,8	74,2	6
Centrum stad/dorp	3,3	0	0	0	96,7	3
Stadspark	50,0	0	0	0	50,0	1
Andere omgeving	7,1	14,3	0	1,4	77,1	7

4.13 Skaten/skeeleren

In de onderzoeksperiode zijn 167 respondenten gaan skaten cq skeeleren, ofwel 1% van alle respondenten. In totaal zijn ze 282 keer gaan skaten; gemiddeld 1,7 keer per week. In het halfjaar dat de motiefvraag heeft meegelopen in het onderzoek, zijn 89 respondenten in een voorafgaande week minimaal een keer gaan skaten.

Tabel 103*Verdeling (%) van het gemiddelde motief bij skaten*

Motief	Gemiddeld	Standaarddeviatie
Gezelligheid	21,7	26,6
Tussen uit	13,4	20,8
Interesse	4,3	9,6
Opgaan	3,3	7,2
Uitdaging	57,3	34,9

Zoals mag worden verwacht is ook nu het motief Uitdaging verreweg het belangrijkste motief waarmee respondenten zijn gaan skaten (tabel 103). Gezelligheid is ook nog een redelijk belangrijk motief. Interesse en Opgaan scoren als motief het laagst.

Uit tabel 104 blijkt dat het motief Uitdaging bij skaten onderscheidend is met andere motieven. Er zijn alleen maar significante negatieve relaties. Dus hoe meer Uitdaging als motief is gekozen, hoe minder een ander motief is gekozen. Deze relatie is vooral sterk met het motief Gezelligheid.

Tabel 104

Onderlinge relaties tussen de motieven bij skaten

Motief	Gezelligheid	Tussen uit	Interesse	Opgaan	Uitdaging
Gezelligheid	1				
Tussen uit		1			
Interesse			1		
Opgaan		.252*	.479**	1	
Uitdaging	-.653**	-.521**	-.325**	-.492**	1

** p < 0.01; * p < 0.05

Uit tabel 105 blijkt dat 28% van de respondenten één motief heeft gehad bij het skaten, waarbij 26% alleen met het motief Uitdaging. Skaten met alleen het motief Interesse of Opgaan is niet gedaan. Dit betekent dat ook nu weer een combinatie van motieven het meest voorkomt (72%). Bijna 14% van de skaters heeft alle vijf motieven ingevuld. Een combinatie met het motief Uitdaging (67%) komt het meeste voor bij skaten. Ook een combinatie met het motief Gezelligheid komt veelvuldig voor (54%). Een combinatie met Tussen uit scoort 46%. Een combinatie met Opgaan 20% en ten slotte wordt in bijna 21% van de gevallen een combinatie met Interesse genoemd. De combinatie Gezelligheid en Uitdaging komt het meest voor, namelijk 22%.

Tabel 105

*Combinatie van motieven bij de laatste keer dat men is gaan skaten **

Combinatie	Frequentie	Percentage	Combinatie	Frequentie	Percentage
1	23	25,8	10001	20	22,5
10	0	0	10010	0	0
11	1	1,1	10011	0	0
100	0	0	10100	0	0
101	2	2,2	10101	0	0
110	0	0	10110	0	0
111	0	0	10111	0	0
1000	1	1,1	11000	1	1,1
1001	10	11,2	11001	9	10,1
1010	1	1,1	11010	1	1,1
1011	1	1,1	11011	1	1,1
1100	0	0	11100	0	0
1101	1	1,1	11101	3	3,4
1110	0	0	11110	1	1,1
1111	0	0	11111	12	13,5
10000	1	1,1	Totaal	89	100

* 10000 = Gezelligheid; 1000 = Tussen uit; 100 = Interesse; 10 = Opgaan; 1 = Uitdaging. De code 10100 betekent dat de respondent het motief Gezelligheid en het motief Interesse heeft gekozen.

In tabel 106 staat De top 3 van belangrijkste motieven van de laatste keer dat men is gaan skaten. Deze top 3 heeft betrekking op 60% van deze activiteit.

Tabel 106*Verdeling (%) van de belangrijkste motieven bij skaten*

Motieven	N	%
Alleen Uitdaging	23	25,8
Gezelligheid en Uitdaging	20	22,5
Tussen uit en Uitdaging	10	11,2
Totaal	53	59,5

Uit tabel 107 blijkt dat twee motieven het meest voorkomen (39%) bij het skaten. Gemiddeld gaat men met 2,4 motieven skaten, inclusief de combinatie van alle vijf motieven en 2,0 exclusief de combinatie van alle motieven.

Tabel 107*Verdeling (%) van het aantal motieven bij skaten*

Aantal motieven	N	%
1	25	28,1
2	35	39,3
3	12	13,5
4	5	5,6
5	12	13,5
Totaal	89	100

Om te onderzoeken of er wel een hoofdmotief is, is ook nu geselecteerd op een percentage van meer dan 50% bij een motief. Dan blijkt dat een ruime meerderheid (64%) in ieder geval een hoofdmotief heeft gehad om te skaten. Uit tabel 108 blijkt dan vervolgens dat 48% van de skaters in ieder geval Uitdaging als hoofdmotief had.

Tabel 108*Verdeling (%) van het hoofdmotief bij skaten*

Hoofdmotief	Skaten (N=89)	Percentage
Gezelligheid	10	11,2
Tussen uit	4	4,5
Interesse	0	0
Opgaan	0	0
Uitdaging	43	48,3
Totaal	57	64,0

Er is onderzocht of er een verschil is bij het type gebied waar men heen gegaan is om te skaten. De eigen wijk is het meest populair, gevolgd door het agrarisch gebied. In deze gebieden is Uitdaging het meest genoemde motief bij skaten.

Tabel 109*Verdeling (%) gemiddeld motief per type gebied bij skaten*

Type gebied	Gezelligheid	Tussen uit	Interesse	Opgaan	Uitdaging	N
Eigen wijk	26,2	14,5	4,6	2,9	51,8	48
Zee	0	0	0	0	0	0
Rivier, plas, meer	23,3	15,0	6,7	13,3	41,7	3
Agrarisch gebied	12,0	17,0	2,0	2,5	66,6	10
Recreatiegebied	12,2	8,9	4,4	2,8	71,7	9
Natte natuurgebieden	0	0	0	0	0	0
Duingebieden	0	0	0	0	0	0
Bos	15,0	25,0	15,0	15,0	30,0	2
Heidegebied	0	0	0	0	0	0
Centrum stad/dorp	16,0	7,1	0,9	0,5	75,5	10
Stadspark	16,7	10,0	0	0	73,3	6
Andere omgeving	19,5	12,5	6,6	5,9	55,5	16

4.14 Wandelsport

In het CVTO hebben 956 respondenten in een voorafgaande week minimaal een keer aan wandelsport gedaan zoals nordic walking. Van alle respondenten (16.011) is dit 6%. Deze respondenten hebben in totaal 1.754 wandelingen gemaakt oftewel gemiddeld 1,8 wandelingen per week. In het halfjaar dat de motiefvraag heeft meegelopen in het onderzoek, hebben 461 respondenten in een voorafgaande week minimaal een keer aan wandelsport gedaan.

Tabel 110*Verdeling (%) van het gemiddelde motief van de wandelsporter*

Motief	Gemiddeld	Standaarddeviatie
Gezelligheid	35,5	31,1
Tussen uit	23,5	24,7
Interesse	6,5	11,2
Opgaan	7,4	12,5
Uitdaging	27,1	28,3

Tabel 110 geeft aan dat het motief Gezelligheid het meest wordt genoemd bij de wandelsporter. Ook het motief Uitdaging wordt veel genoemd. Uit tabel 111 blijkt dat de motieven onderscheidend zijn. Er zijn meestal significante negatieve relaties. Dat wil zeggen dat als men meer met één bepaald motief de wandelsport beoefend, men minder met een ander motief deze activiteit beoefend. Dit geldt met name bij de motieven Gezelligheid en Uitdaging. Alleen de motieven Interesse en Opgaan hebben een positieve relatie met elkaar.

Tabel 111*Onderlinge relaties tussen de motieven bij de wandelsporter*

Motief	Gezelligheid	Tussen uit	Interesse	Opgaan	Uitdaging
Gezelligheid	1				
Tussen uit	-.486**	1			
Interesse	-.190**		1		
Opgaan	-.236**		.251**	1	
Uitdaging	-.497**	-.290**	-.237**	-.241**	1

** p < 0.01

Uit tabel 112 blijkt dat 15% slechts één motief heeft gehad, waarbij 7% alleen met het motief gezelligheid is gaan wandelen en 3% met alleen het motief Tussen uit. Dat betekent dat een combinatie van motieven het

meest voorkomt (85%). Het blijkt dat 23% van de wandelsporters met alle motieven is gaan wandelen. Een combinatie met de motieven Gezelligheid en Tussen uit (69,6%) komt het meeste voor bij de wandelsporters. Ook een combinatie met het motief Uitdaging komt veelvuldig voor (69%). Een combinatie met Interesse scoort 40% en met Opgaan 43%. De combinatie Gezelligheid, Tussen uit en Uitdaging komt met 12% het meest voor.

Tabel 112

*Combinatie van motieven bij de laatste wandeltocht van de wandelsporter **

Combinatie	Frequentie	Percentage	Combinatie	Frequentie	Percentage
1	24	5,2	10001	39	8,5
10	1	0,2	10010	5	1,1
11	1	0,2	10011	8	1,7
100	1	0,2	10100	5	1,1
101	3	0,7	10101	4	0,9
110	1	0,2	10110	1	0,2
111	0	0	10111	3	0,7
1000	12	2,6	11000	26	5,6
1001	33	7,2	11001	53	11,5
1010	4	0,9	11010	3	0,7
1011	8	1,7	11011	26	5,6
1100	3	0,7	11100	4	0,9
1101	2	0,4	11101	23	5,0
1110	4	0,9	11110	16	3,5
1111	11	2,4	11111	105	22,8
10000	32	6,9	Totaal	461	100

* 10000 = Gezelligheid; 1000 = Tussen uit; 100 = Interesse; 10 = Opgaan; 1 = Uitdaging. De code 10100 betekent dat de respondent het motief Gezelligheid en het motief Interesse heeft gekozen

In tabel 113 staat De top 5 van belangrijkste motieven van de laatste wandeltocht van de wandelsporter. Deze top 5 heeft betrekking op 40% van de gemaakte wandeltochten. Opvallend is dat de motieven Interesse en Opgaan niet genoemd zijn bij de top 5.

Tabel 113

Verdeling (%) van de belangrijkste motieven bij wandelsport

Motieven	N	%
Gezelligheid, Tussen uit, Uitdaging	53	11,5
Gezelligheid, Uitdaging	39	8,5
Tussen uit, Uitdaging	33	7,2
Alleen Gezelligheid	32	6,9
Gezelligheid, Tussen uit	26	5,6
Totaal	183	39,7

Uit tabel 114 blijkt dat een combinatie van twee motieven het meest voorkomt (26%) bij de wandelsporter. Gemiddeld heeft de wandelsporter met 3,1 motieven gewandeld, inclusief de combinatie met alle motieven en 2,5 exclusief de combinatie met alle motieven.

Tabel 115*Verdeling (%) van het aantal motieven bij de wandelsport*

Aantal motieven	N	%
1	70	15,2
2	120	26,0
3	87	18,9
4	79	17,1
5	105	22,8
Totaal	461	100

Zoals gesteld hebben de meeste wandelsporters met een combinatie van motieven gewandeld. Om te onderzoeken of er wel een hoofdmotief is, is geselecteerd op een percentage van meer dan 50% bij een motief. Dan blijkt dat 47% in ieder geval een hoofdmotief heeft gehad om te gaan wandelen. Uit tabel 116 blijkt dan vervolgens dat 23% van de wandelsporters in ieder geval Gezelligheid als hoofdmotief had om te gaan wandelen.

Tabel 116*Verdeling (%) van het hoofdmotief bij de wandelsport*

Hoofdmotief	Wandelsport (N=461)	Percentage
Gezelligheid	104	22,6
Tussen uit	42	9,1
Interesse	2	0,4
Opgaan	5	1,1
Uitdaging	64	13,9
Totaal	217	47,1

Wellicht bieden bepaalde type gebieden een belevingssfeer dat beter past bij een bepaald motief. Om dat te onderzoeken is gekeken of bepaalde motieven in bepaalde type gebieden meer voorkomen. Deze ingang is gekozen in plaats van te kijken met welk motief een type gebied is bezocht. Omdat de respondent 100% kan verdelen is hierbij alleen gekeken naar het hoofdmotief (meer dan 50%). In bepaalde gebieden (zoals natte natuurgebieden) bleken er dan te weinig respondenten over om betrouwbare uitspraken te doen. Vandaar dat het type gebied als ingang is gekozen. Maar ook nu moet worden bedacht dat het aantal respondenten (zie tabel 117) in bepaalde gebieden niet erg groot is.

Tabel 117*Verdeling (%) gemiddeld motief per type gebied bij de wandelsporter*

Type gebied	Gezelligheid	Tussen uit	Interesse	Opgaan	Uitdaging	N
Eigen wijk	32,7	24,8	4,7	8,4	29,4	117
Zee	42,2	18,1	9,8	6,6	23,3	16
Rivier, plas, meer	43,8	18,6	4,0	5,0	28,6	25
Agrarisch gebied	31,4	25,5	5,5	6,3	31,3	81
Recreatiegebied	35,3	24,7	3,9	14,6	21,5	18
Natte natuurgebieden	43,3	15,0	10,0	5,8	25,8	6
Duingebieden	31,9	20,0	10,0	8,1	30,0	16
Bos	33,4	22,4	8,8	7,5	28,0	101
Heidegebied	31,8	26,4	16,4	7,3	18,2	11
Centrum stad/dorp	37,9	22,3	5,7	5,4	28,7	67
Stadspark	28,1	30,1	6,6	8,9	26,3	35
Andere omgeving	39,1	16,7	8,8	8,2	27,2	51

De meeste wandelsporters wandelen in de eigen wijk (tabel 117), gevolgd door wandelingen in een bos. Ook een agrarisch gebied blijkt een veel gemaakte wandelbestemming te zijn. Veel minder wandelsporters zijn naar natte natuurgebieden gegaan.

Wanneer naar de relatie tussen motief en het type gebied wordt gekeken waar de wandelsporter is geweest, dan blijkt dat in de eigen wijk en in bossen vooral wandelsporters zijn geweest met het motief Gezelligheid, gevolgd door het motief Uitdaging. Stadsparken en agrarische gebieden zijn in verhouding in trek bij recreanten met het motief Tussen uit. In de eigen wijk zijn weinig wandelsporters geweest met het motief Interesse. Daarmee is ook een negatieve relatie. Hoe meer men kiest voor het motief Interesse, hoe minder men aan wandelsport doet in de eigen wijk. Het tegenovergestelde is er bij bossen. Hoe meer de wandelsporter met het motief Interesse gaat wandelen, hoe vaker een bos is gekozen. Wat opvalt bij agrarische gebieden is dat Gezelligheid en Uitdaging gemiddeld even groot zijn.

Tabel 118

Relaties tussen motieven en type gebieden bij de wandelsport

Type gebied	Gezelligheid	Tussen uit	Interesse	Opgaan	Uitdaging
Eigen wijk			-.094*		
Bos			.111*		
Andere omgeving		-.098*			

*p < 0.05; ** p < 0.01

4.15 Wielrennen

In het CVTO hebben 136 respondenten in een voorafgaande week minimaal een keer aan wielrennen gedaan. Van alle respondenten (16.011) is dit circa 1%. Deze respondenten hebben in totaal 227 wielrentochten gemaakt oftewel gemiddeld 1,7 tochten per week. In het halfjaar dat de motiefvraag heeft meegelopen in het onderzoek, hebben 77 respondenten in een voorafgaande week minimaal een keer aan wielrennen gedaan.

Tabel 119

Verdeling (%) van het gemiddelde motief van de wielrenner

Motief	Gemiddeld	Standaarddeviatie
Gezelligheid	10,4	20,9
Tussen uit	17,4	21,3
Interesse	1,7	5,2
Opgaan	0,8	2,6
Uitdaging	69,7	29,6

Tabel 119 geeft aan dat het motief Uitdaging duidelijk het meest wordt genoemd bij de wielrenner. Uit tabel 120 blijkt dat het motief Uitdaging onderscheidend zijn. Er zijn meestal significante negatieve relaties met de andere motieven. Dit geldt met name bij de motieven Gezelligheid en Tussen uit. Alleen de motieven Interesse en Opgaan hebben een positieve relatie met elkaar bij de wielrenners.

Tabel 120*Onderlinge relaties tussen de motieven bij de wielrenners*

Motief	Gezelligheid	Tussen uit	Interesse	Opgaan	Uitdaging
Gezelligheid	1				
Tussen uit		1			
Interesse			1		
Opgaan			.419**	1	
Uitdaging	-.650**	-.633**	-.375**		1

** p < 0.01

Uit tabel 121 blijkt dat 33% slechts één motief heeft gehad, waarbij 31% alleen met het motief Uitdaging is gaan wielrennen. Een combinatie van motieven komt weer het meest voor (67%). Het blijkt dat 4% van de wielrenners met alle motieven is gaan wielrennen. Een combinatie met het motief Uitdaging (64%) komt het meeste voor bij de wielrenners.

Tabel 121*Combinatie van motieven bij de wielrenners **

Combinatie	Frequentie	Percentage	Combinatie	Frequentie	Percentage
1	24	31,2	10001	7	9,1
10	0	0	10010	0	0
11	0	0	10011	1	1,3
100	0	0	10100	0	0
101	0	0	10101	0	0
110	0	0	10110	0	0
111	0	0	10111	0	0
1000	0	0	11000	2	2,6
1001	23	29,9	11001	7	9,1
1010	0	0	11010	0	0
1011	1	1,3	11011	1	1,3
1100	0	0	11100	1	1,3
1101	3	3,9	11101	2	2,6
1110	0	0	11110	0	0
1111	1	1,3	11111	3	3,9
10000	1	1,3	Totaal	77	100

* 10000 = Gezelligheid; 1000 = Tussen uit; 100 = Interesse; 10 = Opgaan; 1 = Uitdaging. De code 10100 betekent dat de respondent het motief Gezelligheid en het motief Interesse heeft gekozen

Ook een combinatie met het motief Gezelligheid komt voor (31%). Een combinatie met Tussen uit scoort 27%, met Interesse 13% en met Opgaan 9%. De combinatie Tussen uit en Uitdaging komt met 30% het meest voor.

In tabel 122 staat De top 3 van belangrijkste motieven van de laatste tocht van de wielrenners. Deze top 3 heeft betrekking op 70% van de gemaakte wandeltochten.

Opvallend is dat de motieven Interesse en Opgaan niet genoemd zijn bij de top 3.

Tabel 122*Verdeling (%) van de belangrijkste motieven bij het wielrennen*

Motieven	N	%
Alleen Uitdaging	24	31,2
Tussen uit, Uitdaging	23	29,9
Gezelligheid, Uitdaging	7	9,1
Totaal	54	70,2

Uit tabel 123 blijkt dat een combinatie van twee motieven het meest voorkomt (42%) bij de wielrenners. Gemiddeld heeft de wielrenner 2,1 motieven, inclusief de combinatie met alle motieven en 1,9 exclusief de combinatie met alle motieven.

Tabel 123

Verdeling (%) van het aantal motieven bij de wielrenners

Aantal motieven	N	%
1	25	32,5
2	32	41,6
3	13	16,9
4	4	5,2
5	3	3,9
Totaal	77	100

Om te onderzoeken of er wel een hoofdmotief is, is geselecteerd op een percentage van meer dan 50% bij een motief. Dan blijkt dat 80% in ieder geval een hoofdmotief heeft gehad om te gaan wielrennen. Uit tabel 124 blijkt dan vervolgens dat 70% van de wielrenners in ieder geval Uitdaging als hoofdmotief had om te gaan wielrennen.

Tabel 124

Verdeling (%) van het hoofdmotief bij de wielrenners

Hoofdmotief	Wielrennen (N=77)	Percentage
Gezelligheid	4	5,2
Tussen uit	4	5,2
Interesse	0	0
Opgaan	0	0
Uitdaging	54	70,1
Totaal	62	80,5

Wellicht bieden bepaalde type gebieden een belevingssfeer dat beter past bij een bepaald motief. Om dat te onderzoeken is gekeken of bepaalde motieven in bepaalde type gebieden meer voorkomen.

Tabel 125

Verdeling (%) gemiddeld motief per type gebied bij de wielrenner

Type gebied	Gezelligheid	Tussen uit	Interesse	Opgaan	Uitdaging	N
Eigen wijk	0	10,0	0	0	90,0	2
Zee	6,2	36,2	7,5	2,5	47,5	4
Rivier, plas, meer	0	70,0	0	0	30,0	1
Agrarisch gebied	5,5	20,9	0,7	0,6	72,3	46
Recreatiegebied	0	30,0	0	0	70,0	2
Natte natuurgebieden	20,0	23,3	3,3	3,3	50,0	3
Duingebieden	22,0	11,0	0	2,0	65,0	5
Bos	12,9	19,3	2,1	0,7	65,0	14
Heidegebied	5,0	35,0	0	5,0	55,0	2
Centrum stad/dorp	40,0	8,3	6,7	0	45,0	3
Stadspark	0	0	0	0	0	0
Andere omgeving	6,9	11,1	0,8	0	81,1	13

De meeste wielrenners hebben het agrarisch gebied opgezocht om te wielrennen (tabel 125), gevolgd door het bos. In beide gebieden is het motief Uitdaging dominant. Er is een significante negatieve relatie tussen

agrarische gebieden en de motieven Gezelligheid en Interesse. Wielrenners die meer voor deze motieven hebben gekozen zijn minder in agrarische gebieden geweest.

Tabel 126

Relaties tussen motieven en type gebieden bij de wielrenner

Type gebied	Gezelligheid	Tussen uit	Interesse	Opgaan	Uitdaging
Agrarisch gebied	-.284*		-.246*		

*p < 0.05; ** p < 0.01

4.16 Motieven vergeleken

Wanneer de motieven bij alle bovengenoemde recreatie-activiteiten worden vergeleken, dan blijkt dat het motief Gezelligheid het meest populair is. Dit motief wordt gevolgd door het motief Tussen uit. Het motief Uitdaging staat op de derde plaats, gevolgd door het motief Opgaan. Het motief Interesse is net iets minder gekozen dan het motief Opgaan en staat daarom op de laatste plaats. Dit betekent een andere verdeling dan in eerder onderzoek (Goossen en de Boer, 2008) is aangetoond, waarbij Tussen uit steevast op de eerste plaats staat. Ondanks het feit dat deze onderzoeken ook 'thuisonderzoeken' waren, dus al dan niet thuis 'online' zijn uitgevoerd, hadden deze onderzoeken echter geen directe relatie met daadwerkelijk recreatief gebruik. Deze verdeling komt wel meer overeen met de uitkomsten van het CVTO uit 2006/2007. Ook daar is Gezelligheid het belangrijkste motief, gevolgd door Tussen uit. Interesse staat op de derde plaats, gevolgd door Uitdaging. Het motief Opgaan sluit de rij (Goossen, 2009).

Wellicht is er dus in de loop der jaren een verschuiving van Tussen uit naar Gezelligheid.

Over alle activiteiten heen blijkt er een significante relatie te zijn tussen het motief Gezelligheid en de eigen wijk, de zee, rivier en plassen. Hoe meer men met het motief Gezelligheid activiteiten onderneemt, hoe minder men dat gedaan heeft in de eigen wijk, maar juist wel aan zee en aan rivier en plassen. Deze positieve relatie bestaat ook tussen deze twee gebieden en het motief Tussen uit. Het aanleggen van water(partijen) lijkt dus activiteiten die met de motieven Gezelligheid en Tussen uit worden ondernomen, te bevorderen. Deze twee motieven zijn ook de belangrijkste motieven bij recreatie. Wil men recreatie bevorderen, dan is het aan te bevelen om water aan te leggen of bij water recreatiemogelijkheden te ontwikkelen. Het beleid dat gevoerd wordt in het kader van 'ruimte voor water', zoals bij het klimaatbeleid, kan dus ook positief werken voor recreatie als het water toegankelijk wordt gemaakt en aansluit op deze motieven.

Over de activiteiten heen zijn er geen relaties gevonden tussen bepaalde type gebieden en het motief Interesse. Het gaat bij dit motief natuurlijk om de 'verhalen' en die kunnen in principe over elk type gebied verteld worden.

Stedelijke gebieden zoals de eigen wijk en centra van steden en dorpen hebben een negatieve relatie met recreatie-activiteiten die met het motief Opgaan worden ondernomen. Er is wel een positieve relatie tussen agrarische gebieden en (verrassend) recreatiegebieden en specifieke omgevingen met recreatie-activiteiten die met het motief Opgaan worden ondernomen. Dat recreatiegebieden genoemd zijn, kan te maken hebben met het feit dat hondenbezitters mogelijk dit motief hebben genoemd. De 'passie' voor de eigen hond kan refereren aan dit motief. En recreatiegebieden zijn wellicht vaak gebruikt om de hond uit te laten. Deze gedachte zou verder onderzocht moeten worden.

Er is een positieve relatie tussen agrarische gebieden en rivieren en plassen en specifieke omgevingen met recreatie-activiteiten die met het motief Uitdaging worden ondernomen. Daarentegen wordt het centrum van een stad of dorp niet veel gebruikt voor activiteiten met dit motief.

4.17 Conclusie

Wanneer naar de motieven wordt gekeken waarmee de laatste activiteit is uitgevoerd, dan blijkt dat het motief Gezelligheid vaak het meest genoemd is. Alleen bij de meer sportieve recreatie-activiteiten wordt het motief Uitdaging het meest genoemd. Bij volkstuinieren scoort het motief Opgaan het hoogste en bij vissen het motief Tussen uit. Desalniettemin wordt elke recreatie-activiteit met een combinatie van motieven uitgevoerd. In de meeste gevallen is er echter wel een hoofdmotief. Alleen bij de activiteiten volkstuinieren, vissen en wandelsport is er geen hoofdmotief dat meer dan 50% scoort. De wandelsport wordt gemiddeld met de meeste motieven uitgevoerd, namelijk 2,5 motieven. De meer sportieve activiteiten zitten daar met gemiddeld 1,9 motieven onder. De overige activiteiten worden met gemiddeld 2,2 motieven ondernomen.

Het type gebied dat gekozen is, is per motief en activiteit zeer verschillend. Dit betekent dat men van een divers aanbod gebruik maakt. Dicht bij huis, zoals de eigen wijk, stadspark en agrarisch gebied zijn belangrijk voor recreatie-activiteiten als wandelen(sport) en vissen waarbij men er even Tussen uit is. Iets verder van huis, zoals agrarische gebieden, rivier en plassen, duinen en bossen zijn belangrijk voor recreatie-activiteiten waarbij Gezelligheid een belangrijke rol speelt, zoals wandelen(sport), fietsen, varen, vissen en wielrennen. Bij de motieven Interesse en Opgaan zijn niet veel relaties met bepaalde type gebieden. Bij Interesse is er soms een negatieve relatie met de eigen wijk. Men onderneemt niet vaak recreatie-activiteiten in de eigen wijk met dit motief. Bos- en natuurgebieden hebben soms een positieve relatie met het motief Opgaan. Vooral bij wandelen is deze relatie zichtbaar. Recreatie-activiteiten met het motief Uitdaging vinden vooral plaats in parken, bossen en agrarische gebieden.

5 Druktebeleving

5.1 Inleiding

In hoofdstuk 3 is gesteld dat de gehanteerde opvangcapaciteit sterk afhankelijk is van druktebeleving. De huidige 'normen' zijn modelmatig bepaald (De Vries et al. 2004). Het model gaat uit van een bepaalde opvangcapaciteit van een bos voor recreatief gebruik, welke dus is gebaseerd op een veronderstelde druktebeleving. Deze druktebeleving is in feite nooit onderzocht.

In de VS was wetgeving zoals de Wilderness Act (1964) de drijvende kracht achter onderzoek naar druktebeleving in de jaren '70. De Wilderness Act bekrachtigt het fundamentele recht van mensen om eenzaamheid en contact met de natuur te ervaren. Het was voor de US Forest Service derhalve noodzakelijk om een sociale dimensie in hun recreatie beheer te verwerken (Arnberger en Mann, 2008).

Hoewel in Europa de ecologische effecten al decennia lang onderwerp van studie zijn, is dat met de sociale effecten (zoals gebruikersconflicten) - vooral druktebeleving - eigenlijk nog nauwelijks het geval. Dit is merkwaardig aangezien Europa sterk verstedelijkt en de meeste natuur binnen het dagelijkse bereik ligt van miljoenen mensen. Als gevolg daarvan hebben veel natuurgebieden te kampen met een hoge en ook toenemende bezoekersdruk. Arnberger en Mann (2008) hebben het Europese onderzoek naar druktebeleving in bossen geanalyseerd. Zij vonden slechts zestien studies hierover vanaf 1980. Tussen deze onderzoeken bleken belangrijke verschillen qua onderzoeksmethodiek waardoor een onderlinge vergelijking niet mogelijk is. Arnberger en Mann (2008) pleiten dan ook voor een gestandaardiseerde Europese onderzoeksmethodiek naar druktebeleving in bossen, welke een prominente plaats zou moeten krijgen in het recreatiebeheer.

Wat voor Europa als geheel geldt, geldt niet minder ook voor Nederland. Ook in Nederland bestaat er geen gestandaardiseerde onderzoeksmethode gericht op druktebeleving, laat staan het ontwikkelen van druktenormen. In dit hoofdstuk zal worden nagegaan of inzichten uit het buitenland m.b.t. social carrying capacity en crowding bruikbaar zijn voor de Nederlandse situatie, met als uiteindelijk doel om in de toekomst in ieder geval voor de Nederlandse situatie druktenormen te kunnen ontwikkelen.

5.2 Factoren die druktebeleving bepalen

Iedereen komt wel eens in een situatie die hij/zij als te druk ervaart. Het is te simpel om te denken dat er een grenswaarde kan worden gegeven waarboven of waaronder drukte al dan niet wordt ervaren. De beleving van een bepaalde situatie als 'te druk' verschilt per persoon, per plaats, per moment etc. en blijkt de resultante te zijn van tal van factoren (Ruddell en Gramann, 1994; Vaske et al., 1996; Vaske en Donnelly, 2002; Needham et al., 2004). Montano en Adamopoulos (1984) komen modelmatig tot 60 verschillende soorten druktebeleving. Alhoewel dit aantal wellicht enige verfijning behoeft, geeft het wel een indicatie van de complexiteit.

Om in de toekomst te komen tot goed onderbouwd, liefst gestandaardiseerd onderzoek naar druktebeleving, is het belangrijk om zoveel mogelijk bepalende factoren in beeld te brengen. Waar mogelijk dienen deze factoren in toekomstig onderzoek naar druktebeleving te worden betrokken.

Verscheidende onderzoekers stellen dat druktebeleving tenminste in drie dimensies kan worden onderverdeeld (Montano en Adamopoulos, 1984; Manning, 1999; Gifford, 2007). Daarbij gaat het in zijn algemeenheid om de persoonlijke, sociale en fysieke dimensie. De uit de literatuur verkregen factoren die druktebeleving bepalen,

kunnen binnen deze drie dimensies worden gerangschikt. De factoren binnen deze dimensies verschillen in hun voorspellingswaarde. Uit onderzoek (Bryon en Neuts, 2009) in een stedelijke omgeving blijkt het effect van het gedrag van andere toeristen, de attitude ten overstaan van andere culturen, het motief en de eerdere ervaring een veel grotere uitwerking te hebben op de ervaren druktebeleving dan de fysieke karakteristieken van de bestemming. Kwaliteit is, veel meer dan kwantiteit in aantallen bezoekers, bepalend voor de beoordeling van een bepaald drukteniveau.

5.2.1 Persoonlijke factoren

Persoonlijke factoren die van invloed zijn op druktebeleving kunnen o.a. worden gerangschikt onder persoonlijkheid, verwachting en voorkeur, en gewenning en ervaring.

Persoonlijkheid

Iemand's persoonlijkheid speelt een grote rol in het al dan niet ervaren van drukte in een bepaalde situatie. Persoonlijkheid is sterk seks- en cultuur bepaald. Tussen de twee seksen blijkt er bijvoorbeeld al een verschil in druktebeleving. Daarbij ervaren mannen doorgaans eerder stress bij drukte dan vrouwen. Ook prefereren mannen een grotere inter-persoonlijke afstand (Aiello et al., 1975). Dit verschil tussen de seksen blijkt op te treden vanaf een leeftijd van ca. negen jaar (Aiello et al., 1979). Voorts veronderstelt Gifford (2007) een cultuurverschil t.a.v. druktebeleving, al is hiernaar nog nauwelijks onderzoek verricht.

Los van seks- of cultuur blijken persoonlijkheden die gesteld zijn op gezelligheid een grotere tolerantie te hebben ten aanzien van drukte, dan minder sociaal ingestelde personen (Gifford, 2007). Voorts stelt Gifford (2007) dat stabiele persoonlijkheden, d.w.z. mensen die al snel het gevoel hebben controle te hebben over een situatie, ook beter kunnen omgaan met drukte. In dat licht bezien is het niet verwonderlijk dat personen met een psychische stoornis significant eerder stress ervaren van drukte dan anderen. De ernst van de stoornis blijkt bovendien positief gecorreleerd met de mate van druktebeleving (Kamal en Gupta, 1988; in Gifford, 2007).

Verwachtingen en voorkeur

Verschillende onderzoekers tonen aan dat druktebeleving in belangrijke mate afhangt van de verwachting van of de voorkeur voor het aantal te ontmoeten mensen in een gegeven situatie (Schreyer en Roggenbuck, 1978; Womble en Studebaker, 1981; Shelby et al., 1983; Williams et al., 1991; Stewart en Cole, 2001; Fredman en Hörnsten, 2004; Arnberger en Haider, 2005).

Een studie onder waterrecreanten gaf weer dat druktebeleving significant toenam indien het verschil tussen het als normaal geachte aantal en het werkelijk aantal groter werd (Williams et al., 1991). Onder kampeers in Alaska bleek dat degenen met een voorkeur of verwachting voor een hoge recreatiedichtheid, minder snel drukte ervoeren dan anderen (Womble en Studebaker, 1981).

De verwachtingen houden sterk verband met het type locatie, de weersomstandigheden, de attractiewaarde en de bereikbaarheid daarvan. Sommige locaties worden nu eenmaal automatisch geassocieerd met meer drukte dan andere. Op een populair strand worden meer mensen verwacht dan op een afgelegen strandje. McConnell (1977) constateerde dan ook dat zo'n afgelegen strandje vaak al in een eerder stadium als te druk wordt ervaren, dan een drukker populair strand.

Gewenning en ervaring

Verschillende studies constateerden een gewenningseffect d.w.z. mensen die gewend zijn aan drukte staan daar in nieuwe situaties ook toleranter tegenover (Sundström, 1978; Gifford, 2007; Arnberger en Mann, 2008). Zo blijken mensen wonend in stedelijk gebied doorgaans beter bestand tegen druktestress, dan mensen afkomstig uit het landelijk gebied (Gifford, 2007).

Het tegenovergestelde van gewenning kan ook optreden. Zo constateerde Manning (1985) dat kanoërs die al langere tijd kanovaren op een bepaalde rivier, daar eerder drukte ervaren dan nieuwelingen (Manning, 1985).

Blijkbaar hebben zij een andere referentie, terwijl de nieuwelingen de gegeven situatie als normaal beschouwen voor die rivier. Arnberger en Mann (2008) constateerden iets vergelijkbaars bij bezoekers die geregeld in een bepaald bosgebied komen, bijvoorbeeld voor het uitlaten van hun hond. Zij bleken gevoeliger voor drukte in 'hun' bosgebied dan nieuwelingen.

Andereck en Becker (1993) constateerden in hun onderzoek dat een situatie die als te druk wordt ervaren, overdraagbaar is naar toekomstige situaties. Zo blijkt dat toeristen die druktestress beleefden op een boottrip naar een fort ook dat fort als te druk beleefden. Dit in tegenstelling tot mensen die zich op diezelfde boot niet ongemakkelijk voelden door de drukte.

5.2.2 Sociale factoren

Sociale factoren die van invloed zijn op druktebeleving kunnen o.a. worden gerangschikt onder: gedrag van anderen en 'gelijkheid en herkenbaarheid'.

Gedrag van anderen

Door verschillende onderzoekers is geconstateerd dat het gedrag van anderen heel sterk de beleving van drukte bepaalt (Womble en Studebaker, 1981; Gramann, 1982; Manning, 1999). Op een camping in Alaska bijvoorbeeld constateerden Womble en Studebaker (1981) dat kampeers e eerder druktestress ervoeren indien andere kampeers asociaal gedrag vertoonden, zoals luidruchtig zijn of het laten slingeren van afval. Ook Vaske et al (1982) constateerden dat bezoekers van wildparken eerder drukte ervoeren indien zij rondslingerend afval waarnamen. Womble en Studebaker (1981) constateerden voorts dat kampeers e drukte ervoeren indien zij toevallig een staanplaats hadden die vaak door andere kampeers werd doorkruist. Echter, er bleek geen druktestress, wanneer men vanwege drukte een plek moest delen met vreemden waarmee het goed klikte.

Gelijkheid en herkenbaarheid

Verschiede studies tonen aan dat recreanten eerder drukte ervaren in situaties waarin de overige recreanten 'anders' zijn dan zij (Schaeffer en Patterson, 1980; Manning, 1985; Arnberger en Haider, 2005). Dit effect blijkt asymmetrisch van aard. In die zin dat de (on)gelijkheid vooral betrekking heeft op de recreatieactiviteit in plaats van de persoon die de activiteit beoefent (Gifford, 2007). Zo constateerde Manning (1985) dat roeiers drukte ervoeren van motorboten, terwijl dat andersom niet of veel minder snel het geval was. Manning et al. (1999) constateerden iets vergelijkbaars bij fietsers en wandelaars. Zo bleek het voor een gemiddelde wandelaar nog acceptabel wanneer er in een straal van 100 m rondom hem, nog 11.6 andere wandelaars waren. Voor fietsers lag die norm al op 10.

Het maakt ook uit of de recreant alleen is of in een groep 'gelijkgestemden' verkeert. Daar waar men deel uitmaakt van een groep blijkt druktestress veel geringer. Blijkbaar wordt het gevoel van drukte getemperd door deel uit te maken van een groep (Gifford, 2007). Web et al. (1986) constateerden voorts dat gevoelens van drukte minder waren, indien een bepaalde ruimte was gevuld met duidelijk herkenbare groepen.

Ook het behoren tot een bepaalde belangengroep kan bepalend zijn voor de acceptatie van de mate van ontmoetingen. Zo stelden Needham en Rollins (2005) vast dat individuen van toerismegerelateerde bedrijven hogere bezoekersdichtheden accepteerden dan individuen van overheden die de recreatie in het betreffende gebied beheren.

5.2.3 Fysieke factoren

Fysieke factoren die van invloed zijn op druktebeleving kunnen o.a. worden gerangschikt onder: inrichting, informatieverstrekking en schaalniveau. Ook temperatuur blijkt een factor te zijn die een rol kan spelen.

Inrichting

De inrichting van een natuur- en recreatiegebied is zeer belangrijk in het sturen van bezoekersstromen en het voorkomen van druktestress. Het komt erop neer dat men via de inrichting van een gebied de verschillende 'ongelijke' groepen recreanten (zie 5.2.2) van elkaar kan scheiden en zodoende drukte-stress kan voorkomen. Onderzoeksgegevens hierover zijn nog summier. Algemeen kan worden gesteld dat bezoekers gevoeliger zijn voor ontmoetingen in het binnengebied en rondom attracties dan aan de rand van een natuurgebied (Elands et al., 2005).

Ook met de inrichting van attracties in een natuurgebied, zoals bezoekerscentra en horeca, kan men de beleving van drukte sturen. Gebouwen met veel licht en ruimte zoals grote ramen, hoge plafonds en brede niet al te lange gangen blijken het gevoel van drukte te verminderen (Gifford, 2007).

Informatie verstrekking

Het vooraf verstrekken van informatie over de mate van drukte in een gegeven situatie kan gunstig uitpakken ten aanzien van druktebeleving (Manning, 1985). In feite kunnen daarmee verwachtingen (zie 5.2.2) worden bijgesteld. Daarbij is het wel van belang dat er feitelijke informatie wordt verstrekt (er zijn x personen), want informatie met een emotionele lading (het is druk) heeft een negatieve invloed op de druktebeleving (Fisher en Baum, 1980: in Gifford, 2007).

Schaalniveau

De beleving van drukte is afhankelijk van het schaalniveau waarover men spreekt. Op kleine schaalniveaus blijken fysieke en psychologische factoren beiden de beleving van drukte te bepalen. Op grotere schaalniveaus zijn het vooral de psychologische factoren (Gifford, 2007). Drukbeleving is dus sterk afhankelijk van de schaal waarop een omgeving wordt beoordeeld. Mensen die vinden dat het bij hen in de buurt te druk en te vol is, vinden niet automatisch dat dat voor heel Nederland geldt. Druk op kleine schaal kan beter worden voorspeld vanuit objectieve, fysieke kenmerken van die omgeving dan druk op grote schaal (Van de Berg, 2007). De factor schaalniveau zou dan ook terug moeten komen in onderzoek naar de drukbeleving van natuurgebieden. De drukbeleving van de verschillende deelgebieden zal namelijk in belangrijke mate kunnen afwijken, van de beoordeling van het natuurgebied als geheel.

Temperatuur

Temperatuur blijkt invloed te kunnen hebben op de beleving van drukte. Enerzijds is het duidelijk dat men op mooie, warme dagen, zeker in het wisselvallige Nederlandse klimaat, een grotere drukte mag verwachten (zie ook 5.2.1) dan op koude, bewolkte dagen. Echter, ook wanneer de drukte gelijk blijft, dan kan de beleving van die drukte verschillen afhankelijk van de temperatuur. Zo blijken riksja's in India op zeer hete dagen als drukker te worden ervaren dan op hete dagen, ook bij gelijkblijvend aantal personen (Ruback en Pandey, 1992: in Gifford, 2007). Gifford (2007) veronderstelt dat dit een algemeen geldend fenomeen betreft, maar wellicht dat dit pas optreedt boven een bepaalde (hoge) grenswaarde temperatuur. In hoeverre men hier dan ook beter kan spreken van hittestress dan van druktestress is niet duidelijk.

5.3 Ontwikkeling van druktenormen

De ontwikkeling van druktenormen kan worden gescheiden in een kwalitatief en een kwantitatief deel. Het kwalitatieve deel bestaat eruit dat de vele typen recreanten zijn in te delen in een aantal klassen met 'gelijkgestemden'. Het gaat dus niet om klassen met alleen wandelaars of alleen fietsers, maar veeleer om klassen met verschillende recreatietypen die qua beleving van druktestress op hetzelfde niveau zitten. Deze benadering is analoog aan de indeling van de verschillende soorten broedvogels in een viertal gevoeligheidsklassen ofwel klassen van gevoeligheid voor recreatiedruk (Henkens, 1998, Henkens et al., 2003; Krijgsveld et al., 2004, 2008). De klassen zouden qua persoonlijke, sociale en fysieke factoren (zie 5.2) zoveel mogelijk moeten overeenstemmen. De huidige indeling van recreatie naar motieven (Goossen en De

Boer, 2007) lijkt hiervoor vooralsnog de beste kwalitatieve indeling. Enerzijds omdat er tussen recreanten met deze vijf motieven duidelijk verschillen zijn ten aanzien van druktebeleving, anderzijds omdat het verschil tussen de motieven ook statistisch is vastgesteld.

Voor het kwantitatieve deel van ontwikkeling van druktenormen, dient er aan deze 'motiefgroepen' een druktenorm te worden gekoppeld. Deze druktenorm kan worden afgeleid uit een sociale normcurve. Ook hier valt weer een analogie te trekken met ecologische normcurven en zogenaamde kritische waarden of drempelwaarden voor broedvogels (Henkens, 1998; Henkens et al., 2003; Reijnen, 1995). Onder die drempelwaarde wordt drukte getolereerd, daarboven treedt een negatief effect op. Manning et al. (1999) geven een voorbeeld van een hypothetische sociale normcurve. Deze wordt nader toegelicht in 5.3.2. Ook worden hier methodieken beschreven hoe uiteindelijk in de toekomst tot de gewenste druktenormen kan worden gekomen.

5.3.1 Kwalitatieve indeling in drukteklassen: de motiefgroepen

Goossen en De Boer (2007) onderscheiden vijf motieven, te weten gezelligheid; tussen uit; interesse; opgaan in andere wereld en uitdaging. Er blijken qua beleving- en gebruikswaarde grote overeenkomsten tussen recreanten met deze motieven, hierna motiefgroepen genoemd. Zo hebben de meeste motiefgroepen wel behoefte aan een recreatielandschap met een uitgebreid netwerk aan goed onderhouden wandel- en fietspaden, of een afwisselend, natuurlijk landschap met rust en ruimte. In bepaalde aspecten blijken de motiefgroepen echter significant van elkaar te verschillen. Dit geldt vooral voor de aspecten 'drukte van mensen', 'toegankelijkheid' en 'voorzieningen'. De motiefgroepen gezelligheid en uitdaging verschillen vooral van de motiefgroepen interesse en opgaan en in mindere mate van de motiefgroep tussen uit. Daar waar recreanten uit de groepen gezelligheid en uitdaging drukte minder erg vinden, lijken de recreanten uit de andere motiefgroepen dit wel een belangrijk punt te vinden. Dit komt overeen met de conclusie van Bryon en Neuts (2009) waar ze stellen dat drukte niet noodzakelijk verbonden is met een afnemende belevingswaarde. De kenmerken van de verschillende motiefgroepen, vooral in relatie tot de acceptatie van drukte, worden hieronder nader toegelicht. Daarbij wordt een volgorde aangehouden gaande van hoge naar lage acceptatie van recreatiedruk (d.w.z. gaande van de motiefgroepen gezelligheid en uitdaging naar tussen uit, interesse en opgaan).

Motiefgroep 'gezelligheid'

De motiefgroep gezelligheid verschilt duidelijk op een aantal punten ten opzichte van de andere motiefgroepen. De term 'gezelligheid' geeft al aan dat de aanwezigheid van veel recreanten voor deze groep niet snel een probleem is. Dat geldt eveneens voor omgevingslawaai en horizonvervuiling. Deze groep heeft meer behoefte aan een verzorgd recreatiegebied dan aan een ruig natuurgebied. Men wil graag gemakkelijk kunnen parkeren, overal mogen komen en men verlangt een goede bewegwijzering. Daarbij is wandelen en fietsen alleen niet genoeg. Men heeft ook behoefte aan verzamelplekken zoals speelweiden, strandjes, horeca en plekken om te picknicken of te barbecueën.

Motiefgroep 'uitdaging'

Recreanten uit de motiefgroep uitdaging kunnen wel worden gekenschetst als de sportiefste van de vijf groepen. Het landschap en de voorzieningen moeten hen ten dienste staan. Deze motiefgroep verlangt vooral voorzieningen die min of meer met sport te maken hebben zoals voor mountainbiken, kanoën, paardrijden, joggen, skaten en skeeleren.

Motiefgroep 'tussen uit'

Opvallend bij de motiefgroep tussen uit is dat men vooral behoefte heeft aan een goed netwerk aan onverharde en halfverharde paden en routes. De vele bezoekers aan dergelijke voorzieningen wordt ze snel te

druk. Dit uit zich ook in de activiteiten. Meer dan de andere motiefgroepen gaat deze groep wandelen en fietsen. Rust en ruimte in de vorm van het ontbreken van omgevingslawaaï en horizonvervuiling zijn dan ook relatief belangrijke kenmerken voor deze groep.

Motiefgroep 'Interesse'

Een arcadisch landschap met verwijzingen naar het verleden en 'echte natuur' is voor recreanten uit deze motiefgroep relatief belangrijk. In dit landschap moet een goed padennetwerk zijn en allerlei informatie over het landschap en cultuurhistorie. Het 'lezen' van het landschap en cultuurhistorische uitingen gaat het beste via het wandelen en fietsen, wat deze groep ook relatief veel doet. In dit arcadisch landschap hoort ook de rust en ruimte zoals het vroeger was. Allerlei 'moderne' voorzieningen zijn voor deze groep minder belangrijk. Dat trekt alleen maar mensen aan.

Motiefgroep 'opgaan in andere wereld'

De recreanten uit deze motiefgroep lijken in wensen op de motiefgroep interesse, maar lijken daarin extremer. Ze hebben behoefte aan een ruig en ondoordringbaar landschap liefst zonder recreatievoorzieningen (wildernis), waar bovendien weinig andere mensen komen en waar bovendien weinig omgevingslawaaï is. Meer dan andere motiefgroepen willen zij overal in bos- en natuurgebieden kunnen struinen op zoek naar zeldzame planten of dieren.

5.3.2 Kwantitatieve druktenorm per motiefgroep: onderzoekmethodiek

Er zijn verschillende methodieken om druktebeleving te kunnen meten (Heberlein en Vaske, 1977; Manning, 1999). Eén format domineert de literatuur. Hierbij wordt aan mensen gevraagd hoe druk zij het vonden op het moment van bezoek (zie numerieke benadering hieronder). De response wordt weergegeven op de zogenaamde schaal van Likert (figuur 9). Deze schaal is wijd verbreid toegepast in studies in de VS, Canada, Nieuwe Zeeland, Australië en Azië wat de onderlinge vergelijkbaarheid van studies vergroot (Arnberger en Mann, 2008). Het is daarbij wel belangrijk om voor de verschillende vervolgonderzoeken eenduidige termen te gebruiken voor de evaluatie van gebruikersniveaus door respondenten. Begrippen als voorkeur, wenselijk, prettig, ideaal, geschikt, aanvaardbaar, tevreden, beheeractie noodzakelijk, OK, tolerant enz. blijken namelijk verschillende betekenissen te hebben voor respondenten. Deze verschillende betekenissen leiden tot significant verschillende normen (Manning et al., 1999), wat de vergelijkbaarheid van studies uiteindelijk niet ten goede komt.

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Not at all crowded		slightly crowded		moderately crowded		extremely crowded		

Figuur 9.

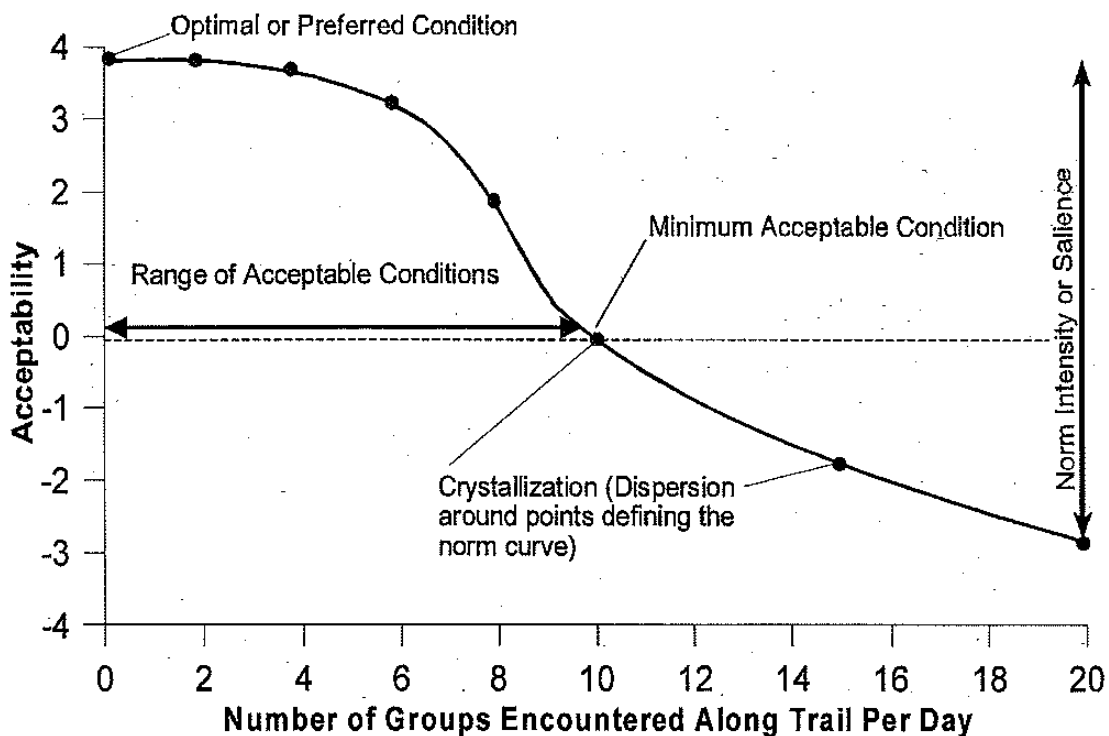
De Likert schaal ten behoeve van het meten van druktebeleving (Heberlein en Vaske, 1977).

Van de resultaten van dergelijk onderzoek kan een sociale normcurve worden opgesteld. Figuur 10 geeft een voorbeeld van een (hypothetische) sociale normcurve (Manning et al., 1999). De acceptability op de y-as loopt van -4 tot 4 en is afgeleid van de 9-punts schaal van Likert. De x-as betreft het aantal ontmoetingen met anderen die dag. De curve geeft de tolerantie of acceptatie weer voor wat betreft het aantal ontmoetingen met andere recreanten langs een zekere pad/route op een bepaalde dag. Het hoogste punt op de normcurve geeft de optimale situatie weer. De punten op de lijn tussen deze optimale situatie en het snijpunt met de x-as geeft

de reeks nog acceptabele situaties weer, in feite alle punten boven de nullijn. Onder de x-as liggen situaties waarin het aantal ontmoetingen als problematisch ofwel als té druk wordt ervaren.

De spreiding tussen de punten op de curve geeft een indicatie voor de mate van consensus binnen de steekproef (crystallization). Voorts is de afstand van de curve onder en boven de lijn, een indicatie van de mate waarin respondenten het onderwerp 'drukte' belangrijk vinden. Door aan te geven of men het 'extreem druk' dan wel 'totaal niet druk' vindt kan men een voorkeur laten doorklinken.

Voor elk van de motiefgroepen zou een hypothetische normcurve kunnen worden opgesteld en in de praktijk worden getoetst. Het snijpunt met de x-as zou dan kunnen gelden als druktenorm per motiefgroep. Naar verwachting zal het snijpunt voor de motiefgroepen gezelligheid en uitdaging op de x-as verder naar rechts liggen, dan voor de motiefgroepen tussen uit, interesse en opgaan. Ook is de verwachting dat de afstand boven de x-as groter is voor de motiefgroepen gezelligheid en uitdaging, terwijl dat voor de motiefgroepen tussen uit, interesse en opgaan juist geldt voor de afstand onder de x-as. Voorts zal de optimaal geprefereerde situatie, in ieder geval voor de motiefgroep gezelligheid, waarschijnlijk verder naar rechts liggen d.w.z. zij prefereren een situatie mét ontmoetingen boven een situatie zonder ontmoetingen.

Figuur 10.

Hypothetische sociale norm curve (Manning et al., 1999).

Er zijn twee manieren om de gewenste informatie over druktebeleving van respondenten te verkrijgen: de numerieke en de visuele benadering. De numerieke benadering is de meer traditionele manier om druktenormen vast te stellen. Respondenten worden dan gevraagd een serie ontmoetingen met andere groepen per dag op een route te beoordelen. Geaggregeerd leidt dit dan tot een normcurve zoals in figuur 10. Hierbij is het overigens van belang om te beseffen dat bezoekers substantieel minder ontmoetingen waarnemen indien de gebruiksniveaus relatief hoog zijn (Shelby en Colvin, 1982).

Het is belangrijk om naast de informatie over druktetolerantie ook voldoende informatie te krijgen om respondenten in één van de motiefgroepen in te kunnen delen. Zo hebben Fredman en Hörnsten (2004) bijvoorbeeld via de numerieke benadering onderzocht hoeveel ontmoetingen tijdens een route acceptabel zijn.

Voor de meest populaire wandeling bleek dat minder dan 25% van de bezoekers drukte ervoer wanneer men 50 personen tegenkwam. Dergelijke 'normen' bieden echter weinig informatie voor het opstellen van druktenormen zoals hier bedoeld. Het zegt te weinig over de bezoeker zelf, waardoor indeling in één van de vijf motiefgroepen niet goed mogelijk is.

Meer recent wordt drukte gemeten m.b.v. visuele technieken zoals foto's. Bij deze visuele benadering wordt druktebeleving onderzocht met behulp van (gemanipuleerde) foto's, waarop een range aan gebruiksniveaus zichtbaar is. Dit gebeurt wel via lange of kortere versies (Manning et al., 1999). Bij de lange versie moeten respondenten een serie foto's beoordelen. Bij de korte versie wordt gevraagd om die foto te selecteren die voor hen het hoogste nog acceptabele gebruiksniveau weergeeft.

Manning et al (1999) hebben zowel via de numerieke als de visuele benadering onderzoek gedaan naar druktebeleving (uitgaande van 100 m pad) in het Acadia National Park in Maine (VS). Opvallend is een significant verschil in druktenormen tussen beide typen onderzoek. Bij de numerieke benadering lag de norm voor bezoekers hoger dan voor de visuele benadering (acceptatiegrens 16.4 versus 10.7 personen op het pad). Bij dit onderzoek kwam ca. 30% van de respondenten voor het eerst in het gebied. Bij een bewonersonderzoek, mensen die geregeld in het gebied kwamen, lag het resultaat juist andersom en was het verschil tussen de numerieke en visuele benadering ook veel kleiner. Hier lag de acceptatiegrens voor het betreffende pad op 8.1 resp. 10.1 personen. Manning suggereert daarmee dat meer ervaren en betrokken bezoekers beter in staat zijn om druktenormen te formuleren, zoals ook door andere onderzoekers is aangetoond (Shelby et al., 1996; Young et al., 1991; in Manning 1999).

Volgens Manning (1999) kunnen de meeste onderzoeken naar druktebeleving worden gekarakteriseerd door een numerieke benadering, korte vragenlijst en het gebruik van de term acceptabel als evaluatieve dimensie. De visuele benadering echter heeft een lange vragenlijst, gebruikt evaluatieve dimensies als acceptabel voor anderen, management actie en absolute tolerantie. Deze benadering resulteert uiteindelijk in hogere druktenormen.

5.4 Conclusie

Uit de literatuuronderzoek blijkt dat het vaststellen van druktenormen geen eenvoudige opgave is. Veel hangt af van het type persoon en minder van het type gebied. Duidelijk is echter wel dat één norm zoals nu wordt gebruikt bij de bepaling van de opvangcapaciteit per type gebied niet goed werkt. Er zou in ieder geval een verdeling gemaakt moeten worden naar stedelijkheid en naar motieven. Welke normen dan gesteld kunnen worden zal eerst onderzocht moeten worden. Maar uiteindelijk blijft de bepaling van normen een politieke cq beleidskeuze.

6 Aanbod bij fietsafstand

6.1 Inleiding

De minister van LNV voert als beleid dat alle Nederlanders in 2013 binnen 10 minuten fietsafstand in het groen kunnen recreëren. Het groen is echter niet nader gespecificeerd en er is ook geen ondergrens aan het groen gesteld. Uit onderzoek (Agricola et al, 2009) blijkt dat in 2007 alle Nederlanders binnen 10 minuten fietsen groen kunnen bereiken, wanneer hemelsbrede afstanden worden genomen. Wanneer er wel een ondergrens wordt gesteld en het groen wel nader wordt gespecificeerd, dan kunnen de resultaten anders zijn. Om dit te onderzoeken is gezocht naar een bepaalde 'norm voor een ondergrens'. Daarbij wordt verondersteld dat wandelen gelijk gesteld kan worden aan "in het groen recreëren". De reden hiervoor is dat wandelen de meest populaire vorm van recreatie is. Het CBS-bodembestand 2006 is gebruikt om het groen nader te definiëren gecombineerd met bevolkingsgegevens van 2006.

6.2 Bepaling ondergrens groen

Uit onderzoek (Goossen, 2009) blijkt dat mensen gemiddeld 4 km per uur wandelen en dat de meeste Nederlanders ongeveer 1,5 uur wandelen. Het wandelpad moet derhalve 6 km lang zijn in totaal. Afhankelijk van de paddichtheid kan een berekening gemaakt worden voor de minimale grootte van een gebied voor wandelen. De gemiddelde paddichtheid in Nederland in bossen is 88 m/ha. Dit betekent voor 1,5 uur wandelen circa 68 ha bos en natuurgebied³ nodig is. Staatsbosbeheer stelt dat voor een gebied van 50 ha met basisvoorzieningen recreatie, een paddichtheid van 60 tot 100 m/ha vereist is. Dit zou circa één uur wandelen betekenen⁴. Voorgesteld wordt om aaneengesloten bos- en natuurgebieden te kiezen van minimaal 50 ha. Niet aaneengesloten bos- en natuurgebieden kunnen echter toch interessant zijn voor wandelen en fietsen. Kleine bosjes bij elkaar van 5 à 10 ha kan een aantrekkelijk landschap opleveren om in te wandelen. Daarom wordt voorgesteld om ook bosjes van 10 ha te selecteren maar dan moet wel binnen een buffer van 500 meter rond het centrale bosje minimaal vier andere bosjes zijn met minimaal 10 ha, zodat het totaal weer 50 ha is. Voor parken geldt een andere berekening. Meestal wandelen mensen korter in een park dan 1,5 uur. Voorgesteld wordt om drie kwartier te nemen met een gemiddelde snelheid van 4 km per uur. Dit betekent een padlengte van 3 km. Bij een paddichtheid van 100 m/ha zou dit een park opleveren van minimaal 30 ha. In steden als Rotterdam en Den Haag valt deze grootte onder een stadsdeelpark. In tabel 127 staat de ondergrens overzichtelijk aangegeven.

³ $6000/88 = 68$ ha.

⁴ $80 \text{ m/ha} \times 50 = 4000$ meter is circa één uur wandelen

Tabel 127*Ondergrens bij verschillende type groen*

Type groen	Grootte in ha
Agrarisch gebied	50
Bos	50
Droge natuurgebieden	50
Natte natuurgebieden	50
Recreatiegebieden	50
Parken	30

6.3 Resultaat

Wanneer deze ondergrens wordt aangehouden, dan blijkt dat in tegenstelling tot eerdere resultaten een zeer beperkt aantal Nederlanders het groen niet kunnen bereiken. In totaal slechts 3.319 mensen kunnen het groen niet bereiken op tien minuten fietsen (2 km hemelsbreed). Deze mensen wonen voornamelijk in de gemeente Westland (3.312 mensen).

Uitgesplitst naar type gebied (tabel 128) blijkt dan dat bijna 1,5 miljoen Nederlanders (9%) het agrarisch gebied en 1,7 miljoen Nederlanders (10%) natuurlijke gebieden (totaal aan groene gebieden verminderd met agrarische gebieden) niet met deze norm kunnen bereiken. Dit zijn er veel meer dan de oorspronkelijke berekening waarbij geen ondergrens werd aangehouden en elk snippertje agrarisch en natuurlijk gebied werd meegenomen.

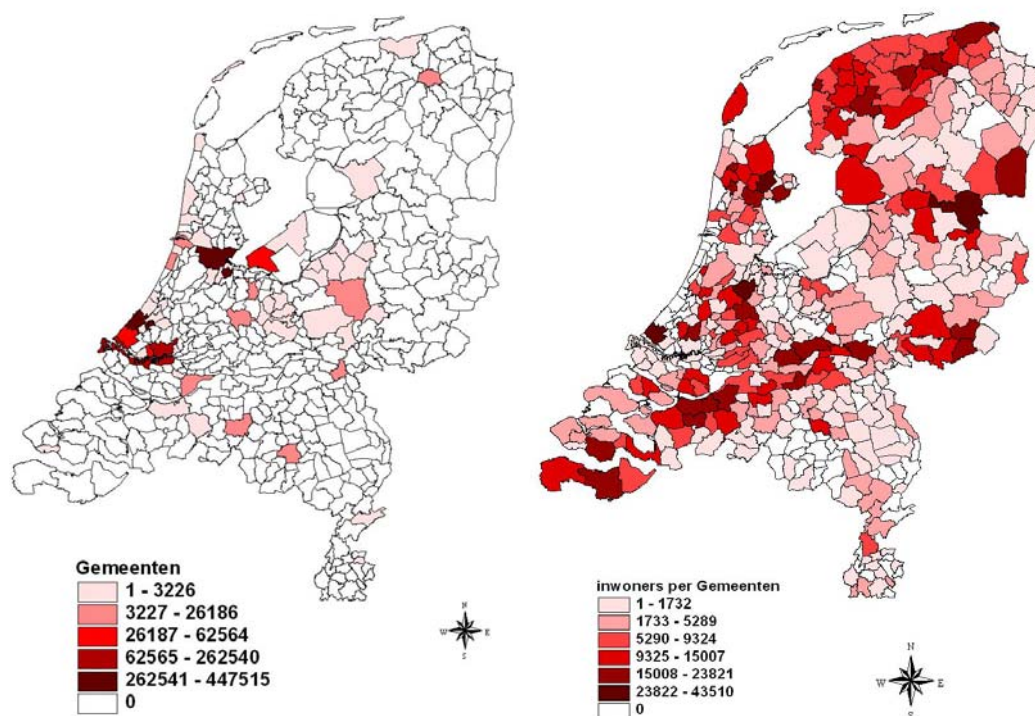
Wanneer vervolgens de natuurlijke gebieden worden gesplitst in verschillende typen, dan blijkt dat zeer veel Nederlanders recreatiegebieden, droge en natte natuurgebieden niet met deze norm kunnen bereiken.

Tabel 128*Aantal mensen dat niet binnen tien minuten fietsen verschillende type groen met ondergrens kan bereiken*

Type groen	Aantal
Agrarisch gebied	1.460.364
Natuurlijk gebied	1.724.961
Waaronder:	
- Bos	7.720.945
- Droge natuurgebieden	15.363.337
- Natte natuurgebieden	15.038.127
- Recreatiegebieden	15.429.001
- Parken	6.828.519
Totaal	3.319

Voor een groot deel komt dit uiteraard doordat deze gebieden niet veelvuldig voorkomen (zie hoofdstuk 2). Bossen komen meer voor, maar ook bossen zijn niet gelijkmatig verspreid over Nederland. Dit betekent dat ruim 7,5 miljoen mensen niet binnen tien minuten fietsen bossen kunnen bereiken. Het merendeel van deze mensen woont in West-Nederland. Opvallend is dat bijna zeven miljoen Nederlanders geen stadsdeelpark kunnen bereiken binnen tien minuten fietsen. Ook nu komt dit uiteraard omdat er geen stadsdeelparken zijn, maar bijvoorbeeld wel een bos. Stadsdeelparken komen voornamelijk in de grote steden voor. Wanneer naar de negen Randstadgemeenten⁵ wordt gekeken, dan blijkt dat bijna 90.000 inwoners niet binnen tien minuten een stadsdeelpark van minimaal 30 ha kan bereiken.

⁵ Amsterdam, Dordrecht, Haarlem, Leiden, Rotterdam, Den Haag, Schiedam, Utrecht, Zaanstad

Figuur 11

Aantal inwoners per gemeente dat niet binnen tien0 minuten fietsen een agrarisch gebied (links) of natuurlijk gebied (rechts) van minimaal 50 ha kan bereiken

De inwoners van 227 (51% van alle) gemeenten kunnen een agrarisch gebied binnen tien0 minuten fietsen bereiken (zie bijlage 1). De inwoners van 112 (25% van alle) gemeenten kunnen een natuurlijk gebied binnen tien minuten fietsen bereiken. De inwoners van 82 (18,5% van alle) gemeenten kunnen zowel een agrarisch gebied als een natuurlijk gebied binnen tien minuten fietsen bereiken.

6.4 Conclusie

De uitkomsten van de beleidsopgave voor de bereikbaarheid van het groen zijn realistischer als niet elk snippertje groen wordt meegenomen in de berekening, maar er een ondergrens aan het groen wordt gesteld. Deze ondergrens van 50 ha voor bos- en natuurgebieden en 30 ha voor parken is gekozen op basis van daadwerkelijk recreatief gedrag. Dan blijkt dat een zeer klein aantal Nederlanders (3.319) het groen niet binnen tien minuten fietsen kan bereiken. Uitgesplitst naar type gebied blijkt dat bijna 1,5 miljoen Nederlanders (9%) het agrarisch gebied en 1,7 miljoen Nederlanders (10%) natuurlijke gebieden niet met deze norm kunnen bereiken. Verwacht wordt dat dit door uitdijende steden in de toekomst nog groter kan worden.

7 Conclusies en aanbevelingen

7.1 Conclusie

Voor de toekomst mag verwacht worden dat de vrijetijdsbehoefte zal toenemen omdat de vrije tijd onder druk komt te staan, door het langer doorwerken en allerlei verplichte activiteiten zoals (bij)scholing en zorg. Door concurrerende vrijetijdsbesteding zoals internetten, zal ook openluchtrecreatie onder druk komen te staan en mogelijk zal de totale omvang aan recreatie-activiteiten nog verder afnemen. Dit zou tot uiting moeten komen in de frequentie, want men onderneemt steeds meer diverse activiteiten. Men onderneemt meer andere activiteiten dan alleen wandelen en fietsen. Het aantal recreatie-activiteiten die in bos- en natuurgebieden zijn ondernomen is sinds 2004 afgenomen. Ook het aantal activiteiten in recreatiegebieden nam af. Deze beweging zien we ook in het agrarisch gebied, maar hersteld zich enigszins. Het aantal activiteiten in stadsparken blijft door de jaren stabiel. Desalniettemin zal het gebruik van bos- en natuurgebieden toenemen. De belangrijkste redenen hiervoor zijn de bevolkingsgroei en de vergrijzing. Het zijn vooral de ouderen die veel fietsen en wandelen en er graag 'even tussen uit' willen in een groene omgeving. Doordat de omvang van de groep ouderen de komende jaren toeneemt, zal ook het bezoek aan bos- en natuurgebieden toenemen. Het aantal ha recreatiegebied en bos en natuurgebieden is echter licht gedaald.

Daartegenover staat dat de multiculturele samenleving van Nederland een negatieve invloed zal kunnen hebben op het bos- en natuurbezoek. Verwacht mag worden dat het parkbezoek wel zal stijgen. Jongere allochtonen gaan evenals hun autochtone leeftijdsgenoten minder vaak wandelen en fietsen in bos- en natuurgebieden. Het is de vraag of de jongere allochtonen dit wel gaan doen naarmate ze ouder worden. Dit recreatiegedrag hebben ze meestal niet meegekregen van hun ouders, in tegenstelling tot hun autochtone leeftijdsgenoten. Daar komt bij dat veel allochtonen in de grote steden wonen waar een tekort geconstateerd is aan bos- en natuurgebieden. Dit alles maakt dat deze (in omvang groeiende) groep een negatief effect kan hebben op de deelnamepercentage aan wandelen en fietsen in bos- en natuurgebieden, maar ook op het draagvlak voor natuur. Het effect van de vergrijzing op bos- en natuurbezoek is echter vele malen groter.

Uit het recreatieve gebruik blijkt dat de gehanteerde opvangcapaciteit per type gebied opnieuw bekeken moet worden. De opvangcapaciteit gaat teveel uit van een landelijk norm en een gemiddelde recreant die niet bestaat. De opvangcapaciteit heeft veel te maken met de druktebeleving. Uit het literatuuronderzoek blijkt dat het meten van druktebeleving een complex geheel is. Verschillende onderzoekers stellen dat druktebeleving tenminste in drie dimensies kan worden onderverdeeld. Daarbij gaat het in zijn algemeenheid om de persoonlijke, sociale en fysieke dimensie. Persoonlijke factoren die van invloed zijn op druktebeleving zijn persoonlijkheid, verwachting en voorkeur, en gewenning en ervaring. Sociale factoren zijn te verdelen in gedrag van anderen en gelijkheid en herkenbaarheid. Fysieke factoren die van invloed zijn op druktebeleving kunnen o.a. worden gerangschikt onder: inrichting, informatieverstrekking en schaalniveau. Ook temperatuur blijkt een factor te zijn die een rol kan spelen. Eén druktenorm voldoet niet, gezien het feit dat mensen met verschillende motieven gaan recreëren. Bij deze verschillende motieven lijkt een verschillende druktebeleving te horen. Dus ook daar moet rekening mee worden gehouden.

Wanneer naar de motieven wordt gekeken waarmee de laatste activiteit is uitgevoerd, dan blijkt dat het motief Gezelligheid vaak het meest genoemd is. Alleen bij de meer sportieve recreatie-activiteiten wordt het motief Uitdaging het meest genoemd. Bij volkstuinieren scoort het motief Opgaan het hoogste en bij vissen het motief Tussen uit. Desalniettemin wordt elke recreatie-activiteit met een combinatie van motieven uitgevoerd. In de meeste gevallen is er echter wel een hoofdmotief. Alleen bij de activiteiten volkstuinieren, vissen en wandelsport is er geen hoofdmotief dat meer dan 50% scoort. De wandelsport wordt gemiddeld met de

meeste motieven uitgevoerd, namelijk 2,5 motieven. De meer sportieve activiteiten zitten daar met gemiddeld 1,9 motieven onder. De overige activiteiten worden met gemiddeld 2,2 motieven ondernomen.

Het samen met elkaar (met familie of vrienden uit een sociaal netwerk) zal belangrijker worden in het ondernemen van recreatie-activiteiten. Dit betekent dat verwacht mag worden dat het motief Gezelligheid in de toekomst aan belang gaat toenemen. Als gevolg van een ouder wordende bevolking mag tevens verwacht worden dat de motieven Tussen uit en Interesse ook iets aan belang zullen toenemen. Dit zal ten koste gaan van vooral het motief Opgaan en iets minder van het motief Uitdaging. Mogelijk gaat dit laatste motief zelfs aan belang toenemen als gevolg van de aandacht voor gezondheid.

Het type gebied dat gekozen is, is per motief en activiteit zeer verschillend. Dit betekent dat men van een divers aanbod gebruik maakt. Dicht bij huis, zoals de eigen wijk, stadspark en agrarisch gebied zijn belangrijk voor recreatie-activiteiten als wandelen(sport) en vissen waarbij men er even Tussen uit is. Iets verder van huis, zoals agrarische gebieden, rivier en plassen, duinen en bossen zijn belangrijk voor recreatie-activiteiten waarbij Gezelligheid een belangrijke rol speelt, zoals wandelen(sport), fietsen, varen, vissen en wielrennen. Bij de motieven Interesse en Opgaan zijn niet veel relaties met bepaalde type gebieden. Bij Interesse is er soms een negatieve relatie met de eigen wijk. Men onderneemt niet vaak recreatie-activiteiten in de eigen wijk met dit motief. Bos- en natuurgebieden hebben soms een positieve relatie met het motief Opgaan. Vooral bij wandelen is deze relatie zichtbaar. Recreatie-activiteiten met het motief Uitdaging vinden vooral plaats in parken, bossen en agrarische gebieden.

Deze gebieden moeten wel bereikbaar zijn om ze recreatief te gebruiken. Het blijkt dat een zeer klein aantal Nederlanders (3.319) het groen niet binnen tien minuten fietsen kan bereiken. Uitgesplitst naar type gebied blijkt dat bijna 1,5 miljoen Nederlanders (9%) het agrarisch gebied en 1,7 miljoen Nederlanders (10%) natuurlijke gebieden niet met deze norm kunnen bereiken.

7.2 Aanbevelingen

Onderzocht kan worden of de frequentie aan activiteiten een belangrijke reden is voor de afname van de totale omvang aan recreatie-activiteiten.

Het tekort aan recreatieruimte zou opnieuw berekend moeten worden met andere, meer op het daadwerkelijk recreatief gedrag van de Nederlanders, toegespitste opvangcapaciteiten. Dit pleit ervoor om model AVANAR provinciaal of wellicht regionaal uit te werken met verschillende 'normen' voor opvangcapaciteit per motief waarmee recreanten recreëren. Maar er moet dan wel eerst onderzocht worden of er een 'norm' per motief kan worden opgesteld.

Door de ontwikkelingen in de vrije tijd zal de overheid groen in en om de stad moeten blijven ontwikkelen en ruimte bieden aan verschillende vormen van recreatie. Dit betekent doorgaan met 16.000 ha groen erbij en meer goed ontsloten kleinschalig landschap. Daarbij is de kwaliteit van groen erg belangrijk en zal moeten aansluiten op de motieven waarmee recreanten gaan recreëren. Groengebieden zullen op bepaalde plaatsen 'Gezelliger' moeten worden ingericht. De overheid kan dit stimuleren door niet alleen subsidie voor bijvoorbeeld het aanleggen van boerenwandelpaden te geven, maar ook voor de aankleding van een wandelpad met bijvoorbeeld kleinschalige landschapselementen. Particulieren zouden kunnen investeren in terrasjes en agrarische verkooppunten.

De beleidsopgave van de toekomst is om in te spelen op de diversiteit van de vraag en afwisseling in het aanbod te creëren. Meer studie is echter nodig om de verdeling en inrichting en beheer van het type groen te kunnen koppelen aan de omvang van de motieven.

Om de bereikbaarheid van de verschillende type groen te behouden en verder te ontwikkelen, zou er per stedelijk gebied een bereikbaarheidsprofiel moeten worden ontwikkeld. In deze profielen zouden groene aorta's moeten worden gecreëerd die via groene aderen verder vertakt zijn met diverse type groene gebieden. Deze (slag)aderen moeten planologisch worden beschermd, zodat bij uitdijende steden het groen bereikbaar blijft.

Literatuur

Agricola, H.J., A.J. Strien, J.A. van Boone, M.A. Dolman, C.M. Goossen, S.M.G. de Vries, N.Y. van der Wulp, L.M.G. Groenmeijer, W.F. Lukey en R.J. van Til, 2009. Achtergronddocument Nulmeting Effectindicatoren Monitor Agenda Vitaal Platteland Wageningen : Wettelijke Onderzoekstaken Natuur & Milieu, Werkdocument / Wettelijke Onderzoekstaken Natuur & Milieu 131.

Aiello, J.R., Y.M. Epstein en R.A. Karlin, 1975. Field experimental reserach on human crowding. Paper presented at the annual meetings of the American Psychological Association, New York.

Aiello, J.R., G. Nicosia en D.E. Thompson, 1979. Physiological, social and behavioral consequences of crowding on children and adolescents. *Child Development*, 50, 195-202.

Andereck, K.L. en R.H. Becker, 1993. Perceptions of carry-over crowding in recreation environments. *Leisure Sciences*, 15, 25-35.

Arnberger, A. en W. Haider, 2005. Social effects on crowding preferences of urban forest visitors. *Urban Forestry & Urban Greening* 3: 125-136.

Arnberger, A, en C. Mann, 2008. Crowding in European forests: a review of recent research and implications for forest management and policy. *Forestry*, Vol. 81. No. 4: 559- 571.

Berg, A.E. van den, 2007. Innerlijke versus uiterlijke ruimte: een filosofisch-psychologische onderbouwing. Innovatienetwerk. Utrecht.

Bryon, J. en B. Neuts, 2009. Crowding en de toeristische belevingswaarde in een stedelijke omgeving. In: *Vrijetijdsstudies*, jaargang 27, nummer 1. blz 23-38.

CBS/NRIT, 2003. Dagrecreatie 1990/1991, 1995/1996, 2002/2003. Staatsuitgeverij, Den Haag.

CBS, 2008. POLS. Staatsuitgeverij, Den Haag
ContinuVrijeTijdsOnderzoek 2006-2007, 2007. Stichting CVTO, Amsterdam.

ContinuVrijeTijdsOnderzoek 2008-2009, 2009. Stichting CVTO, Amsterdam.

Elands, B.H.M., R.B.M. van Marwijk, R. Jochem, R. Pouwels en T.A. de Boer, 2005. Natuur in Nederland: recreatie en biodiversiteit in balans Wageningen: Alterra, (Alterra-rapport 1220).

Fisher, J. en A. Baum, 1980. Situational and arousal based messages and the reduction of crowding stress. *Journal of Applied Social Psychology*, 10, 191-201.

Fredman, P. en L. Hörnsten, 2004. Perceived crowding and visitor satisfaction in Fulufjäll National Park, Sweden. In I. Camarda, M.J. Manfredo, F. Mulas, and Teel, T.L. (eds) *Global Challenges of Parks and Protected Area Management*. Carlo Delfino Editore, Sassari, Italy.

Gifford, Robert, 2007. *Environmental psychology; Principles and Practise*. 4th ed. 600p.

- Goossen, C.M. en T.A. de Boer, 2007. Recreatiemotieven en belevingssferen in een recreatief landschap : literatuuronderzoek. Wageningen, Alterra-rapport 1692: 78p.
- Goossen, C.M., 2009. Monitoring recreatiegedrag van Nederlanders in landelijke gebieden, Jaar 2006/2007, Werkdocument 146, Wettelijke Onderzoekstaken Natuur en Milieu, Wageningen.
- Gramann, J.H., 1982. To a behavioral theory of crowding in outdoor recreation: an evaluation and synthesis of research. *Leisure Sciences*, 1982, no. 2.
- Heberlein, T.A. en J.J. Vaske, 1977. Crowding and Visitor Conflict on the Bois Brule River (Report WISC WRC 77-04) Madison, WI: University of Wisconsin Water Resource Center.
- Henkens, R.J.H.G., 1998. Ecologische capaciteit natuurdoeltypen I. Methode voor bepaling effect recreatie op broedvogels. IBN-Rapport 363. 115p.
- Henkens, R.J.H.G., R. Jochem, D.A. Jonkers, J.G. de Molenaar, R. Pouwels, M.J.S.M. Reijnen, P.A.M. Visschedijk en S. de Vries, 2003. Verkenning van het effect van recreatie op broedvogels : literatuurstudie en koppeling modellen FORVISITS en LARCH. Wageningen : Natuurplanbureau, (Werkdocument 2003/29)
- Henkens, R.J.H.G., S. de Vries, R. Jochem, R. Pouwels en M.J.S.M. Reijnen, 2005. Effect van recreatie op broedvogels op landelijk niveau, Ontwikkeling van het recreatiemodel FORVISITS 2,0 en koppeling met LARCH 4,1, Rapport 4, WOT, Wageningen.
- Kamal, P. en I.D. Gupta, 1988. Feeling of crowding and psychiatric disorders. *Indian Journal of Psychiatry*, 30: 85-89.
- Krijgsveld, K.L., R.R. Smits en J. van der Winden, 2008. Verstoringsgevoeligheid van vogels. Update literatuurstudie naar de reacties van vogels op recreatie. Bureau Waardenburg. Rapport nr. 08-173.
- Krijgsveld, K.L., S.M.J. Lieshout, J. van der Winden en S. Dirksen, 2004. Verstoringsgevoeligheid van vogels. Literatuurstudie naar de reactie van vogels op recreatie. Bureau Waardenburg.
- Manning, Robert. E., William, A. Vallierre en B. Wang, 1999. Crowding norms: Alternative Measurement Approaches. *Leisure sciences*, 21: 97-115.
- Manning, R.E., 1985. Crowding norms in backcountry settings: A review and synthesis. *Journal of leisure Research*, 17, 75-89.
- Ministerie van LNV, 2009. Genieten van buiten. Brief aan de Tweede kamer 29-6-2009.
- Montano, D. en J. Adamopoulos, 1984. The perception of crowding in interpersonal situations: Affective and behavioral responses. *Environment and behavior* 16: 643-666.
- McConnell, K.E., 1977. Congestion and willingness to pay: A study of beach use. *Land Economics*, 53, 185-195.
- Needham, M.D. en R.B. Rollins, 2005. Interest group standards for recreation and tourism impacts at ski areas in the summer. *Tourism Manage*, 26:1-13.

Needham, M.D., R.B. Rollins en C.J.B. Wood, 2004. Site-specific encounters, norms and crowding of summer visitors at Alpine ski areas. *Int. J. Tourism Res.* 6:421-437.

NRIT, Trendrapporten toerisme, recreatie en vrije tijd 2000-2007. NRIT, Breda.

NVM, 2009. Het economisch belang van leisure en de rol van leisure in gebiedsontwikkeling.

Raad voor het Landelijk Gebied, 2004. Ontspannen in het groen. Advies over de wijze waarop overheid, bedrijfsleven en maatschappelijke organisaties kunnen zorgen voor recreatie in de toekomst. Publicatie RLG 04/1.

Reijnen, M.J.S.M., 1995. Disturbance by car traffic as a threat to breeding birds in the Netherlands. Proefschrift aan de Rijksuniversiteit van Leiden.

Ruback, R.B. en J. Pandey, 1992. Very hot and really crowded: Quasi-experimental investigations of Indian 'tempos'. *Environment and behavior*, 24, 527-554.

Ruddell, E.J. en J.H. Gramann, 1994. Goal orientation, norms, and noise-induced conflict among recreation area users. *Leis. Sci.* 16:93-104.

Schaeffer, G.H en M.L. Patterson, 1980. Intimacy, arousal and small group crowding. *Journal of Personality and Social Psychology*, 57, 749-761.

Schreyer, R. en J. Roggenbuck, 1978. The influence of experience expectations on crowding perceptions and socio-psychological carrying capacities. *Leisure Sciences*, 1, 373-394.

SCP, 2004-2007 Tijdbestedingsonderzoek.

Shelby, B, J.J. Vaske en M. Donnelly, 1996. Norms, standards, and natural resources. *Leisure sciences*, 18: 103-123.

Shelby, B en R. Colvin, 1982. Encounter measures in carrying capacity research: Actual, reported and diary contacts. *Journal of Leisure Research*, 14, 350-360.

Shelby, B., T.A. Heberlein, J.J. Vaske en G. Alfano, 1983. Expectations, preferences, and feeling crowded in recreation activities. *Leisure Sciences*, 6, 1-14.

Stewart WP, Cole DN, 2001. Number of encounters and experience quality in Grand Canyon Backcountry: consistently negative and weak relationships. *J. Leis. Res.* 33:102-120.

Sundstrom, E., 1978. Crowding as a sequential process: Review of research on the effects of population density on humans. In: I. Altman & J.F. Wohlwill (Eds.), *Environment and culture*. New York: Plenum.

Van der Aa, B, R. Berkers, 2008. Tekorten aan recreatiemogelijkheden: model of werkelijkheid. Kenniscentrum Recreatie, Den Haag.

Vaske, J.J. , M.P. Donnelly en X. Lehto, 2002. Visitor crowding and normative tolerances at congested areas of Rocky Mountain National Park. *Human Dimensions of Natural Resources Unit Report*, 50. Colorado State University, Fort Collins, CO.

Vaske, J.J., M.P. Donnelly en J.P. Petruzzi, 1996. Country of origin, encounter norms, and crowding in a frontcountry setting. *Leisure Sciences* 18:161–176.

Vaske, J.J., A.R. Graefe. en A. Dempster, 1982. Social and environmental influences on perceived crowding. In: *Proceedings of the wilderness psychology group conference* (pp. 211-227). Morgantown, WV: West Virginia University.

Verkeerskunde, 2004. Nederland telt steeds meer mobiele ouderen. *Verkeerskunde* nr. 1, p. 36, 6 p.

Vries, S. de, M. Hoogerwerf en W.J. de Regt, 2004. AVANAR: een ruimtelijk model voor het berekenen van vraag-aanbodverhoudingen voor recreatieve activiteiten. *Basisdocumentatie gevoeligheidsanalyses*. Alterra-rapport 1094. 87p.

VRM, 2008. 2020 - 2040, De 6 ruimtelijke opgaven.

Webb, B., S. Worchel, L. Riechers en W. Wayne, 1986. The influence of categorization on perceptions of crowding. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 12, 539-546.

Williams, D.R., J.W. Roggenbuck en S.P. Bange, 1991. The effect of norm-encounter compatibility on crowding perceptions, experience, and behavior in river recreation settings. *Journal of Leisure research*, 23, 154-172.

Womble, P. en S. Studebaker, 1981. Crowding in a national park campground: Katmai National Monument in Alaska. *Environment and Behavior*, 13, 557-573.

Young, J.M., D.R. Williams en J.W. Roggenbuck, 1991. The role of involvement in identifying users' preferences for social standards in the Cohutta Wilderness. In *Proceedings: 1990 South-eastern Recreation Research Conference* (Vol. 12) (General Technical Report SE-67). Athens Georgia: USDA Forest Service, Southeastern Forest Experiment Station.

Bijlage 1 Bereikbaarheid groengebieden per gemeente

In onderstaande tabel staat per gemeente het aantal inwoners dat niet binnen tien minuten (twee km hemelsbreed) een type groengebied (minimaal 30 ha voor een park, overig minimaal 50 ha) kan bereiken.

Gemeente	Agrarisch gebied	Natuurlijk gebied					Totaal	Groen
		bos	droog	nat	recreatie	park		
Aa en Hunze	0	3194	25691	20297	26239	26239	3151	0
Aalburg	0	13003	13549	13549	13549	11918	11234	0
Aalsmeer	0	23656	24917	24917	16552	9389	7662	0
Aalten	0	20007	27869	27869	27869	27869	20007	0
Abcoude	0	8655	8497	8715	8715	2359	34	0
Achtkarspelen	0	26833	28216	28233	28233	28233	21935	0
Alblasserdam	0	7304	53	19127	19122	310	0	0
Albrandswaard	0	697	19933	19933	19933	5719	0	0
Alkemade	0	11614	11099	11614	11614	11460	10935	0
Alkmaar	0	52227	79229	91767	75993	2081	9	0
Almelo	0	11430	71705	71705	71705	20623	127	0
Almere	62564	0	125524	160156	171831	1383	0	0
Alphen a.d Rijn	0	71574	71422	71574	71574	1915	1732	0
Alphen-Chaam	0	38	9854	9854	9854	9854	38	0
Ameland	0	2215	2285	0	4160	4160	0	0
Amersfoort	512	75709	145101	138882	145101	28239	3656	0
Amstelveen	2819	20312	77678	77678	49880	129	118	0
Amsterdam	447515	617209	674591	710162	621308	2655	208	0
Andijk	0	7304	7304	7304	7162	7295	3768	0
Anna Paulowna	0	14373	14373	14373	14373	13409	1699	0
Apeldoorn	16195	22712	146893	143274	146893	23450	704	0
Appingedam	0	12977	12963	13073	13073	4246	131	0
Arcen en Velden	0	0	9569	9547	9569	9569	0	0
Arnhem	53	46540	131402	125155	112072	711	0	0
Assen	0	1132	66389	60996	67107	4166	11	0

Gemeente	Agrarisch gebied	Natuurlijk gebied					Totaal	
		bos	droog	nat	recreatie	park	Totaal	Groen
Asten	0	1016	16765	17262	17262	17262	2	0
Baarle-Nassau	0	262	5244	5244	5244	5244	240	0
Baarn	0	89	25227	25189	25227	644	61	0
Barendrecht	0	33736	51714	51714	51714	9618	24	0
Barneveld	0	4529	48455	40470	48455	48455	4367	0
Bedum	0	9522	10674	10674	10674	9322	9312	0
Beek	0	10158	17058	17058	17058	6481	698	0
Beemster	0	8209	8209	8209	8209	5634	5606	0
Beesel	0	9	13848	13848	13848	13848	9	0
Bellingwedde	0	233	9543	9543	9543	9527	165	0
Bennebroek	0	0	5317	3729	5317	5257	0	0
Bergambacht	0	5218	5890	5907	5907	5907	5137	0
Bergeijk	0	39	18166	18042	18170	18170	39	0
Bergen (L)	0	1899	14573	5449	14573	14573	1899	0
Bergen (NH)	544	2801	32668	3127	32674	32586	0	0
Bergen op Zoom	0	9112	27199	65903	65903	4668	210	0
Berkelland	0	12376	42618	42698	42712	42712	3956	0
Bernheze	0	413	30583	24924	30583	20263	337	0
Bernisse	0	13486	13611	13611	7864	12514	1115	0
Best	0	0	30807	11099	30807	30340	0	0
Beuningen	0	26946	27452	27452	27448	2810	75	0
Beverwijk	1514	7550	38390	28881	37874	2263	0	0
Binnenmaas	0	27304	31508	31557	31557	20749	11188	0
Bladel	0	1219	19133	18302	19341	19341	338	0
Blaricum	0	0	9481	4661	9481	924	0	0
Bloemendaal	38	32	16433	0	16433	9086	0	0
Boarnsterhim	0	20957	18858	20978	20978	20978	18853	0
Bodegraven	0	20631	20248	20631	8392	20631	6810	0
Boekel	0	2260	10038	10038	10038	10038	2260	0
Bolsward	0	10519	10519	10519	10519	10519	10519	0
Borger-Odoorn	0	7046	26468	20842	26632	26632	2828	0

Gemeente	Agrarisch gebied	Natuurlijk gebied					Totaal	
		bos	droog	nat	recreatie	park	Totaal	Groen
Borne	0	58	20480	20480	20480	20442	21	0
Borsele	0	22484	23333	24391	24391	24303	21315	0
Boskoop	0	16322	16322	16322	16322	2279	2279	0
Boxmeer	0	1366	28074	28074	28074	28074	1244	0
Boxtel	0	624	29332	27389	29332	29332	0	0
Breda	1303	41203	169771	169771	169771	66700	9653	0
Breukelen	0	16131	15489	16131	16131	14950	4036	0
Brielle	0	16511	16611	16611	2362	3485	210	0
Bronckhorst	0	14246	34655	34655	34655	33327	14150	0
Brummen	12	361	21007	20978	21007	20876	165	0
Brunssum	4	3203	31068	19774	31068	403	0	0
Bunnik	0	85	14282	14282	14282	12566	50	0
Bunschoten	0	12443	20471	20471	20471	20471	6973	0
Buren	0	23612	25122	25026	19288	24303	16206	0
Bussum	0	0	27460	4320	32812	20009	0	0
Capelle a.d IJssel	181	68930	68930	68930	63689	0	0	0
Castricum	8	13435	36472	22413	36472	5786	5535	0
Coevorden	0	25508	37663	37503	37685	19512	6824	0
Cranendonck	0	0	20496	14428	22188	22188	0	0
Cromstrijen	0	12440	12447	12447	12447	12447	12430	0
Cuijk	0	4916	24993	24993	24993	24993	1659	0
Culemborg	0	11884	27572	27572	27572	518	86	0
Dalfsen	0	11557	27984	27425	27984	27984	11291	0
Dantumadeel	0	16452	11790	20620	20620	19939	7464	0
De Bilt	0	129	41795	43018	43051	29932	0	0
De Marne	314	11343	9412	11406	12008	12008	9324	0
De Ronde Venen	0	33361	33030	33361	33361	31810	30323	0
De Wolden	0	7505	23177	22447	23767	23701	5714	0
Delft	0	30610	77990	77990	77990	1039	0	0
Delfzijl	0	22898	25070	25953	25953	7622	1433	0
Den Helder	1088	58264	58264	22817	58264	590	42	0

Gemeente	Agrarisch gebied	Natuurlijk gebied					Totaal	
		bos	droog	nat	recreatie	park	Totaal	Groen
Deurne	0	1737	33091	29882	34549	34432	1232	0
Deventer	0	20829	96753	96753	96753	11664	0	0
Diemen	529	1628	24223	24293	24293	0	0	0
Dinkelland	0	1296	27804	27792	27804	25725	1028	0
Dirksland	0	9079	9069	6155	9085	9085	5464	0
Doesburg	0	10310	11140	11140	11140	75	28	0
Doetinchem	0	7248	57870	57870	57870	10920	29	0
Dongen	0	12905	27657	27657	27657	27657	3317	0
Dongeradeel	0	26325	22921	26325	26325	12399	8421	0
Dordrecht	26076	78235	100978	119135	119135	151	0	0
Drechterland	0	20081	20081	20081	20081	19469	19469	0
Drimmelen	0	21258	26868	28459	28459	28459	19982	0
Dronten	0	939	34701	34017	34660	12908	468	0
Druten	0	4338	19205	19205	19194	19205	1537	0
Duiven	0	24723	23233	24723	24670	479	16	0
Echt-Susteren	0	3359	31851	31851	31851	31851	3359	0
Edam-Volendam	0	30810	31178	31178	31178	4	0	0
Ede	32	12353	105300	87473	105300	26391	2229	0
Eemnes	0	125	9913	7249	9913	9790	83	0
Eemsmond	0	17987	17809	17987	17987	17987	17809	0
Eersel	0	0	17416	16993	17536	17531	0	0
Eijsden	0	3624	11462	11462	7473	11462	2307	0
Eindhoven	25531	13727	185915	167968	185915	1781	0	0
Elburg	26	6639	23641	16253	23641	23641	1856	0
Emmen	0	20483	107121	102289	108089	44532	15883	0
Enkhuizen	0	19077	19077	19077	4519	91	88	0
Enschede	0	28784	144802	140698	144802	29213	500	0
Epe	16	3462	33827	28498	34599	34599	2204	0
Ermelo	962	0	23557	3843	22257	23246	0	0
Etten-Leur	0	34515	38292	38292	38292	10602	8964	0
Ferwerderadiel	0	9837	8476	9837	9837	9837	8458	0

Gemeente	Agrarisch gebied	Natuurlijk gebied					Totaal	
		bos	droog	nat	recreatie	park	Totaal	Groen
Franekeradeel	0	21697	21697	21697	21697	7532	7532	0
Gaasterlan-Sleat	0	1967	8438	11621	11621	11621	456	0
Geertruidenberg	0	16943	4644	22141	22141	291	254	0
Geldermalsen	0	24019	28353	28942	28942	28942	23821	0
Geldrop-Mierlo	0	439	25481	21487	38104	38104	0	0
Gemert-Bakel	0	950	28216	28038	28216	28118	950	0
Gennep	0	365	16995	16995	16995	16995	325	0
Giessenlanden	0	15463	14379	15523	15523	12697	8862	0
Gilze En Rijen	0	59	24594	24594	24594	24530	21	0
Goedereede	0	5626	8887	0	12780	12780	0	0
Goes	0	31957	37936	37994	37996	4798	2093	0
Goirle	0	0	22954	7450	16965	5330	0	0
Gorinchem	0	26245	12701	33054	33054	24	24	0
Gouda	0	72926	72926	72926	72926	628	450	0
Graafstroom	0	7568	10871	10875	10875	8694	7568	0
Graft-De Rijk	0	5039	5039	5039	5039	5039	5039	0
Grave	0	4337	13212	13212	13212	1518	15	0
Groesbeek	0	1075	17862	17862	17862	16985	1075	0
Groningen	10679	122703	154710	154714	128783	916	209	0
Grootegast	0	12445	13120	13120	13120	13120	12134	0
Gulpen-Wittem	0	1691	15260	15260	15260	15260	1691	0
Haaksbergen	0	4907	26312	15353	27057	27057	4903	0
Haaren	0	142	13669	13082	13669	13669	142	0
Haarlem	0	61645	143588	117436	120323	14318	0	0
Haarlemmerliede	0	355	3229	5577	460	3412	0	0
Haarlemmermeer	0	128343	143940	147613	76463	20487	2580	0
Halderberge	0	20018	30607	30607	30607	30607	16363	0
Hardenberg	0	34415	57484	56075	59765	59765	33354	0
Harderwijk	12	641	36371	18475	26521	6731	0	0
Hardinxveld-Giessendam	0	14801	59	19470	19470	19435	56	0
Haren	0	10774	9079	20005	17514	19390	0	0

Gemeente	Agrarisch gebied	Natuurlijk gebied					Totaal	
		bos	droog	nat	recreatie	park	Totaal	Groen
Harenkarspel	0	13927	14302	14392	14280	14392	13911	0
Harlingen	0	15842	15842	15842	15842	15842	15842	0
Hattem	0	205	13217	10694	13217	7770	4	0
Heemskerk	0	6118	36954	32001	36954	60	0	0
Heemstede	0	360	27148	20831	27133	3371	0	0
Heerde	11	1228	17665	14793	17665	17665	1151	0
Heerenveen	0	13351	42881	42974	43530	14335	1511	0
Heerhugowaard	0	5787	51150	51150	51150	31863	2457	0
Heerlen	0	9934	89969	65867	89969	65	0	0
Heeze-Leende	0	0	10151	4371	14908	14908	0	0
Heiloo	0	976	22029	21957	22029	20629	0	0
Helden	0	0	20015	19766	20015	20015	0	0
Hellendoorn	0	1667	22271	20022	35449	11496	1061	0
Hellevoetsluis	0	37316	39213	38796	39213	1669	1490	0
Helmond	0	2548	86560	86560	86560	10110	0	0
Hendrik-Ido-Ambacht	0	26790	26997	26997	26997	0	0	0
Hengelo (Ov)	0	23765	84370	84370	84370	30806	0	0
Het Bildt	0	10940	10164	10940	10940	10940	10086	0
Heumen	0	575	16680	16680	16672	14617	0	0
Heusden	0	4069	47022	46797	47022	28115	2436	0
Hillegom	0	18905	21857	20293	21539	21857	10759	0
Hilvarenbeek	0	0	16134	15047	15726	16120	0	0
Hilversum	26186	0	72636	6017	81406	80465	0	0
Hof Van Twente	0	326	35355	34710	35355	27945	299	0
Hoogeveen	0	13425	54436	52157	54587	13786	90	0
Hoogezand-Sappemeer	0	13202	28632	35204	35204	13170	2237	0
Hoorn	77	66668	66668	66668	66668	12160	4048	0
Horst a.d Maas	0	113	29306	28869	30188	30183	84	0
Houten	0	19093	48567	48567	48567	3134	2935	0
Huizen	0	5981	39624	31557	46325	992	0	0
Hulst	0	11017	27362	31530	31530	13503	7027	0

Gemeente	Agrarisch gebied	Natuurlijk gebied					Totaal	
		bos	droog	nat	recreatie	park	Totaal	Groen
IJsselstein	0	32639	32639	32639	32639	3976	2914	0
Jacobswoude	0	11802	7225	11802	11802	9148	2896	0
Kampen	0	52209	13007	52497	52589	9840	2030	0
Kapelle	0	12141	7754	12141	12141	12094	7707	0
Katwijk	2862	64699	64722	5069	64722	1096	0	0
Kerkrade	0	528	49487	49487	49487	239	0	0
Kessel	0	0	4011	4011	4011	4011	0	0
Koggenland	0	20704	21772	21772	21772	21772	17845	0
Kollumerland Ca	0	13223	13211	13691	13691	13691	8721	0
Korendijk	0	9405	11532	11590	11590	8203	2495	0
Krimpen Aan Den IJssel	0	30728	30709	30728	6556	0	0	0
Laarbeek	0	4560	23515	23515	23515	20689	4549	0
Landerd	0	47	15578	15318	15578	15500	47	0
Landgraaf	0	760	40647	32962	40647	5649	355	0
Landsmeer	0	10860	54	11154	551	3123	0	0
Langedijk	0	27248	27001	27572	20291	20725	16734	0
Lansingerland	0	35134	51247	51247	31806	38260	17317	0
Laren	132	0	10943	0	10943	10943	0	0
Leek	0	9573	18788	18581	18788	18788	3701	0
Leerdam	0	4606	18139	22097	22097	22097	239	0
Leeuwarden	0	40184	82314	85485	75061	85485	11047	0
Leeuwarderadeel	0	9914	10254	10254	10254	10254	9914	0
Leiden	2	90348	99341	99341	94383	0	0	0
Leiderdorp	0	27104	27104	27104	35	17	0	0
Leidschendam-Voorburg	966	32903	79493	79493	77515	946	0	0
Lelystad	256	7589	67532	72423	64603	978	32	0
Lemsterland	0	13857	13773	13945	13945	13945	13690	0
Leudal	0	4825	37325	37420	33640	37420	4307	0
Leusden	11	1175	28385	28175	28385	16898	14	0
Liesveld	0	10029	6242	10029	10029	10029	6233	0
Lingewaal	0	2175	5580	10935	10935	10124	2168	0

Gemeente	Agrarisch gebied	Natuurlijk gebied					Totaal	
		bos	droog	nat	recreatie	park	Totaal	Groen
Lingewaard	0	28551	46696	46830	46830	28999	4848	0
Lisse	0	3704	23432	23306	6860	23432	486	0
Lith	0	6889	6889	6889	6751	6726	6588	0
Littenseradiel	0	11847	11847	11847	11847	11847	11847	0
Lochem	0	86	35152	35152	35152	34636	69	0
Loenen	0	2280	8987	9066	9066	9064	245	0
Loon Op Zand	0	925	24975	17719	7218	24961	660	0
Lopik	0	13346	6248	14210	14210	14165	5826	0
Loppersum	0	9970	10881	10910	10910	10910	8791	0
Losser	0	7499	23548	23420	23548	23178	7495	0
Maarssen	0	28674	26911	35422	35422	3316	0	0
Maasbree	0	0	13630	13630	13630	13586	0	0
Maasdonk	0	306	10220	10220	10220	8726	285	0
Maasdriel	0	22678	22830	22830	22830	22783	21344	0
Maasgouw	0	7880	25022	25022	21717	25022	2550	0
Maassluis	0	12719	16898	33039	33039	6494	0	0
Maastricht	0	54850	102287	102287	97921	10716	428	0
Margraten	0	2201	13271	13271	13271	13266	2155	0
Marum	0	9242	9662	9627	9662	9662	9096	0
Medemblik	0	27467	27467	27467	27467	27467	27391	0
Meerlo-Wanssum	0	0	7515	7487	7515	7515	0	0
Meerssen	0	0	19116	19116	19116	17244	0	0
Meijel	0	0	4060	6051	6209	6209	0	0
Menaldumadeel	0	14635	14638	14638	14638	14638	14635	0
Menterwolde	0	3246	13102	13102	13102	9197	1828	0
Meppel	0	6934	28368	29680	29715	4504	3085	0
Middelburg	0	49303	51721	51709	51721	6037	2808	0
Middelharnis	0	19381	18152	19381	19381	19381	12792	0
Midden-Delfland	0	16049	11927	18547	18547	7132	425	0
Midden-Drenthe	0	1576	28638	21250	33945	33945	1381	0
Mill En Sint Hubert	0	0	10574	10574	10574	10574	0	0

Gemeente	Agrarisch gebied	Natuurlijk gebied					Totaal	Totaal Groen
		bos	droog	nat	recreatie	park		
Millingen Aan De Rijn	0	5410	6055	6055	6055	6055	46	0
Moerdijk	8	32172	40051	40025	40060	33619	20599	5
Montferland	0	14700	32644	32644	32644	32387	14646	0
Montfoort	0	9986	14000	14000	14000	14000	9922	0
Mook En Middelaar	0	0	7355	7355	7355	7355	0	0
Moordrecht	0	8092	8092	8092	8092	8059	7274	0
Muiden	0	3336	672	7107	3827	7105	0	0
Naarden	0	0	3438	17434	9934	139	0	0
Neder-Betuwe	0	21592	22719	16991	22719	22719	12250	0
Nederlek	0	14922	2505	16159	8413	10485	840	0
Nederweert	0	9291	16733	17827	17833	12597	4556	0
Neerijnen	0	7878	12585	12585	12585	8795	2485	0
Niedorp	0	10851	10851	10851	10851	10851	9639	0
Nieuwegein	0	58374	58886	58886	58886	14	9	0
Nieuwerkerk a.d. IJssel	0	21574	21574	21574	20000	9462	16	0
Nieuwkoop	0	29172	16480	29172	29172	26778	14018	0
Nieuw-Lekkerland	0	9447	362	9489	8073	8629	362	0
Nijkerk	0	6470	41133	40195	41124	40300	6461	0
Nijmegen	13225	55604	120355	138039	109667	5686	1925	0
Noord Beveland	0	7446	7893	6907	8228	8228	4433	0
Noordenveld	0	5207	30499	31284	31712	31639	4116	0
Noordoostpolder	0	16397	45357	45673	45825	20458	14952	0
Noordwijk	0	7909	28195	388	3846	27786	0	0
Noordwijkerhout	0	732	15550	8333	3688	15550	0	0
Nuenen Ca	0	0	23247	23247	23247	20668	0	0
Nunspeet	95	171	26697	17600	26697	26697	79	0
Nuth	0	848	16121	16121	16121	14724	833	0
Nyefurd	0	12665	8256	13001	13001	13001	5541	0
Oegstgeest	0	25042	25042	25025	25042	44	0	0
Oirschot	0	0	14597	12399	18007	18007	0	0
Oisterwijk	0	687	25699	24002	25665	25688	472	0

Gemeente	Agrarisch gebied	Natuurlijk gebied					Totaal	
		bos	droog	nat	recreatie	park	Totaal	Groen
Oldebroek	0	2601	24580	8266	24580	24580	2601	0
Oldenzaal	0	0	32244	32244	32244	332	0	0
Olst-Wijhe	0	1726	18846	18846	18846	18846	1696	0
Ommen	0	328	18889	15664	18889	6117	328	0
Onderbanken	0	2745	9063	9063	9063	8285	1694	0
Oost Gelre	0	20774	28823	28823	28823	28823	20774	0
Oosterhout	0	19358	54579	54579	54579	9375	5289	0
Oostflakkee	0	11756	5502	9061	11756	11756	2881	0
Ooststellingwerf	0	4860	23263	18748	25189	25189	3489	0
Oostzaan	0	9824	1528	9824	0	388	0	0
Opmeer	0	11735	11735	11735	11735	11735	11497	0
Opsterland	0	13735	30454	24086	30495	28734	11766	0
Oss	0	35634	77072	77068	74862	13824	5894	0
Oud-Beijerland	0	4686	27593	27593	27593	27593	4518	0
Oude IJsselstreek	0	10958	38437	38437	38437	38437	10958	0
Ouder-Amstel	1690	14171	13959	14171	14171	479	16	0
Ouderkerk	0	8627	8733	8733	4638	5217	2240	0
Oudewater	0	11004	11213	11213	11213	11213	10954	0
Overbetuwe	0	36605	46851	46851	46851	45530	18949	0
Papendrecht	0	6548	33642	33642	33642	0	0	0
Pekela	0	4021	13432	13432	13432	13432	4021	0
Pijnacker-Nootdorp	0	10889	48012	48012	48012	31919	10172	0
Purmerend	0	27701	84562	84726	84726	0	0	0
Putten	0	14	20167	16804	19575	20167	0	0
Raalte	0	2953	38162	36731	38162	38158	2953	0
Reeuwijk	0	13844	13854	13854	6193	4933	4304	0
Reiderland	0	824	2847	7589	7589	7501	647	0
Reimerswaal	0	22427	13901	22772	22772	22772	13720	0
Renkum	0	0	31112	17294	31112	19285	0	0
Renswoude	0	42	4649	4649	4649	4649	0	0
Reusel-De Mierden	0	0	11827	12963	13033	13033	0	0

Gemeente	Agrarisch gebied	Natuurlijk gebied					Totaal	
		bos	droog	nat	recreatie	park	Totaal	Groen
Rheden	0	65	44797	37209	35990	27243	18	0
Rhenen	0	88	19298	6367	19298	19298	78	0
Ridderkerk	0	49658	31834	49658	49093	28	0	0
Rijnwaarden	0	9655	7197	9655	9655	9655	633	0
Rijnwoude	0	19726	20335	20335	18424	12710	12049	0
Rijssen-Holten	0	8	40768	39215	40768	40768	8	0
Rijswijk	412	49286	51261	51261	51261	0	0	0
Roerdalen	21	0	21874	19683	21874	18174	0	0
Roermond	0	12697	54687	54687	28985	9489	0	0
Roosendaal	0	40255	78974	78974	78974	15284	6760	0
Rotterdam	262540	488720	571375	562815	510344	2932	10	2
Rozenburg	0	2413	14163	14163	10327	0	0	0
Rozendaal	0	0	1470	1400	1470	0	0	0
Rucphen	0	829	23141	22364	23141	23141	800	0
S Gravenhage	403798	203682	495422	328627	430033	2992	0	0
S Hertogenbosch	0	59178	130294	130294	130294	7854	290	0
Schagen	0	19941	19941	19941	19941	19941	19941	0
Scheemda	0	1424	14833	14973	14973	11849	1417	0
Schermer	0	4734	4994	4994	4994	4780	3705	0
Scherpenzeel	0	0	9737	9737	9737	9737	0	0
Schiedam	31678	79798	79834	79834	79834	0	0	0
Schiermonnikoog	0	0	205	0	1618	0	0	0
Schijndel	0	4320	20919	20919	20919	20919	4320	0
Schinnen	0	372	13408	13408	13408	10732	331	0
Schoonhoven	0	12282	577	12282	12282	12282	81	0
Schouwen-Duiveland	0	33933	27835	27111	41148	28620	4490	0
Sevenum	0	81	7832	7672	7921	7921	73	0
Simpelveld	0	2585	11767	11767	11767	11531	2585	0
Sint Anthonis	0	718	11813	8707	11813	11813	675	0
Sint-Michielsgestel	0	8692	28636	28636	28636	27522	4938	0
Sint-Oedenrode	0	12807	18897	18897	18897	18897	12784	0

Gemeente	Agrarisch gebied	Natuurlijk gebied					Totaal	
		bos	droog	nat	recreatie	park	Totaal	Groen
Sittard-Geleen	0	34965	96888	96888	96888	58768	5996	0
Skarsterlan	0	7008	24658	28508	28508	28340	4880	0
Sliedrecht	0	74	6912	23083	23083	20555	0	0
Slochteren	0	6236	13349	15882	15882	15587	1996	0
Sluis	0	25960	22519	20081	26039	26039	14124	0
Smallingerland	0	46490	49251	55597	55597	10606	8501	0
Sneek	0	34949	34949	34949	34949	28	28	0
Soest	9	7	43359	18132	43359	43359	7	0
Someren	0	4262	19333	19680	19680	19622	4251	0
Son En Breugel	0	0	14941	14941	14941	14430	0	0
Spijkenisse	0	8852	75656	75656	75656	2	0	0
Stadskanaal	0	4872	17885	34572	34572	34572	911	0
Staphorst	0	13513	16755	16138	17190	16847	12728	0
Stede Broec	0	22209	22209	22209	10365	2454	503	0
Steenbergen	0	15136	20865	24858	24858	24858	11095	0
Steenwijkerland	307	6290	21997	39074	44511	23906	1925	0
Stein	0	138	26741	26741	26741	4798	0	0
Strijen	0	9086	9661	9705	9705	9705	8988	0
Ten Boer	0	6131	7780	7780	7780	7265	6131	0
Terneuzen	0	49471	61893	61977	61977	35183	20732	0
Terschelling	0	6	2314	0	4586	4586	0	0
Texel	0	12173	15041	11377	16734	16734	9688	0
Teylingen	0	32456	33118	33118	30641	29313	7921	0
Tholen	0	26732	8424	26732	26732	26732	4144	0
Tiel	0	41563	41563	41563	41563	1035	699	0
Tilburg	18489	40636	196112	195956	193525	13889	2304	0
Tubbergen	0	5520	20668	20623	20822	20822	3901	0
Twenterand	0	11948	34273	34219	35270	35270	11902	0
Tynaarlo	0	3067	33577	34244	33469	34202	1080	0
Tytsjerksteradiel	0	20672	14550	31400	28647	31400	5620	0
Ubbergen	0	2558	7924	9512	9512	8528	110	0

Gemeente	Agrarisch gebied	Natuurlijk gebied					Totaal	
		bos	droog	nat	recreatie	park	Totaal	Groen
Uden	0	11348	38649	38649	38649	4680	604	0
Uitgeest	0	10738	12452	12452	12452	146	61	0
Uithoorn	0	27543	27543	27543	27543	441	441	0
Urk	0	92	21917	21917	21917	27	7	0
Utrecht	20861	149527	233401	233401	233401	18101	21	0
Utrechtse Heuvelrug	15	0	45285	37925	45148	27822	0	0
Vaals	0	0	10363	10363	10363	10363	0	0
Valkenburg a.d. Geul	0	0	16898	16898	16898	16878	0	0
Valkenswaard	0	0	26653	30285	30582	30582	0	0
Veendam	0	29612	29777	29777	29777	2711	2537	0
Veenendaal	0	16902	60976	60976	60976	60976	10087	0
Veere	0	12518	26904	10633	26904	25291	4596	0
Veghel	0	14289	39166	39166	39166	10010	224	0
Veldhoven	0	4104	43130	43130	43130	159	0	0
Velsen	22281	222	69047	16436	40786	353	0	0
Venlo	0	2404	91731	71502	91731	54654	0	0
Venray	0	8	38076	37711	38129	38129	8	0
Vianen	0	86	19397	19397	19397	11363	86	0
Vlaardingen	28	7521	43457	78531	78531	0	0	0
Vlagtwedde	0	1909	15872	15872	15872	15872	1134	0
Vlieland	1041	5	1036	0	1041	1041	0	0
Glilssingen	2885	43404	44636	15668	44636	41	4	0
Vlist	0	9930	9933	9933	9933	9790	9780	0
Voerendaal	0	8922	12665	12665	12665	8370	546	0
Voorschoten	0	4737	25696	25696	2073	0	0	0
Voorst	0	1884	23995	23995	21495	22995	1207	0
Vught	0	0	25901	25901	25901	4391	0	0
Waalre	0	0	15992	8981	15992	11722	0	0
Waalwijk	0	17129	46000	45215	43429	46000	12640	0
Waddinxveen	0	25815	25820	25820	25820	3605	268	0
Wageningen	0	6807	25650	25474	25650	25650	3820	0

Gemeente	Agrarisch gebied	Natuurlijk gebied					Totaal	Totaal Groen
		bos	droog	nat	recreatie	park		
Wassenaar	2	0	29166	4709	29166	25126	0	0
Waterland	0	15513	15269	17641	17641	17325	3949	0
Weert	0	6441	47998	47526	48005	8731	26	0
Weesp	0	5821	15855	17015	17015	13795	4497	0
Werkendam	0	24239	7469	28655	28655	23337	6282	0
Wervershoof	0	8214	8214	8214	8214	8214	1109	0
West Maas en Waal	0	18197	18380	18380	15735	17406	11614	0
Westerveld	0	178	16925	10475	18016	18016	68	0
Westervoort	0	16090	16090	16090	16090	0	0	0
Westland	31420	88042	113030	80608	104580	83722	43510	3312
Weststellingwerf	0	5774	8641	23273	23273	23259	731	0
Westvoorne	0	418	8335	1919	15186	16073	266	0
Wierden	0	5802	24084	24701	24806	21071	1215	0
Wieringen	0	6570	9072	9072	9072	9072	1010	0
Wieringermeer	0	12524	12704	12704	12704	12704	12232	0
Wijchen	0	2421	39264	39264	35379	5467	965	0
Wijdmeren	0	61	9799	18009	24876	24876	5	0
Wijk Bij Duurstede	0	5871	24099	24099	23324	2765	165	0
Winschoten	0	6123	20004	20004	20004	22	0	0
Winsum	0	15040	15015	15040	15040	15036	15007	0
Winterswijk	0	138	31110	31110	31110	31110	114	0
Woensdrecht	0	39	17163	19607	20439	20439	24	0
Woerden	0	28187	48938	50753	50753	50424	17391	0
Wormerland	0	16451	4074	16451	16373	15555	2915	0
Woudenberg	3	8	11751	11585	11751	11751	8	0
Woudrichem	0	6192	4777	15155	15155	11287	1634	0
Wunseradiel	0	12964	8505	12964	12964	12964	8487	0
Wymbritseradiel	0	17478	17478	17478	17478	10819	10819	0
Zaanstad	12	132849	43987	133656	126755	48482	7249	0
Zaltbommel	0	17049	26434	27276	27276	12219	5704	0
Zandvoort	16030	2889	16954	0	16954	16954	0	0

Gemeente	Agrarisch gebied	Natuurlijk gebied					Totaal	
		bos	droog	nat	recreatie	park	Totaal	Groen
Zederik	0	7501	7209	13504	13504	13504	2789	0
Zeevang	0	5879	6156	6156	6156	5251	5195	0
Zeewolde	0	275	17312	17526	5067	948	214	0
Zeist	3226	0	53745	53675	53745	5465	0	0
Zevenaar	0	29474	28902	30225	27022	27852	7959	0
Zevenhuizen-Moerkapelle	0	11366	11816	11816	5431	11394	4944	0
Zijpe	0	8448	8519	5979	11078	10970	5099	0
Zoetermeer	909	67066	121795	121795	71567	188	188	0
Zoeterwoude	0	9386	9386	9386	3677	5418	209	0
Zuidhorn	0	19856	19851	15802	19885	19875	15733	0
Zundert	0	1479	20411	19888	20577	20577	1408	0
Zutphen	0	17975	45577	45577	45577	372	0	0
Zwartewaterland	0	17308	7432	22369	22369	22369	7055	0
Zwijndrecht	348	48581	48591	48591	48591	3567	0	0
Zwolle	0	105245	111203	111203	111203	1992	375	0
Totaal	1460364	7720945	15363337	15038128	15429002	6828520	1724961	3319

Alterra is onderdeel van de internationale kennisorganisatie Wageningen UR (University & Research centre). De missie is 'To explore the potential of nature to improve the quality of life'. Binnen Wageningen UR bundelen negen gespecialiseerde en meer toegepaste onderzoeksinstituten, Wageningen University en hogeschool Van Hall Larenstein hun krachten om bij te dragen aan de oplossing van belangrijke vragen in het domein van gezonde voeding en leefomgeving. Met ongeveer 40 vestigingen (in Nederland, Brazilië en China), 6.500 medewerkers en 10.000 studenten behoort Wageningen UR wereldwijd tot de vooraanstaande kennisinstellingen binnen haar domein. De integrale benadering van de vraagstukken en de samenwerking tussen natuurwetenschappelijke, technologische en maatschappijwetenschappelijke disciplines vormen het hart van de Wageningen Aanpak.

Alterra Wageningen UR is het kennisinstituut voor de groene leefomgeving en bundelt een grote hoeveelheid expertise op het gebied van de groene ruimte en het duurzaam maatschappelijk gebruik ervan: kennis van water, natuur, bos, milieu, bodem, landschap, klimaat, landgebruik, recreatie etc.

Meer informatie: www.alterra.wur.nl